

Patxi Zabaleta: "ETako kide ezagun batekin egon nintzen, ez zuzendaritzarekin"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01861

Paleolitoko Horma-artearen Gida

HAITZULOKO ARTISTAK

**Richard Y. Bourhis soziolinguista ezaguna
euskararen etorkizunaz aritu zaigu**

BEHAR DUZUN INFORMAZIOA

Elkarrizketak, denbora-pasak, ibilaldiak, umorea, erreportajeak, eta beste mila kontu, euskaraz eta astero zure etxean.

Urte beteko harpidetza

HEGO EUSKAL HERRIAN
104 €

- Urtean 46 ale
- Larrun pentsamendu aldizkaria hilero
- Euskal Kulturaren Urtekaria
- Dossier bereziak, mapak, gidak...
- Eskaintza bereziak

IPAR EUSKAL HERRIAN
126 €

● %25eko beherapena

- Ikasleei
 - Euskaltegietako ikasleei (lehen urtean)
- *Beharpenaz baliatzeko, matrikula agiriaren kopia bidali behar da.

HARPIDETZA EGINEZ GERO,
OPARI HAUETAKO BAT AUKERA DEZAKEZU
(x batez markatu)

**ARGIA ASTEKARIA HILABETEZ DOAN
EZAGUTZEKO AUKERA ERE ESKAINTZEN DIZUGU**

HARPIDETZA ORRIA

- ☐ Bai, ARGIA hilabetez doan jaso nahi dut
- ☐ Bai, harpidedun izan nahi dut

Izen deiturak:

Helbidea:

Posta kodea: Herria:

Tel./Faxa: e-posta:

N.A./I.F.K.: Jaioteguna:

Ordainketa mota (markatu x batez): Bankuz ☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA) ☐

Banku edo aurrezki kutxa:

Titularra: N.A./I.F.K.

Titularraren telefonoa: Titularraren helbidea:

Entitatea ☐☐☐☐ Sukurtsala ☐☐☐☐ K.D. ☐☐ Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

DATA:

SINADURA:

harpidetza-orri hau bete, tolestu, zela jarri eta bidali (ez du seilorik behar) edo internetez www.argia.com orrian eskaera

Diseinua: antza S.A.L.

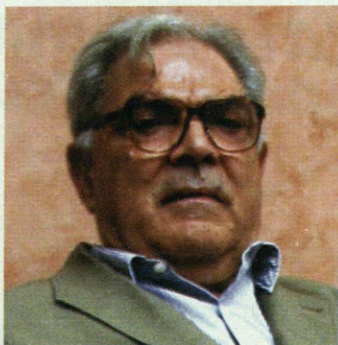
MIKEL SAIZ

■ Hegoaldeko sektore finantzarioa: Kutzak fusiotik urrun oraindik 12

BOB EDNIE

■ Udako Euskal Unibertsitatea, sukaldetik tontorrera 20

JOSEBA OLALDE

■ Pedro San Cristobal: "PPkoek euskara ikastea da lortu behar dena" 32

INIGO AZKONA

■ Markos Untzeta: "Zerbait kontatzeko, ingelesez abesteak ez zuen zentzurik" 41

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Patxi Zabaleta.	
Xabier Letona	9

EKONOMIA

Kutzak fusiotik urrun oraindik.	
Daniel Udalaiz	12

EUSKARA

Elkarrizketa: Richard Y. Bourhis.	
Kike Amonarritz / Xabier Letona	16

GIZARTEA

Udako Euskal Unibertsitatea sukaldetik tontorrera. Andrea Ruiz	20
Paleolitoko artea: Duela 20.000 urteko Picassoak.	
Asier Agirresarobe / Muskilda Tellabide	22
Elkarrizketa: Pedro San Cristobal.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	32

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	38
Elkarrizketa: Markos Untzeta.	
Jon Gurrutxaga	41
Orain dela 30 urte	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Jesus M ^a Ariznabarreta	8
Kultura: Carlos Gil	40
Azkena: Jose Ignazio Ansorena	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

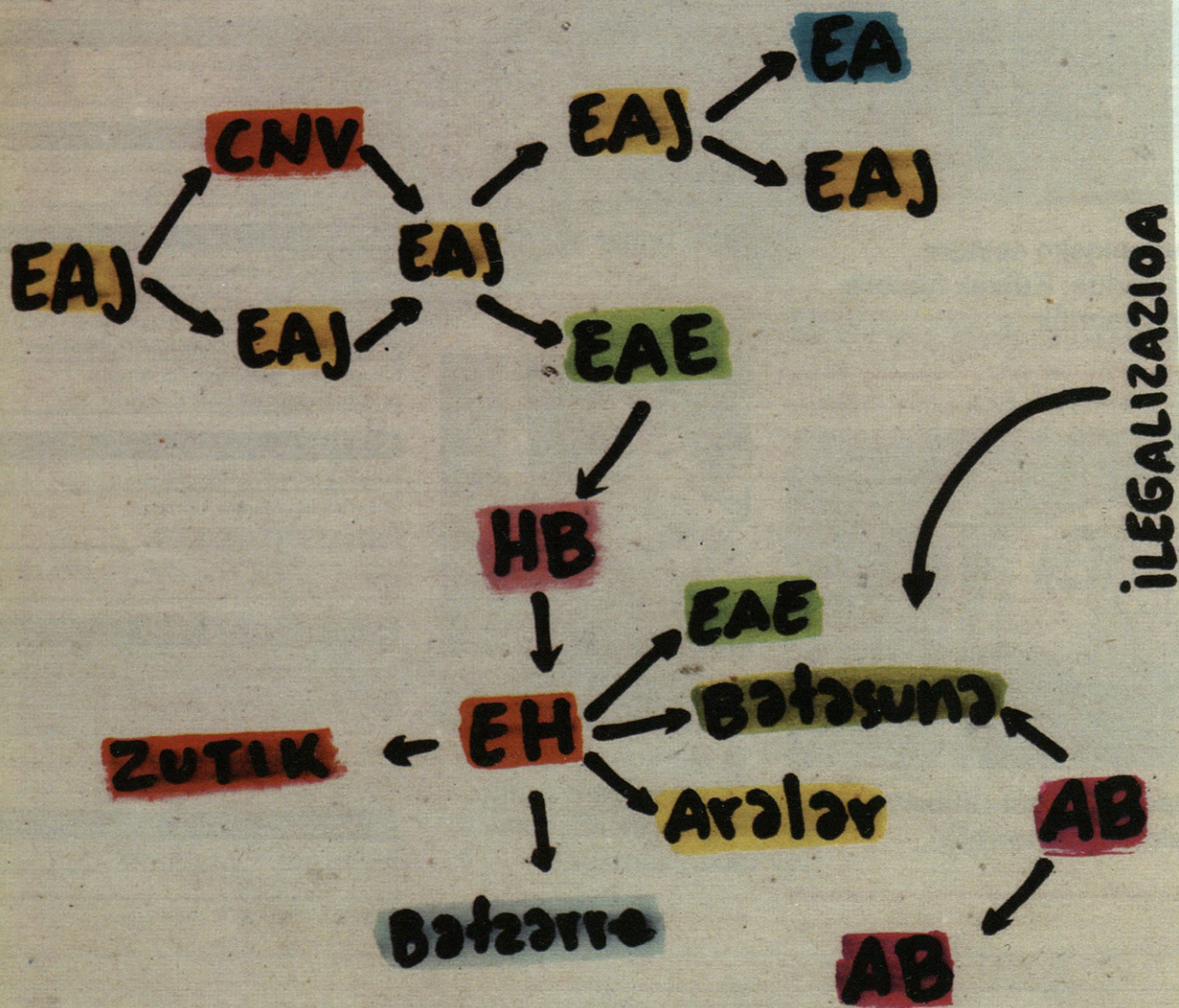
Argitarapen baten ediziozko laguntzaile

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

EUSKAL ABERTZALETASUNAREN EZANGARRI NAGUSIA: ATOMOKAINO DESINTEGRATZEKO ZHOLMENA

«ESKLABUTZAZ ARI GARA, ETA PROLEMA KENDU
NÁHI DUGU ESKLABUAK ENTRETENITUZ»

OSCAR WILDEK

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
 Zuzendaria: Pello Zubiria.
 Zuzendari ordea: Xabier Letona.
 Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
 Produktzioa: Berdaitz Goia.
 Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
 Sustapena: Kike Amonarriz.
 Argitalpenak: Bego Zuza.
 Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
 Bezeroen harrera: Olatz Korta.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
 Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
 INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
 INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herrian	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro

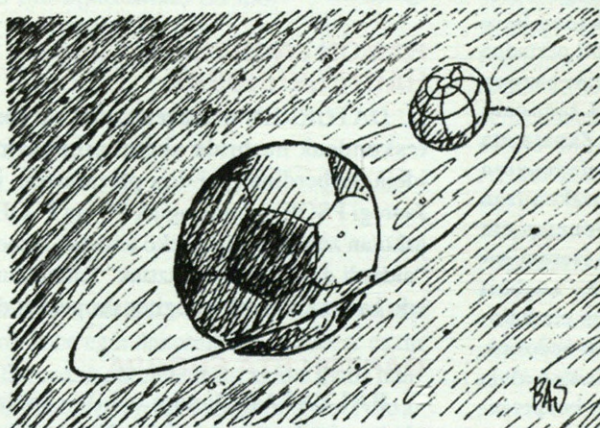
KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Cajas, Ekuadorko "El Comercio" egunkarian

-Etorkinen aurkako legea.

■ Mitropoulos, Greziako "Tachydromos" egunkarian

Hiruko Txikian

USUEGI

Gertatzen ari dira gertaerok areto publikoetan. Duela bi asteke igandea Lasarte-Oriako pilotazaleentzat historikoa izan da, bertako pilotari amateurrek lehen aldikoz jokatu baitziztuzten herriarteko finalak. Hernani irabazle. Eta hogeitaz baina gehiagoko jarduna daraman Solano lasartear entrenatzailea -gogoan dut Añorgako frontoian gazteei pilotan erakusten ikusia- pilotariekin batera protagonista izan beharrean, Ana Urchueguia alkatesa saiatu da izarra izaten, eskuak urratu gabe eta izerdi geldian. Zaleek iraindu omen zuten, bertako inoren babesik jaso gabean. Eta ursulina bailitzan agertu zen prentsaren aurrean,

bere aurkako tamainako oldartzea salatuz. Nik egia esan, hastapenetik alkatesarenari operazio komertzialaren itxura hartu nion, gehiengo osoa mantentzeko ahaleginetan kokatzeko moduko publizitate ekingaren usaina zuenarena hain zuzen. Eta egunak joan ahala, bertan zirenen batzuen ahotik entzundakoaren arabera egiaztatu egin zait susmoa, ardura publikotan dabilzanek txaloak bezala txistuak jasotzen jakin behar bailukete, eurek aukeratutako ofizioaren ezaugarria baita. Baina Urchueguia andereak ezin utzi aukera hori Solano eta bere pilotarien eskutan. Zatarregiak noski ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ZUBEROA HILZORIAN

Zuberoa hilzorian dago. Kautxuzko zolk ekoixten dituen Gema WM enpresak bertan behera utzi zituen ordainketak pasa den astean. Azken zazpi urteotako hirugarren suspentsioa da hau eta badirudi oraingoan ez dela hondotik aterako, eta likidatua izango dela. 70eko hamarkadan bere instalazioak 700 pertsona ingururako eraiki baziren ere, beste 104 lanpostu galduko dira. Zapata eta espartinen ekoizpenaren sektorea oinarritzat izan da herrialde honetan eta 3.500 lanpostu izatera iritsi zen. Egun, zenbait enpresen itxiera eta hainbat lan neurriren ondorioz, ez dira 200era iristen. Asia hego-ekialdeko kompetentzia, enpresak berriztatze-ko inbertsio eza eta oinetakoen ohitura aldaketak dira krisiaren arrazoiak. Krisi honek Zuberoako despopulazioa areagotuko du. 1911. urtean 25.000 biztanle bazituen, 2000n 13.743ra jaitsi zen eta 2010ean 11.800 izatera iritsi liteke. Ezer gutxi espero dezakegu Frantziako Gobernuaz edo EAE edo Nafarroakoaz, Zuberoako industria birmoldatzeari dagokionean. Euskal lurraldeen eta Zuberoaren arteko elkartasun aktiboa beharrezkoa da. Jadantik horretan hasia den Udaltzatzak badu elkartasun ekimen berriak bultzatzeko eremua.

◆ DANIEL UDALAITZ

124 EUSKAL PRESOK ASKE BEHARKO LUKE

ESPAINIAKO espetxeetan dauden 124 euskal presok aske beharko luke jada, normalean, estatuko beste gainerako presoek ezartzen zaizkien arauak betez gero. Preso hauek guztiek zigorraren hiru laurdenak beteta dute jada espetxean, baina Espetxe Erakundeetatik ez da horrelakorik onartzen eta preso mantentzen dituzte. Egoera hau salatzeke, Etxerat erakundeak "Noizko...?" izeneko ekimena eramaten ari da aurrera eta hilero herriren batean euskal presoek senideen elkarretaratzeak egiten ari da. Hiru egin dira jadanik, lehena Zornotzan, ondoren Gasteizen, eta azkena Arrasaten, iragan igandean.

RAMON JAUREGI ETA UDAL HAUTESKUNDEAK

DATORREN maiatzeko udal eta foru hauteskundeak hurbildu ahala, proposamen eta ideia desberdinak ari dira plazaratzen. Ramon Jauregi PSOEko buruzagiak PP eta PSOEek herri askotan zerrendak osatzeko arazoak izanez gero, "alderdi demokratiko guztiak" batera aurkezteko edo hauteskunderik ez egitea proposatu du.

GARZON ETA EUROPA

BALTASAR Garzon epaile espainiarrak ukatu egin du sortu berri den Nazioarteko Zigor Arloko Epaitegira edo Estrasburgoko Giza Eskubideen Auzitegira joango denik. Entzutegi Nazionala utz zezakeen zurrumurrua aspaldi dabil dantzan eta joan den astean "El Periódico de Alava"k argitaratu eman zuen. Garzonen esanetan, "terrorismoa babesten dutenek" egoera nahastu eta ETaren aurkako lana oztopatzeko zabaldu dute zurrumurru hori.

ESPAINIAR KONSTITUZIOZALEEN BILGUNE BERRIA

ASKATASUNERAKO Fundazioa sortu

berri dute Ermuko Foroa eta Aski da! plataformaren inguruan aritu diren zenbait pertsonak. Edurne Uriarte EHUKo irakaslea izango da fundazioaren lehendakaria. Sorrera ekitaldia ekainaren 29an egin zen eta PP eta Nicolas Redondo Terreros PSE-EEko idazkari nagusi ohiaren inguruko kide ugari bildu zen ekitaldian. Ez da oharkabea pasatu PSOE eta egungo PSE-EEko zuzendaritzako kiderik ez zela izan espainiar konstituziozaleen bilgune berrian.

DEPARTAMENDUAREN ESKE

ANDRE Darraidou auzapeza eta Hautetsien Elkarteko lehendakariak euskal departamenduren eskaera berri dio Jean Michel Devret suprefetari. Joan den larunbatean, 60 hautetsi inguru bildu zen Baionako suprefeturaren aitzia-

B A H E A

• Jon Barrena, Etxerateko kideak "Egunkaria"n: "Hau egoera surrealista da, tartean 124 lagun daudelarik; gauza izan behar dugu gure mobilizazioez instituzio eta alderdi politiko horien konpromisoa derrigortzen; hala, herri osoarekin batera, espainiar Estatua ezeroso senti dadin, sakabanaketa, tortura, gure gizon emakumeen bahiketara sostengaitz egin dakion. Egun, Etxeraten elkarretaratzeetan, 30 minutuk badute saihesterik hiritar bahituotakoren batek minutu bakar bat bera ere gehiago kartzelan behar gabe egin dezan. Zure esku dago".

E T R O A

EUSKARA 2015

Hizkuntza Kontseilua arduratuko da Ipar Euskal Herriko "Euskara 2015 Plan Estrategikoa" gauzatzeaz. Hizkuntza Politika defintzeko estrategia Obragintza Publikoaren agindu bat izan da, eta Jean Michel Devret Baionako suprefetaren eskutik etorri da. Obragintza Publikoa, Estatua, erregioa, departamendua, udal eta herri arteko sindikatuen ordezkariez osatua dago. Plan honen bidez, heldu diren hamar urteetarako hizkuntza politika zehaztu eta egituratuko da Ipar Euskal Herriarentzat

■ Patxiku Irisarri.

IZPIAK

Patxiku Irisarri Etxalarko baserritarra da EHNEko idazkari nagusi berria, Maite Aristegi bergararrari lekukoa hartuz, honek sindikatuaren gidaritzan bost urte egin ondoren. Aristegirekin batera, Manu Marañonek ere koordinatzaile kargua utzi du.

Jose Luis Vela Andoaingo PSE-EEko zinegotziak bigarren goz jaso du heriotz mehatxua iragartzen dion gutuna, Euskal Herriatik alde egiteko eskatuz. Bigarren go gutunean, besteak beste, "burua zartarazten" saiatuko zirela aipatzen zitzaion, "Euskal Herriaren etsaia, atzerritarra, espainiarra eta hiltzailea izateagatik".

Manex Pagola Iparraldeko EAKo buruzagiaren ustez, hemendik bi urtera egingo diren kantonamendu hauteskundeetara elkarrekin aurkeztu beharko lukete EAK, ABK, Berdeek eta Batasunak.

■ Manex Pagola.

■ Andre Darraidou. adierazi zion.

nean. Suprefetak departamendua sortzeko traba nagusia bortizkeria dela dio, Darraidouk, aldiz, Euskal Departamendua aldarrikatzen ez dela sekula bortizkeriarik erabili

autonomietatik halako bidaia bere baimen eta oniritzirik gabe egin daitezela. Marokok ere ez du atsegin Europatik administrazio aginte maila handia duten zonalde edo herrialdeek Fronte Polisariok gidatzen duen administrazioarekin halako harremanik izatea. Aazkenik, euskal enpresari asko beldur da halako bidaiek euskal enpresek Marokon duten interesei kalte egitea eta horregatik kritikatu zuen Confebask-ek bidaia hau.

DESOBEDIENTZIAREN BIDETIK

DESOBEDIENTZIA zibilaren egunak Ezpeletan egingo dira urriaren 13 eta 14an, Demoek, ABK-k, Zuzen Ekintza Taldea eta Desobedientzialariak deituta. *Desobedientzia zibilaren bidetik, Euskal Herriak autodeterminazioa gauzatu: posible da lelopean egingo da.*

IBARRETXE ETA SAHARA

JUAN Jose Ibarretxe lehendakariak Mendebaldeko Saharara egin berri duen bidaia politikoki ez zuzena izan da zenbait gunetan. Espainiako Kanpo Arazoetarako Ministerioak ez du gustuko

• Mariano Rajoy Espainiako Gobernuako Barne Ministroak 'El Correo'ri adierazitakoa: "Oso zail ikusten dut Batasuna Espainian legez kanpo uztea eta Frantzia ez. Europako erakunde terroristen zerrendan Segi eta AAB sartu zirenean, Europako Batasun osorako egin zen hori eta, beraz, baita Frantziarentzat ere".

• LABeko Rafa Diezek 'Gara'n: "Bestetik, Ekainaren 19ak Eusko Jaurlaritza ere ukitzen du. Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako langileek langabeziaren erreforma arbuia dute eta euskal esparruaren alde agertu dira. Zer egingo dute Ibarretxe eta Joseba Azkarragak?"

Berton erabaki

Ekainaren 19rarte greba orokor batek suposatzen duen apustua aurrera ateratzea zen kontua. Egingdako lanak bere emaitzak eman ditu eta, aurreikuspen guztiak gaindituz, erabateko arrakasta lortu da. Orain, bi aste pasatu direnean, greba orokorraren ondorioak aztertzeke ordua da: ELA eta LABek 19rako deitutako grebaren arrakastak eta CCOO eta UGTk estatu espainiar mailan deitutakoak Hego Euskal Herrian izandako erantzun hain mugatuak inflexio-puntu berri bat markatu du euskal sindikalgintzan. Argi ikusi dira bi estrategia sindikalen arteko sakoneko desberdintasunak eta euskal langile mugimenduan duten sustraitze maila.

19KO grebak, erreforma berriari erantzun tinkoa emateaz gain, erreforma prozesu osoari eta PPren politika ultraliberalari erantzun nahi izan dio, inposaketaren aurrean lan harremanetarako eta babes sozialerako euskal esparrua aldarrikatuz. Era berean, argi geratu da sindikalgintza abertzalea ez dagoela berriro sindikalgintza estataren inposaketa eta txantaiak onartzeko prest. 90eko hamarkadan zehar ELA eta LABen arteko elkarlanak gauzatu izan duen ildo estrategikoa eta metatu izan duen kapitala leihotik behera botatzea izango zen berriro aurreko garaietara bueltatzea eta Madriletik, Euskal Herriko gehiengo sindikala eta ezaugarriak ezertarako aintzakotzat hartu gabe, inposatutako greba besterik gabe onartzea. Hori bilatu nahi izan dute CCOO eta UGTk bi sindikatu abertzaleen arteko harremanak ez daudela bere momentu hoberenean ikusita, baina kontrako emaitza

lortu dute. ELA eta LABek euren arteko harremanak, abaguneen gainetik, sakoneko elementu estrategikoetan oinarriturik daudela erakutsi dute eta 19 grebak, izandako arrakasta kuantitiboaren gainetik, aurrera begira hartzen du balioa, orainarteko lana berretsi eta hasi berria dugun hamarkadari begira ildo sindikala markatzen duelako.

Bi data desberdinen aferak, lehen momentuan langile askorentzat ulerkaitza suertatu bazen ere, eztabaida sortarazi du lantokietan eta kalean ere, eta eredu sindikaletaz eta deialdien ezaugarrietaz hitz egin da luze eta zabal. Azkenean, nahiko argi geratu de zein den Euskal Herrian langile mugimenduaren eredu sindikal zatikatzailea. Eztabaida aberasgarri

honek eta 19ko grebak lan munduaz gain gizarte esparru desberdinetatik jaso duen bultzada aktiboak, horren lekuko da manifestaldietan parte hartu zuen egundoko jendetza, areagotu egiten du bere intzidentzia eta esangura.

Nire ustez, gizartearen gehiengoarentzat 19ko greba kuantifikatzerakoan geratu den sentsazioa zera izan da, 1999ko maiatzaren 21ean 35 orduko lanaldiaren alde egin zenaren maila izan duela gutxienez, eta kontutan hartzen badugu greba hartan CCOO eta UGTk ere parte hartu zutela Baskongadetan, arrakasta askoz ere baliotsuagoa bilakatzen da. Esperientzia berri honek aurrera begira sindikalgintza abertzaleak

erantzun bat artikulatzeko orduan, edozein mailatakoa izanda ere, ez duela sindikalgintza espainolistaren beharrik adierazten du. Indar erakusketak honek erabakitzeke ahalmena agertzen du. Eta, horrekin batera, ELA eta LABek argi utzi dute ez daudela CCOO eta UGTk estatu mailan garatzen duten PP eta CEOErekiko kontzertazio sindikalgintza laguntzeko prest, estrategia horrek, neoliberalismoaren eskutik inposatzen ari zaigun erreforma prozesua ahalbidetzeaz gain, behin eta berriro lan harremanetarako euskal esparrua erasotzen duelako.

SINDIKALGINTZA abertzalea lan harremanetarako eta babes sozialerako euskal esparrua eskatzen gaiztatzen hastera pasatu da. Berton erabakitzen den heinean, erabaki esparrua praktikan gauzatu ari delako. Greba honek burujabetzaren aldeko aldarrikapenetatik burujabetza ekimenak egitera pasatzea suposatzen du: hitzetatik

ekintzetara. Gero eta gehiengo sozial zabalagoak uste duenean ziklo autonomista bukatu dela eta ziklo politiko soberanistaren garaian gaudela, euskal langile mugimenduaren gehiengoak bide horri ekiteko prest dagoela diosku, eta ELA eta LABek masa kritiko hori suspertu eta egituratzeko gaitasuna eta borondatea erakusteak, eta pauso praktikoak ematen hasteak, garrantzi handia du aurrera begira.

Tartean, zoritxarrez, Ibarretxe jauna eta bere Gobernua atzera begira daude autonomismo garaietan harrapatutik. Madrilerara begira, garai berriei begiak itxi eta inolako proiektu politikorik aurkezteko adorarik gabe. Ez dakite ondo zelako enbarazua egiten duten! ●

Jesús M. Ariznabarreta
LABeko Komunikazio Idazkaria

“Gero eta gehiengo sozial zabalagoak uste duenean ziklo autonomista bukatu dela eta ziklo politiko soberanistaren garaian gaudela, euskal langile mugimenduaren gehiengoak bide horri ekiteko prest dagoela diosku”

ALBERTO ELOSEGI

P A T X I Z A B A L E T A

Aralar alderdi politikoaren koordinatzailea da, ekaineko kongresu eratzailean hala erabaki ondoren. Telefono dei eta bisita artean egin dugu elkarrizketa Iruñeko bere bulegoan; ez da salbuespena, baina beste batzuetan baino zalaparta gehiago somatzen da.

"ETA-KO KIDE EZAGUN BATEKIN EGON NINTZEN, EZ ZUZENDARITZAREKIN"

Zuek udal eta foru hauteskundeetara aurkezteko asmoa agertu duzue. Batasunak ordezkatzan duen sektore zabal horrek aurkezteko zirrikiturik ez balu ere bai?

Hori hipotesi zaila da, bere testuinguruan aztertu beharko litzateke. Gu ilegalizazioaren gorabehera hauek hasi baino askoz lehenago hasi ginen politikan eta, politikari lehentasuna aitortuta, politikagintzan ahal dugun guztia eragin nahi dugu. Arrazoi asko medio, jadanik sarritan azaldu ditugunak, Alderdi Politikoen Legearen aurka agertu gara. Nik oraindik uste dut Batasunaren ilegalizazioa ez dela gertatuko, baina gertatzen bada, guretzat oso egoera zaila sortuko da, baina denontzat oro har. Gure botoak guztiakin eztabaidatuko ditugu, ez Batasunarekin bakarrik.

■ **Botoa ematea ez da gauza zaila, norberak bere intimitatean egin dezakeena da. Botoak lortzeko, orde, herrietan ibili behar da atzera eta aurrera, hori korapilatsuagoa da ezker abertzaleko sektore antolatuenak zuenganako presio gogor bat eginez gero.**

Zailtasunak politikan berezkoak dira, eta guri ez digu inork ezer oparituko. Presio horri eutsiz irabazten zaio, lasaitasuna eta pazientzia. Kongresuan talde bat pankarta batekin jarri zitzaizgun -une batean 43 pertsona- eta ez ziren Segikoak bakarrik, adin guztietakoak ziren, parlamentarioak ziren, AABetan lan egiten dutenak, Mahai Nazionaleko pertsona batek egunkari batean idatzitakoa ere hor dago... Aurretik ere panfletoak izan dira,

MIKEL SAIZ

■ "Zailtasunak politikan berezkoak dira, eta guri ez digu inork ezer oparituko. Presio horri eutsiz irabazten zaio, lasaitasuna eta pazientzia."

kartela, pintadak Amurrio, Bermeo, Donostian, hor dira ETaren agiriak... Horri guztiari, Nafarroako Gobernuko bozeramaileak guri buruz esandakoei bezala egiten diogu aurre. Borroka ideologikoa eramaten dugu aurrera eta hori irabazten ari gara.

tzen ari zirela.

Hori hala izan zen Aberri Eguneraino. Iazko ekainaren 30ean alderdi gisa eratu ginenean lehentasunezko harremanak eskaini genizkien Batasuna eta ABri. Lehenbiziko bileran Batasunak errefusatu egin zuen eskaintza hori...

■ **Baina, hala ere, gero harreman normalagoa izan zenuten Batasunarekin.**

Bai, hasierako bilera haren ondoren, harreman hotzetako garai bat izan zen eta gero bilera bat nahiko

txukuna eta egokia. Ekainaren erdialdean beste bilera baterako geratuta ginen eta ez zen gauzatu Gorka Martinezen hileta elizkizunak zirelako. Hori normala da, baina ordurako jada herrietan agertuak

□ **"Batasunaren ilegalizazioa ez dela gertatuko uste dut; eta gertatzen bada, guretzat oso egoera zaila sortuko da, baina denontzat oro har"**

■ **Iaz ARGIAN egindako elkarrizketa batean, Aralar sortu zenean, aipatzen zenuen era horretako gauzak desagertuz joango zirela bakoitza bere lekuan finkatu ondoren, eta jadanik desagertu**

ziren panfletoak eta abar. Kongresura ere gonbidatu genituen baina ez ziren azaldu. LABekin ere izan ditugu harremanak, eta kongresura ere gonbidatu genituen, baina ez zirela etorriko adierazi ziguten. Aralarrekiko bere adostasuna adierazi duen jende asko dago LABen, hori ere kontuan izatekoa da eta jarri beharko dugu mahai gainean noizbait, baina ez dugu presarik eta lasai arituko gara. Argi dugu jarraitu behar dugula, besteak beste, ezker abertzalea posible egiteko.

■ **Batasuna legez kanpo jartzeko jomuga haien bizkarrean jartzen eta errepresioa laguntzen duzuela diote. Zer erantzungo zenuke?**

Ez dela egia, argi eta garbi. Alderdien Lege Berriaren aurka beste inork bezain gogor egin dugu. Batasunak eta Aznarrek berdin jokatzen dute gauza batean, biek diote legea Batasuna legez kanpo jartzeko egina dela, eta badirudi Batasunak egin behar duela haren aurka eta gainerakook gure atxikimendua erakutsi, baina legeak guztioi eragiten digu, haizea bezala da, falta bada guztioi falta zaigu. Orain, erakundeetan ez aritzeko kanpaina batean ari dira, erabaki hori erabakigarria balitz bezala. Aspaldi bukatu zen kanpaina eta halakoen joka modu hori; hori izan da ezker abertzalea askotan begiak estaltzera eraman duena: gaur kanpaina honengatik, bihar besteagatik... *kanpainitis* horrekin estali dira politikan izan behar diren jarrera duin eta iraunkorrak.

■ **Zer iruditzen zaizu burujabetzari buruzko ELAren proposamena?**

Oso ausarta da eta oso aintzat hartzekoa. ELAK sarritan betetzen ditu herri honetan dauden hainbat hutsune, besteak beste, indar politikook egin beharko genituzkeenak betez. Abiapuntu garrantzitsua izan liteke. Edozein modutan, gure bake proposamenean, ildo politikoan eta kongresuan bost edo sei ideia zehatz azpimarratu genituen: bakegintza sakontze demokratikoa medio egin behar da, eta bide horretan ezin daitezke lorpen politikoak eskuratu, hori hutsegitea litzateke eta horretan ez gatoz bat ETArekin. Elkarrikeria eta negoziaketaren bitartez egin behar da hori, bertako indar politiko eta sozialaren artean, hau da, Aljerren gertatutakoaren antitesia litzateke. Bigarren urrats batean, akordio hori egonez gero,

■ "Baketzea da prozesu subiranistaren nahitaezko eta lehenbiziko urratsa".

izango da aukera Estatuaren lege, jurisdikzio, espetxe sistema bereziak eta abarrek ezabatzeko garaia. Eta herriari egin beharreko kontsulta hirugarren pausoa litzateke. Maila taktikoa ezin da nahastu alternatiba ideologikoekin, ezker abertzaleak azken urteetan egin duen bezala, eta hori gertatzen denean politikak antzutasuneran garamatza. Garaia da hori dena garbitzeko.

■ **Posible al da prozesu subiranista aipatu duzun negoziazio eskema horretatik kanpo?**

□ **"Maila taktikoa ezin da nahastu alternatiba ideologikoekin, ezker abertzaleak azken urteetan egin duen bezala"**

Prozesu subiranista bat beti gauzatzeko dialektika baten bitartez, eta hori gauzatzeko arragoa elkarrikeria eta negoziazioa dira. Guk dioguna da, bake-tze prozesua eta sakontze demokratikoa egin behar direla lehenbizi. Baketzea da prozesu subiranistaren nahitaezko eta lehenbiziko urratsa.

■ **Eta Estatuak behin eta berriro negoziaketara hori ukatuko balu?**

Estatuak zenbat eta bortitzago jokatzen duen, orduan eta ahulagoa da. Israel ez da inoiz izan Sharonekin bezain ahula eta gainera borroka ideologikoa galtzeko zorian daude. Espainiako Estatuak ez da

inoiz orain bezain ahula izan. Baikorra naiz alde horretatik. Zer esan nahi du Espainiatik Euskal Herriaz, gehienetan ezjakintasunetik, ari den eguneroko tertuliano uholde horrek? Artilleriarekin ari direla, eta horrek esan nahi du Euskal Herriak aukera handiak dituela, baina hori borroka politikotik etorri da.

■ **Jose Elorrietak esan zuen 19ko greba prozesu subiranistaren entsegu bat izan zela. Ados al zaude?**

Bai, baina ez zen saio bat bakarrik izan, oso zentzu sakoneko ekimena izan zen eta ondorioak atera beharko genituzke eta arrazoitu. Entsegu arrakastatsua izan zen, zalantzarik gabe, baita Nafarroan ere, emaitza ikusgarriak eman zituen, batez ere alor indus-

trialan.

■ **Duela hiruzpalau hilabete esan zenuen ETArekin egon zinela eta gero ETak hori gezurtatu egin zuen. Norekin egon zinen orduan?**

Nik ez dut inoiz esan ETako zuzendaritzarekin egon naizenik, ez bainaz egon, baina bai egon nintzela ETako kide bezala ezaguna den norbaitekin, eta horren bitartez erakundeari mezu bat bidali zitzaion gure jarreraren berri emanez. Hori ñabardura osoz zehaztu nuen, etorri den erantzuna etorri baino lehena-

◆ **XABIER LETONA**

2002ko uztaila

KOLDO MITXELENA Kulturunea

Erakusketak

6

ra arte

Ganbara

Isabel Azkarate:

20 urte 35 mm-tan.

17

ra aurrea

25 urte Rosarenean.

Rosa Valverderen atzera begirako erakusketa (1977-2002)

Erakusketa Aretoa

4

ra aurrea

Margazkiak

José Ramón Amondarain, Alejandro Garmendia, Aitor Ortiz, Paco Polán, Pepo Salazar, Juan Ugalde

Areto Nagusia

Berritze lanak direla eta itxita.

Arteleku

arteleku

11

osteguna

The Balde aldizkariaren 4. alearen aurkezpena

12

ostirala

Annie Fletcher eta Daniel Jewesbury-ren arteko hizketaldia.

Front Line Compilation programaren barnean

Antolatzailea:

DAE (Donostiako Arte Ekinbideak)

15

etik

16

era

Avid-eko hasiera tailerra

Koordinatzailea: Gabriel Eguluz
Prezioa: 30 euro

19

ostirala

LAKET-en aurkezpena, antzerkia eta dantzaren arteko pieza eszenikoa

Kreazioa: Kontxi López

Interpretazioa: Igor Calonge, Beatxu Churruza, Maider Oartzabal, Marta Ortega

MUGATXOAN

Koordinatzaileak:

Blanca Calvo, Ion Munduate.

Artistak eta aurkezpenak

Egitaraua Oportoko Fundação Serralves-en jarraituko da.

7

igandea

The House/Five-Minute Objects

Gary Stevens:

22:00

12

ostirala

14

igandea

Here and There

Gary Stevens

19

ostirala

A space Odissey (2001)

Cuqui Jerez

22:00

21

igandea

Jérôme Bel

Jérôme Bel

22:00

Ondarea

20

larunbata

Azpeitiko Loiola Santutegiko barnealdean egin diren berritze lanen inaugurazioa

19:00

14

ra arte

Zaharkinak Ataunen

Antolatzailea: Gipuzkoako Foru Aldundia

Laguntzailea: Ataungo Udala

Aholkularitza: Aranzadi Zientzia Elkarte

Tokia: Ataungo udal kiroldegia

uztailaren zehar

Gipuzkoako itsasbazterra

Petit de Meurvillerenan (1857-1873)

Tokia: Untzi Museoa (Gipuzkoako Foru Aldundia)

Antzerkia

Antzerki Feria

Donostiako hainbat tokitan

Antolatzailea:

Donostiako Udala-Donostia Kultura

Babeslegoa:

Gipuzkoako Foru Aldundia, Eusko Jaurlaritza, Kultura Ministeritza.

Laguntzaileak: Kutxa, El Diario Vasco, SGAE, AISGE.

Euskara

Hire esku !!!

DBHko ikasleen artean euskararen erabilera sustatzeko egonaldiak Orioko Txurruka aterpean. Azken plazak libre.

Euskaraz garatutako aisialdirako proiektuetarako diru laguntzak. Eskaerak aurkezteko epea: uztailaren 1ean amaituko da. (Gipuzkoako Aldizkari Ofiziala, 2002 ekainaren 6koa).

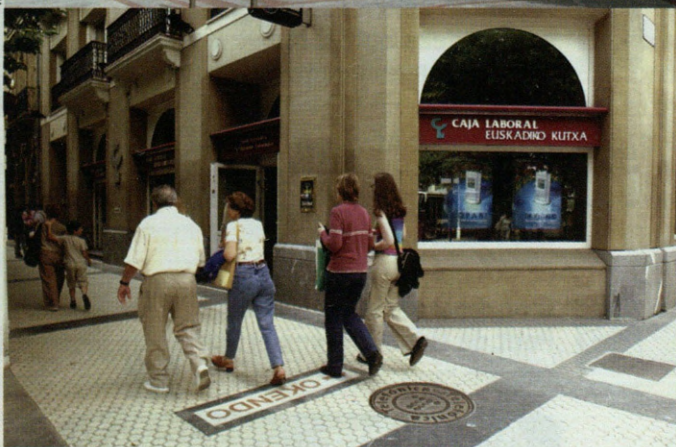
Astindu ahoan duzuna!

Udan ere, gazteok euskaraz. Kanpainaren aurkezpen prentsaurrekoa: uztailaren 5ean.

Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioak hedatzen jarraitzen du, baina garatu gabe daude oraingoz federazioaren barruko lau aurrezki kutxetatik hiru fusionatzeko egin izan dituzten proiektuak. Zergak ordaindu eta gero irabaziak %7,8an handitu dira.

KUTXAK FUSIOTIK URRUN ORAINDIK

■ Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioak zergak ordaindu eta gero 506,5 milioi eurotako irabazi garbia izan zuen eta inbertsioei dagokienez, berriz, 19.786 milioi euro ezarri zituen.

Egungo egunean, Hego Euskal Herriko aurrezki kutxek arreta handiagoa jartzen diote hedatzeari fusionatzeari baino. Dakigula, lehengoan daude oraingoz Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioaren barruko lau aurrezki kutxetatik hiru (BBK, Kutxa eta Vital) fusionatzeko proiektuak. Hedatze-kontuan, ordea, Euskal Herrian ez ezik, Euskal Herritik kanpo ere gogoz ari dira ahalegintzen. Dagoeneko, bulegoen %20 daukate hemendik kanpo. Antza denez, Espainian barrena zabaltzeko estrategia daukate

orain indarrean, eta horixe ondorioztatzen da lau kutxetako arduradunek, nork bere erakundearen urteko batzarrean, 2001eko ekitaldiaz adierazitakoetatik. Bestalde, joera bertsua azaldu zuten Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen

Desadostasun politikoek eta kutxa bakoitzaren interes partikularrek geldiarazi dute fusio proiektua

Federazioko buruek azkeneko agerraldian.

Geldialdi horrek, nonbait, zerikusi handia du EAEko gaurko egoera politikoare-

kin, zeren Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako hiru kutxak berak ere ez baitaude bere osoan EAJren kontrolpean. Egungo egunean, PPK kontrolatzen du Arabako Vital Kutxa, eta alderdi horrek ez du entzun ere egin nahi fusio konturik. Era berean, gainerako kutxek ere badituzte fusioa atzeratzeko arrazoiak. Hala lehengo legegintzaldian, nola oraingoa, EAJren gobernuak helburu izan du EAEko kutxak fusionatzea, baina oraingoz ez dirudi bide horren alde ezer askorik egingo duenik.

Kutxako Fernando Spagnolo lehenakaria da, gaur egun, Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioko

lehendakaria, eta duela gutxi egin zuen federazioaren emaitzak aurkezteko agerraldia. Azalpenen artean, honako hau esan zuen: "Gure kasuan, fusio proiektuak ez dira beste erakunde batzuentzat bezain presazkoak". Eta, aurrera egin ahala, bestalde, azken urte hauetan, ez dutela ezertxo ere aurreratu egiaztatu zuen fusio-proiektuetan. Adierazpen horri, berriz, beste hau erantsi zion: "Gure kutxek bi modutan eutsi diote neurriari: hedatzeko sistema baliatuta eta zorro industrialetan parte hartuz, zeinetan bikoitza izan baita emaitzen kontua, sektorekoekin konparatuta".

Oso bestelakoa da Nafarroako Kutxaren (CAN) egoera, eta guztiz baztertuta dago kutxa hori Hego Euskal Herriko beste kutxekin fusionatzea. Gaurko esparru juridiko-politikoak eta esparru hori UPNren kontrolakoa izateak ezinezko egiten dute fusioa. Horrenbestez, EAEko aurrezki kutxak bakarrik hartzen ditu fusioaren aldeko apustuak.

□ Iaz 6.131 laguneko plantilla zeukaten lau kutxek, 904 bulego eta kutxazain automatikoen %40aren kontrola

HAZKUNDE EZBERDINA. Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioaren barruko BBK, Kutxa, Vital eta CAN kutxek 506,56 milioi euroko irabazi garbia izan zuten 2001. urtean, 2000n baino %7,8 inguru handiagoa. 2001eko ekitaldian, dena dela, kredi-

tuen inbertsioetan izan zuten hazkunde handiena, 19.786 milioi euroko mugara iritsi baitziren: 2000n baino %12,2 inguru gorago geratu ziren. Etxebizi-

Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioko kutxek. Bistan denez, erritmo oso onean hazi ziren kutxen bi negozio tradiziozkoenak: baliabideen erakar-

HEGO EUSKAL HERRIKO AURREZKI KUTXEN 2001EKO IRABAZI GARBIAK

	Irabazi garbia*	Bariazioa 2000tik
BBK	260,3	+%13,60
KUTXA	153,0	+%2,60
VITAL	42,0	+%9,00
NAFARROAKO KUTXA	51,3	-%3,37
FEDERAZIOA **	506,6	+%7,84

*Milioi eurotan

**Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioa

Iturria: Euskal aurrezki kutxen memoriak

tzak finantzatzeko kreditu hipotekarioek ere ageriko haziera izan zuten: %23 ingurukoa. Azkenik, kutxen obra sozialerako inbertsioek egin zuten gora bistabistan: 113,4 milioi euro guztira, 2000n baino %23 gehiago.

Iazko ekitaldiaren amaieran, 6.131 laguneko plantilla zeukaten Hego Euskal Herriko lau kutxek (2000n baino 300 langile gehiago), 904 bulego (2000n baino 34 gehiago) eta Hego Euskal Herriko kutxazain automatikoen %40aren kontrola. Hauxe da, bestalde, azpimarratzeko moduko beste datu bat: Hego Euskal Herriko kanpo dago federazioaren bulegoen %20.

Nahiz eta 2001eko bigarren seihilekoan ekonomiaren hazkundera dezente moteldu, emaitza aski positiboekin eta kredituetako inbertsioen hazkunde nabarmenarekin itxi zuten 2001eko ekitaldia

tzea eta kreditu-emateak. Alde horretatik, Hego Euskal Herriko kutxek 33.000 milioi euro zituzten bezeroen baliabideetan, 2001. urteko ekitaldia itxitakoan: 2000n baino %9,4 gehiago. Atal horretan, %13an hazi ziren pentsio-funtsak eta %6 inguruan inbertsiokoak. Ondo hazi zen, berebat, kreditu-emateen jarduera: %12,2an, oro har. Etxebizitza finantzatzeko kreditu hipotekarioak, berriz, askoz ehuneko handiagoan hazi ziren: %22,8an geratu ziren azkenean.

Ondoko taulan ikusten den moduan, Hego Euskal Herriko aurrezki kutxek ez zuten irabazi berdina izan 2001. urtean. Lau kutxen hazkunde globala %7,84koa izan zen, hots, 506,6 milioi eurokoa, baina ez hala, ordea, banakakoa. Datu hori garbi ondorioztatzen da batzuen eta besteen memorien irakurketatik. Nafarroako CAN kutxari, adibidez, urritu egin

Hondarribia Ikusteko eta bizitzeko herria

Hondarribiako Udala
Euskara Zerbitzua

Tel: 943 644300 - Kale Nagusia 20, 20280 Hondarribia

■ %23 igo zen obra sozialetarako diru ezartzea

Araudiak hala agintzen dienez gero, aurrezki kutxek obra sozialetan inbertitu behar izaten dute mozkinen parte bat. Obra sozialen izaera aldatuz joan da garaian garaiko egoera sozioekonomikoen arabera. Bestalde, horrelako jarduerak gauzatzeko hiru modu dituzte: obra sozial propioa, kolaboraziozko obra soziala eta besteren obra soziala. Aurrezki kutxa bakoitzak aldiro politikaren funtzioan ezartzen du diru gehiago edo gutxiago batean edo bestean. Garrantziaren arabera, ordea, obra propioetan ezartzen dute, oro har, diru gehien. Modalitate horretan, erakunde sustatzaileraren erantzukizunekoia izaten da egitasmoa asmatzea, diseinatzea, garatzea eta aplikazioaren ondorengo jarraipeneko segida guztia. Kolaboraziozko obretan, dena delako aurrezki kutxak beste erakunde batekin edo batzuekin elkarlanean gauzatzen du proiektua. Azkenik, besteren obrak izenekoe-tan, hirugarrenen ekimeneko egitasmoak sustatzen dituzte aurrezki kutxek, betiere egitasmoen izaera sozialeko helburuen funtzioan.

Iazko urtean, 113,4 milioi euro ezarri zituzten federazioko aurrezki kutxek obra sozialekin ikuskizun duten jarduerak finantzatzeko eta laguntzeko. Kantitate absolutuetan, 21,32 milioi euro baino gehiagoko igoera izan zen kapitulu horretan 2000tik 2001eko epean, eta %23,1eko hazkundera iritsi zen. Kutxetako arduradunek diotenez, bistakoa da diru ezartze

horiei ematen dieten garrantzia. 2000ko ekitaldian, behin zergak ordaindu eta gero, geratu zitzaizkien 470 milioi eurotatik zati handia jarri omen zuten obra sozialak mantentzeko eta baliabide propioak indartzeko.

Federazioko aurrezki kutxek 2001ean egin zituzten jarduera zehatzen gainean, arduradunek azpimarratu dute obra propioen barruan ezarri zutela baliabideen %74,1, kolaboraziozkoetan %25,7 eta besterenetan %0,3 (57,1 milioi euro).

Beti ere gorago izendatu ditugun modalitate horien barruan, kulturako eta aisiako ekintzetan jartzen dute diru gehien aurrezki kutxek: 61,47 milioi euro guztira. Beraz, obra sozialetan ezarritakoaren %44,3 joaten da arlo horietara. Hurrena, ondoz ondoko jarduera hauek dute pisu handiena: osasuna eta laguntza (41,19 milioi euro, %29,7), hezkuntza eta ikerkuntza (31,1 milioi euro, %22,4) eta ondare artistikoa nahiz historikoa sustatzea eta zaintzea (4,98 milioi euro, %3,6).

Obra sozialekin ikuskizun duten jarduerak aurrera ateratzeko, 827 enplegatu dauzkate federazioko aurrezki kutxek. Langile batzuk plantilla propioak dira eta beste zenbait obra sozialen fundazioetakoak. Bestalde, 27 bat lanpostu sortzen dituzte urteko, batez beste. Arduradunek diotenez, kontratu finkoko enplegatuak dira %79,8; gainerakoek, berriz, behin behineko kontratua edo aldi batekoa dute ●

■ Guztiz baztertuta dago Nafarroako Kutxa Hegoaldeko beste Vital, Kutxa eta BBKrekin fusionatzea.

zitzaizkion mozkinak: 51,3 milioi euroko irabazia izan zuenez gero, %3,37an gutxitu zitzaion etekina. Bizkaiko BBK-k, aldiz, 260,3 milioi euroko irabazia izan zuen (%13,60ko hazkundera), Arabako Vital Kutxak 42 milioi eurokoa (%9ko

hazkundera) eta Gipuzkoako Kutxak 153 milioi eurokoa (%2,60ko hazkundera).

KAUDIMEN MAILA HANDIA.

Erlazio zuzenekoak izaten dira erakunde baliabide propioen maila eta

berme koefizientea, eta erlazio horrek, era berean, kaudimen maila erakusten du. Legezko izaera dela kausa, aurrezki kutxek ezin dituzte beren baliabide propioak indartu, mailegatzeko funtsak merkatuan eskatuta akzioak jaulkiz adibidez; bai, ordea, bankuek. Horregatik, hain zuzen, baliabide propioen maila handiak determinatzen du Hego Euskal Herriko aurrezki kutxen kaudimena, eta horixe ondorioztatzen da beren 2001eko memoria bateratuan. Iazko ekitaldia itxitakoan, 4.178,3 milioi euroko baliabide propioak zeuzkan Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioak. Beraz, %14,7ko berme ratioa daukate guztira, legezko %8ko gutxienekoa baino dezentez handiagoa, eta, hain zuzen ere, berme koefiziente handi horixe da hemengo aurrezki kutxek hirugarrenen aurrean daukaten kaudimen maila handiaren adierazgarri. Azken zortzi urte hauetan, oso bilakera ona izan dute baliabide propioetan: 1.701 milioi euro 1994an, 2.641,3 milioi euro 1997an eta 4.178,3 milioi euro 2001ean ●

◆ DANIEL UDALAITZ

BetErriKo LibURua SaRiA

2011

Joseba Sarrionandiaren "Lagun Izoztua"

- Denboran eta espazioan zehar bidaia luze bat egiteko gonbitea.
- Ezohiko egitura du oinarrian eta atzera-aurrerako jauzi ugari, elkarren artean uztartutako hiru narrazio ezberdin.
- Hizkuntza aberatsa, deskribapenetan iruditeria bikaina. "Lagun Izoztua" lan eder zoragarria da.

Beterri-Aiztondo
Gerora Bidean

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura eta Euskarako
Departamentua

Josebaren arreba
Mariaje Sarrionandia,
honen alaba Irene eta
Elkar argitaletxeko
arduradun Xabier
Mendiguren Elizegi,
Andoaingo Urigain
Kultura Etxean, saria
jaso ondorenean.

**Beterriko liburuaren 14.
zenbakia kalean da! urte
osoko harpidetza-saria:
10 €**

BetErriKo LibURuaren
harPidedun izaN naHi dut ☐

EpaiMaHAi OrokoRreko
KiDe iZan nAhi dUt ☐

Deiturak

Izena Jaioturtea

Helbidea Posta kodea

Herria

Harremanetarako telefonoa

Posta elektronikoa

Jaioterria eta lurraldea

Kontu korrante zenbakia

BitartEan
hElDIt
eSkutik

Beterriko Liburua literatur
aldizkaria etxean jaso nahi
baduzu, edo Epaimahai
Orokorreko kide izan nahi
ezkero, bidali ondoko orritxo
zure datuekin:

MANUEL LARRAMENDI
KULTUR BAZKUNA

- Doktor Huizi 15-1. esk.,
20140 ANDOAIN

- 44. posta kutxa, 20150
AMASA-VILLABONA

943-300732 / 943-696450

(Harpidetza kasuan bete behar da)

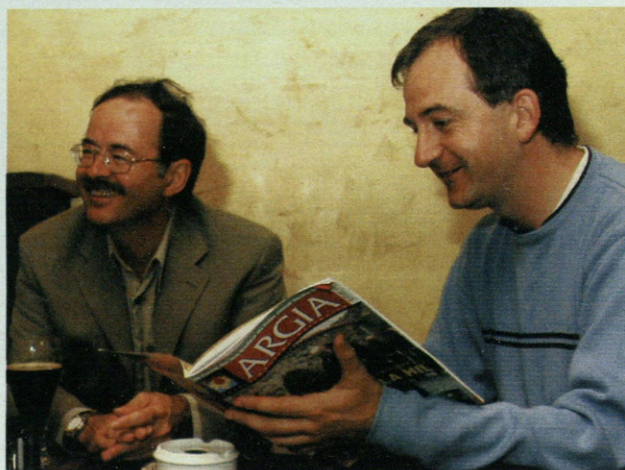
Soziolinguistika alorreko ikertzailearik garrantzitsuenetako bat da Bourhis jauna. Quebecdarra da, 50 urte ditu eta Hizkuntz Politikako Sailburuordetza egin berri duen Euskal Herriko III. Inkesta Soziolinguistikoaren interpretazioan laguntzeko dago Gasteizen.

“ESPAINIAKO KONSTITUZIOAREKIN EUSKARA MUGATUA DAGO”

Gasteiz ondoko herri txiki bateko Hotel batean egin dugu elkarrizketa, Elorriagan. Eusko Jaurlaritzak egiten dituen inkesta soziolinguistikoak prestatzen eta datuen interpretazioan laguntzera etorri ohi da. 80etako bukaera egin zen Euskararen Kongresura etorri zen Mari Karmen Garmendiak gonbidatua eta gero, Joshua Fishman soziolinguistarekin batera, lehen inkesta soziolinguistikoa prestatzen aritu zen. Bigarren inkestan ere hemen izan zen 1996an eta orain hirugarrenean aritu da lanean. Gaur egun Montrealen bizi da eta bertako Quebecoko Unibertsitateko irakaslea da Psikologia departamentuan. Baita, Kanadako Hizkuntz Ofizialen Komisariatuko aholkulari eta Quebecoko Frantses Kontseiluko kide. Euskal Herriko egoeraren berri badu, besteak bestea, astero “Enbata” aldizkaria hartzen duela-ko Montrealen.

■ **Eremu ugari landu dituzu, baina seguruenik zuk jorratutakoetatik hemen gehien ezagutzen dena bizitasun etnolinguistikoarena da. Azalduko al diguzu bere mamia modu laburrean?**

Galesen egin nuen nire doktoregoa eta orduan ikusi nuen nola galesa eta azentu galesak balio zezaketen galestarren nazio identitatea indartzeko tresna gisa. Garai

■ Bourhis elkarrizketaren une batean Elorriaga Hotelean.

hartan, munduan zehar komunitate linguistikoaren azterketa ugari egiten zen, eta nik hizkuntza komunitateen indar guneak eta ahul guneak konparatzeko metodo bat garatu nuen. Horrela heldu ginen bizitasun etnolinguistikoaren kontzeptura, eta honen bidez hizkuntz komunitate baten garapena neur dezakegu. Zenbait eragile kontuan izan behar da bizitasun etnolinguistikoa neurtzeko: demografiaren indarra, esparru instituzionalaren kontrola eta estatusa, hau da, hizkuntza komunitatearen prestigioa. Horrela konpara daitezke bai hizkuntza komunitateen harremana, bai komunitate gutxituak nola jokatzeko duen nagusiaren aurrean.

■ **Eta zein da euskararen egoera bizi-**

tasun etnolinguistikoaren neur-gailua hartuta?

Euskara desagerpenarekin mehatxatutako hizkuntza da eta, beraz, hizkuntzaren garapena bultzatzea funtsezkoa da. Euskarak jasan du galera bat baina, aldi berean, hizkuntza galera hori geldiarazi, egonkortu eta zenbait kasutan berreskuratzea ere lortu da eta, alde horretatik, eredu ere bada. Dena den, zaila da esatea une honetan zein den bere egoera zehatza. Orain garrantzitsuen inkestaren datuak ondo interpretatzeko moldearekin asmatzea da, batez ere hizkuntza politikan egin diren ahaleginak norabide

onean doazen ikusteko. Oro har hobekuntza ematen ari da. Aurtengo inkestan, adibidez, ikusten da 24 eta 30-35 urteko gazteen artean euskara ezagutzen duen pertsona kopurua hazi egin dela. Eusko Jaurlaritzak hezkuntza munduan bultzatutako B eta D ereduaren ondorioa da hori.

■ **Hiru eragile aipatu dituzu lehen: demografikoa, erakundearen kontrola eta hizkuntzaren estatusa. Nola dago euskara eragile horiekiko?**

Demografiari dagokionez, zenbait eragile hobeto aztertu beharko nituzke -ugal-kortasuna, emigrazioa, inmigrazioa...- baina oro har euskaldun kopuruaren egonkortasun bat dagoela uste dut. Euskaldunen artean, dena den, bi multzo dira: euskaldun zaharrak eta berriak, azken hauek nagusiki irakaskuntzatik datozenak. Euskara hizkuntza sozioafektibo gisa duen euskaldun berrien lehen multzo hori da euskararen benetako hizkuntza kapitala. Inkestan ikusten da multzo honen galera txiki bat dagoela. Bigarren multzo horretan euskara nagusiki bigarren hizkuntza da, hizkuntza sozio afektiboa gatzelera da.

Euskara sailaren babeslea:

Usurbilgo Udala

**Goizetik gauera
aurrera euskara!**

Erakunde autonomikoen garapenak bizitzaren alor askotan zerbitzuak euskaraz ere egotea ahalbideratu du eta honek, euskaldun zaharrei eta, batez ere, euskaldun berriei euskara erabiltzeko aukera ematen die. Ez da nahikoa, jakina, baina hori da bidea, gero eta zerbitzu gehiago eskaintzea euskaldunek euskara erabiltzeko gero eta aukera handiagoak izan ditza- ten. Baina hau aukeran oinarritu behar da, eta hori da hizkuntza politikaren benetako erronka, zer egin euskarak erakarpen indarra izan dezan.

Egia da, bestalde, Espainia-ko Konstituzioak ez duela hori laguntzen, gazteleraren ezagutza behartzen duelako. Hori da Kanadarekiko desberdintasun handietako bat, han konstituzio-ak hiztun elebakarrak izateko aukera eskaintzen duela, eta herritarrak erabaki dezakeela frankofono edo ingeles hitzuna izatea. Hori oso desberdintasun garrantzitsua da.

■ **Hemen ez dago euskaldun elebakarrik eta euskararen egoera oso ahula da erakar- garria izan dadin.**

Ez da samurra, ez. Hemen zailagoa da hizkuntza gutxituen alde egitea, oro har Europa osoan tradizio zentralista handia dagoelako eta honek nazio hizkuntza nagusiaren ezagutza behartzen duelako. Horregatik da horren garrantzitsua bigarren hizkuntza gisa bizi den hizkuntza hori garatzeko ahalik eta aukera zabalena

JOSEBA OLALDE

■ **"Etorkinari ezin zaio eskatu bertako beste asko baino leialagoa izatea euskararekiko".**

eskaintzea.

■ **"Indartsua eta ahularen artean, askatasunak zapaldu egiten du eta legeak askeago egin". Zure testu batean agertzen den esaldia da. Ezaguna da Iparraldean eta Nafarroan ez dagoela euskararen garapenerako ahalegin instituzionalik. EAEn nahiko tresna insti-**

tuzional al dago?

Merkatu librean askatasunak beti egiten du nagusi diren taldeen alde. Mundializazioan hori oso agerikoa da. Beraz, merkatuaren legeari aurre egin- go dion bultzada instituzionalik ez badago, hizkuntza nagusiak gutxitua menderatuko du. Posi- ble al litzateke Espainiako konstituzioak gaztelera ezagu- tzeko eta erabiltzeko azpimarra- tzen duen behar hori ezabatzea? Seguruenik ez. Quebecen eta Kanadan hizkuntza eskubide elebakarrak bermatzen dituzten guneak daude maila guztietan. Posible balitz, hemen ere hala- ko zerbait lortu beharko litzate- ke. Inkesta soziolinguistikoa oso garbi ikusten da bultzada instituzionalik ez izateak hiz- kuntza garapenean duen eragin oso kaskarra. Nafarroan egoera hobeagoa ematen da, baina ez instituzioen bultzadagatik bai- zik eta eragile demografikoen- gatik, euskal hiztun kopuru handi bat, eremu batean biltzen delako.

■ **Esan al daiteke joera insti- tuzional horiek aldatzen ez badira, Iparraldean eta Nafa- rroan euskarak etorkizun beltza duela?**

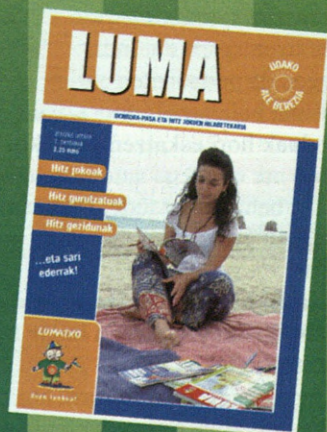
Bai, eta inkestaren datuek berriz era- kusten dute hori. Iparraldean, familiei buruz otsailean egin zen inkestan, hizkun- tzaren eremu horretan euskarak dituen arazoak ikusten dira, oro har, Frantziako hizkuntza gutxituek dituztenak.

■ **Zein da zure ustez euskararen egoe-**

Distira betean heldu da lumazaleen
aldizkariaren udako ale berezia.

Ez ezazu huts egin!

**Uztailaren 5ean
Euskal Herriko
kiosko eta
saltoki guztietan.**

ra Europako beste hizkuntza gutxituekin konparatuta?

Erkidego autonomoekin, Euskal Herriak eta Kataluniak Frantziako eta Erresuma Batuko beste hizkuntza gutxituek ez dituzten bitartekoak lortu dituzte hizkuntza berreskurapenean eragiteko. Katalunian eta Euskal Herrian gauza on asko egiten ari da eta Europako beste hizkuntza gutxitu askotatik hemen egiten ari diren ahaleginekiko arreta handia ari da jartzen. Dena den, hemen ere badira desberdintasunak, katalan hitzunen kopuruagatik han egoera ez da hain larria. Euskararen egoera hurbilago dago Europako beste hizkuntza gutxitu ahul batzuetatik. Horregatik, Europako beste hizkuntza gutxitu askorentzat, hemen egiten den ahalegin guztia hizkuntza batek irabaz edo gal dezakeenarekiko neurgailu bat da, onerako edo txarrerako.

■ **Xabier Erize soziolinguista nafarrek egindako elkarrietzeta batean, Fishmanek diglosia eredu aurreratuaz hitz egiten du. Nola gara daiteke euskararen egoera datozen 30 urteetan?**

Batetik mugatuak zaudete Espainiako konstituzioak dioenarekiko. Bestetik, Fishmanekin ere nahiko ados nago dioen horretan: alor askotan ezin zarete euskaldun elebakarrak izan eta beraz ezinbestean elebidunak izan behar duzue eremu horietan. Eta egoera horrek zer dakar? Elebitasunaren inguruko borroka egunero kontua dela, eta hizkuntza gutxituak egunero neurtzen duela hizkuntza nagusiarekiko bere indarra. Horregatik, hemen normalizazio ahalegin handia egin behar da oraindik. Hori da erronka. Edozein eratan, Quebec moduko estatuetan ere, elebakartasun instituzionalaren alde egin arren, gero eta indartsuagoa da pertsonaren elebitasuna bultzatzeko joera, gaur egungo munduak hori eskatzen duelako. Beraz, hemen ere erkidego autonomoak elebitasunera behartuta daude. Dena den, gero eta estatu gehiago ari da egoera horretara iristen.

■ **Nazio identitatea izan ohi da lehen aipatu duzun erakarpin indar horretarako tresnetako bat?**

Inmigrazioa nola erakarri, horixe izango da euskararen erronka handienetako

■ **“Europar hemengo esperientziarekiko arreta handia jartzen ari da”.**

bat. Azken finean, hizkuntza integrazioaz gain, hor dira integrazio politikoa, ekonomikoa, legearekikoa eta soziala. Hau da, hemen bizi den magrebiar euskal hitzuna izan dadila euskal jatorriko euskal hitzuna bezain euskal herritarra. Hor dago erronka. Kanadan, esate baterako, bertan bizi diren hirugarren urtearekin bat, ematen zaie bertako nazionalitatea etorkinei. Hala ere, bazterketa ematen da haiekiko, maila askotan gainera. Orduan zer azaltzen du bazterketa horrek? Herritarren buruan dagoela desberdintasuna: zein da benetako kanadarra? Zein ez? Zein benetako quebecdarra? Zein benetako euskalduna?

□ **“Inkesta soziolinguistikoa oso garbi ikusten da bultzada instituzionalik ez izateak hizkuntzan duen eragin kaskarra”**

Edo benetako espainiarra?

■ **Hemengo beste arazo bat: herrietan ezik, ez dago hizkuntz integrazioa ahalbideratzeko moduko hizkuntza komunitate trinkorik.**

Gaur egun asko aztertzen ari da nola jokatzen duen etorkinak harrera egiten dion komunitatea edo komunitateen aurrean, zenbait tokitan bi komunitate daude eta, bata nagusia eta bestea menpekoa. Etorkinak hori guztia ikusten du,

berak ikusten du euskara garrantzitsua eta nagusi izan daitekeela herri txikietan, baina ikusten du gaztelera dela Espainiako Estatuko hizkuntza nagusia. Etorkinak gorriak pasatu behar izan ditu eta, oro har, berak komunitate nagusitzat jotzen duena hautatuko du, aukera gehiago eskainiko diolakoan. Etorkinari hemen, esate baterako, ezin zaio eskatu euskararekiko bertakoak diren beste asko baino leialagoa izatea. Quebecen etorkinek bi komunitateekiko hizkuntza integrazioa lortzen dute: frantsesa ikasten dute Quebecer horretara behartzen dituelako, eta ingelesa ere bai horrek kontinente osoan mugitzeko balio dielako.

■ **Gauza bat da ikastea eta bestea erabiltzea. Quebecen frantsesa ikasi ondoren erabiltzen al dute?**

Bai, baina bakarrik integrazio sozio-ekonomikoa

lortzen dutenean. Han frantsesa ikasten dute Estatuak behartzen dituelako eta Quebecen frantsesa nagusi dela ikusten dutelako. Horrez gain, beraiek ikusten dute hartzailak diren bi komunitateak ahalegin handia egiten dutela hizkuntza eta kultura babestu eta garatzeko, eta beraiek ere beraiena gordetzen dute.

■ **Baina hemen arazo handiena hori da. Zergatik ikasi behar du etorkin batek euskara hemen gaztelarekin**

□ “Kanadako konstituzioak hiztun elebakarrak izateko aukera eskaintzen du, eta herritarrek erabaki dezake frankofono edo ingeles hiztuna izatea”

lasai asko bizi daitekeen?

Bai, hori da. Eta konstituzioak berak gaztelera ikastera bakarrik behartzen du. Euskal hiztun eta euskal zaleak ohartzen dira hortaz, eta badakite etorkinak aliatu potentzialak izan daitezkeela edo bestela gaztelarrekiko euskarak duen menpekotasun iturri bat gehiago. Quebecen auzi horrek egunerokotasun handia du eta eten-gabe hitz egiten da hortaz. Demografia garatzeko ahalegin handia egiten dute bi komunitateek, frankofonoek eta ingelesek, eta Quebecen demografiaren hazkundea inmigrazioa medio egitea erabaki du.

■ **Euskal identitatearen garapenak lagundu al dezake hizkuntza eta kultur integrazioa?**

Identitate anitzen artean aukeratu ahal izatea da babestu beharrekoa. Identitateak testuinguru sozialaren arabera aktibatzen dira, eta komunitate batek etorkina erakartzeko ahalmena badu, hori kapitala da etorkizunerako. Baina garrantzitsua da etorkinak berak nahi duen identitatea mantentzeko askatasuna izatea. Eta hori irabazteko tresna bakarra haiek erakartzeko ahalmenean dago, indarrez behartzeak ez du eraginik.

■ **Eta zein erakarpen tresna izan dezake gurea moduko hizkuntza komunitate ahul batek?**

Hor dago erronka, horregatik da oso garrantzitsua norberaren egoera aztertzea eta indar guñeak eta ahul guñeak ezagutzea. Hizkuntza kultur integrazioa garatzeko oso tresna garrantzitsua da. Horrez gain, komunikabideak eta instituzioak ere funtsezkoak dira. Eta, azkenik, herritarrek ere zeresan handia dute egunerokotasunean haiek erakartzeko egiten diren mila keinurekin. Inmigratioak bi komunitateak aldarazten ditu, nagusia eta ahulena. Eta aldatuko direla onartu behar dute, bestela ez da integrazioa izango.

◆ **KIKE AMONARRIZ**
◆ **XABIER LETONA**

Arturo Campion

Arturoren kaiera

EUSKAL HOTSSEN OIHARTZUNA

“Arabako Euskal Hotsak” liburua argitaratu berri du Gasteizko Geu elkarteak. Iaz, euskarak Araban mendez mendez izandako bilakaera jorratzen zuen erakusketa paratu zuten Montehermoso kulturunean. Orduko materiala bildu eta datu berri batzuk gehitu dizkiote Jabi Osoa de Alda eta Estibalitz Breñas historialariek. Horretarako, lau urte eman dituzte gaia ikertzen.

ENPRESA KUDEAKETARAKO HIZTEGIA KALEAN

Enpresa alorrean, unibertsitatean edo kudeaketan erabiltzen den terminologia biltzen du “Enpresa Kudeaketa Aurreratua Hiztegia”k. Elhuyar aritu da koordinaketa lanetan eta EHU, Deustuko Unibertsitatea, Mondragon Unibertsitatea, Irizar eta MCCren laguntza izan du hiztegia osatzeko. Hiztegiak 207 termino jasotzen ditu eta hamabost lagunen lanaren emaitza da.

BEHATOKIAREN URTEBETEKO BALANTZEA

Hizkuntz Eskubideen Behatokia sortu zenetik, urtebete joan da jada. Behatokiak 2002 urteko lehen seihilekoko datuak jakinarazi ditu. Hala, 523 kasu helarazi dituzte herritarrek. Horietako gehienak, 484 zehazki, kexak izan dira eta 13 aipamen positiboak eta beste 26 kasuak kontsultak. Urtarriletik 66 helegite aurkeztu ditu behatokiak. Arduradunen arabera, batzuetan kexen ardura duten erakundeek ondo erantzun dute eta kexa gairatu, beste batzuetan ordea entzregor agertu dira eskaeren aurrean, Nafarroako Gobernua eta EAEko Espainiako Estatuko Ordezkaritza kasu.

JOXE LACALLE

EUSKALDUNEN ELKARTE BERRIA IRUÑEAN

Biltoki elkarteak sortu da Iruñeako Txantrea auzoan. Bertan 2.000 euskaldun daude eta euskaraz aritzeko eta berau bultzatzeko ekimenen beharra ikusita, ekin dio bideari Biltokik. Ezkaba plaza dute egoitza eta dagoeneko egin dute lehen ekimena, asteartean euskara elkarten eginkizunari buruzko mahai ingurua egin zuten.

Urrea

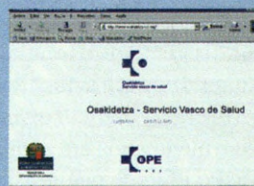

■ Jasogailuak, enkofratuak eta bestelako industria hornidurak eskaintzen dituen Arlan enpresak web guñea paratu du (www.arlan-serv.com). Berau euskaraz, gaztelaniaz eta ingelesez kontsulta daiteke. Erandio, Sondika eta Mungian egoitzak dituen enpresa honek Bai Euskarari planeko “Bidean” ziurtagiria du.

Ikatza

■ Osakidetza 1.713 lanpostu betetzeko oposizio deialdia egin du. Sendagileak, erizainak, administrazioariak... aurkeztu ahal izango dira oposiziotara. Hizkuntza eskakizunik ez dute bete beharko ordea, euskara ezagutzea meritu besterik ez baita izango. Horrez gainera, Osakidetza ez du euskara plana oraindik martxan jarri. Bada garaia!

Uztaritzen elkartu ziren 80 euskaltzale UEUko ikastaroetan. Duela 30 urteko kontuekin ari gara. Aurten ia mila lagun igaroko dira Udaiko Euskal Unibertsitateetik eta, ikasteaz gain, ospatzeko garaia da, 30 urte igaro baitira lehen ekitaldia egin zenetik.

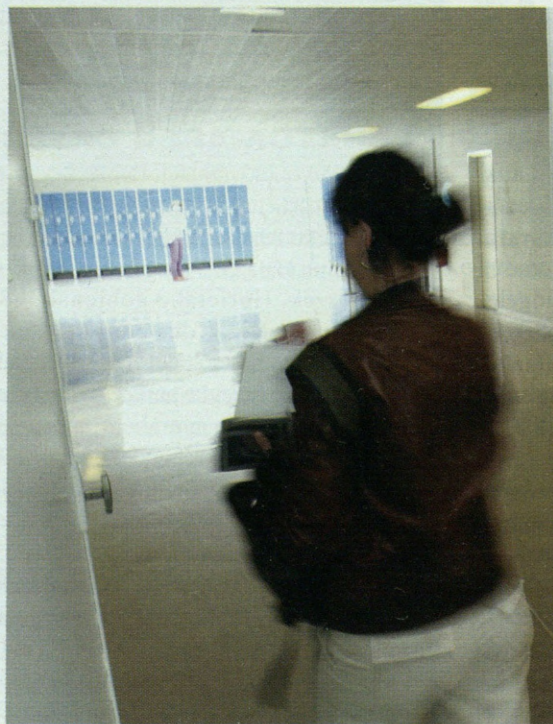
UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA SUKALDETIK TONTORRERA

Biarritzeko Udaiko Ikastaroak uztailaren 1etik 5era burutu dira. Bederatzi ikastaro eman dira eta 64 irakasle arduratu dira kurtsook eskaintzeaz. Musika, Kazaritza, Historia, Psikologia, Klimatologia eta Meteorologia, Fisika eta Sexologia bezalako alorretan bildutako ikastaroetan parte hartu ahal izan da, beste batzuren artean. Hauek bukatuta, Biarritzek Iruñeari pasa dio lekukoa eta egun batzuk barru emango zaie bigarren txanda honetako ikastaroer hasiera.

Uztailaren 15ean irekiko dituzte bere ateak Iruñeako ikastaroek eta hilaren 26an datorren urtera arte itxi. Larraona ikastetxean izango da zita eta 26 ikastaro eskainiko dira, 226 irakasleren parte hartzearekin. Jakintza esparru anitzetako ikastaroak antolatu dira datozen egunetarako: Arteak eta Komunikazioa alorrean Musika sailaren "Dantza-tailerra: dantza garaikideak eta munduko dantzak" ikastaroa, Gizarte Zientzietan Literatura eta Itzulpen gintza sailaren "Intxaurrenaren eskola: ipuinak irakurri, idatzi eta itzuli" ikastaroa, Antropologia sailaren "Baserria, mito eta errealitate artean" ikastaroa eta abar luze bat. Ikastaroetatik gain, saio osagarriak ere antolatu dira 30. ikastaldi honetarako eta hauek irekiak dira noski, baita doanekoak ere.

SUKALDEA, PIRINIOAK ETA ARNASKETA. Gai ezberdinetako ikastaro asko eskainiko dira Iruñeko Larraona ikastetxean, baina guk horien artean bereziki iruditu zaizkigunak aurkeztu nahi dizkizuegu. Honela, hiru ikastaro hautatu ditugu: "Filosofia, Sukaldaritza eta Gastronomia", "Yogaren hiru arloak: bidea, meditazioa eta zerbitzua" eta "Pirinotako ibilbide naturalistikoa".

Sukaldaritza alorraren baitan kokatu-

■ Biarritzeko ikastaroetakoa da argazki hau eta bertan azaltzen duen bezalako duela bi urtekoa. UEUko aurtengo ikastaldiek 30. urteurrena bete dute.

rik dago "Filosofia, Sukaldaritza eta Gastronomia" ikastaroa. Uztailaren 16tik 19ra arte, gehienez 20 ikasle osaturiko talde bat arituko da. Euskarazko sukaldaritza liburuen gabeziaren aurkako oihua izan nahi du ikastaro honek. Saio praktikoa eta teorikoa nahastuz saltsa gozoa egingo da ikastaro honetan, dastaketa, sukaldaritza eskola, mintzaldi eta elkarriketaz osaturiko entsalada ederra, alegia.

Batez ere sukaldaritza eskoletako ikasle, zerbitzari, somelier eta sukaldariei zuzendurik badago ere, ikastaro honek edozeini irekiko dizkio ateak, hau da, sukaldaritza euskaraz bizi nahi duen orori dago zuzendua. Irakasle eta hizla-

rien artean izen ezagunak aurkituko ditugu. Hala nola, lehen egunean Felipe Uriarte goi-mendizaleak eta Mugaritz jatetxeko Dani Lasak eskainiko dute ikastaroa. Bigarren egunean Martin Berasategui sukaldari prestigiotsuak sutondoko bere trikimailu guztiak erakutsiko ditu eta arratsaldean, berriz, Uitziko gaztandegira txango bat burutuko dute ikasleek. Koldo Rodero, Juan Mari Arzak, Mikel Garaizabal, Edorta Agirre eta Jose Mari Gorrotxategik osatuko dute irakasle multzoa.

MEDITAZIO EUSKALDUNA.

Gure esperientziak ulertu eta haietatik etekin gehiago ateratzeko zenbait tresna

proposatzen du ikastaro honek. Uztailaren 15etik 19ra eskainiko da eta 20 bat ikaslek jaso ahal izango dute izenburu bezala "Yogaren hiru arloak: bidea, meditazioa eta zerbitzua" daraman ikastaro hau. Eta nori zuzendua dago? Galde diezaiokegu gure buruari. Bada, pertsona orori irekia dago, norberaren burua eza-gutzeko gogoia duen edonori. Batez ere barrura begira hasita daudenentzat eta norberaren garapenak gure gizarteari eta gure herriari ekar diezaiokeen indarberritzea sumatzen dutenentzat.

Gizarte zientzialaria eta yoga eta meditazio irakaslea den Leire Saitua da

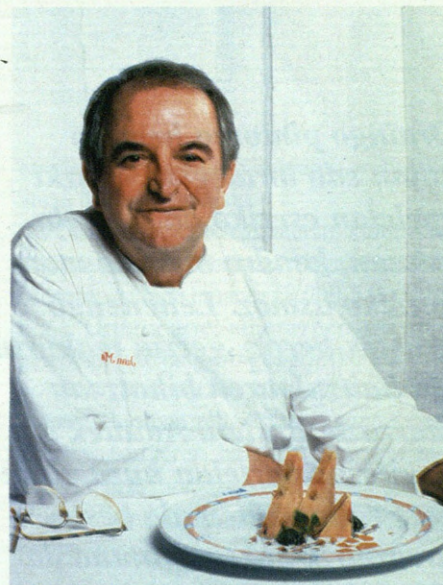
■ "Yogaren hiru arloak: bidea, meditazioa eta zerbitzua" ikastaroa izango da aurten Iruñean.

kurtso honen arduraduna. Klase teorikoez gain, arnasketa, asana eta lasaiketaz osatzen diren yoga klase praktikoak eskainiko ditu eta txango bat ere egingo da. Uztailaren 16an Santiago Bidearen atal bat burutuko da, Orreagatik Zubirira. Kanpo-bide esanguratsu eta hurbil hau, pertsona bakoitzaren barne-bidaia erakusle izatea lortu nahi da.

IBILBIDE NATURALISTIKOA.

Natur Zientzien alorrekoa dugu hurrengo ikastaroa eta mendiaren maitaleentzako aste polita igarotzeko aukera aparta da. "Pirinioetako ibilbide naturalistikoa" du izena, UEUko Natur Zientziak sailko kideak diren Estibaliz Sarrionaindia eta Arturo Elozegi dira arduradunak eta gehienez 13 pertsonaz osaturiko talde batek egin ahal izango du, uztailaren 15etik 21era. Natur Zientzietan azken mendean ikaragarritzko aurrerapena gertatu da, batez ere biologia molekularra bezalako esparruetan. Beste zenbait esparru, berriz, indarra galtzen joan da eta egun naturalista izena merezi duten pertsona gutxi aurki ditzakegu. Biodibertsitatearen krisiari aurre egin nahi diogun une hauetan, beharrezkoak dira landare eta animalien bizitza ongi ezagutzen duten pertsonak, eta baita mendiko lanetan trebatuta daudenak ere. Honela, ikastaro honen bitartez naturalismo klasikoa aldarrikatu eta esparru horretan sartzeko aukera eskainiko da. Noski, gauza hauek guztietaz ezin da lau pareren artean hitz egin eta, beraz, astebeteko mendi ibilaldi baten baitan eskainiko dira klaseak.

Pirinioetako klima, geologia, landaredia, fauna eta giza jardueren oinarritzko informazioa emango da eta ikasleak natu-

■ "Filosofia, Sukaldaritza eta Gastronomía" ikastaroan izango da Juan Mari Arzak.

ralismoan trebatu eta paisajea interpretatzen ikas dezatela izango da helburua. Egutero zortzi orduko ibilbidea eginez, landare eta animaliak behatu ahal izango dira, hauen identifikazioa burutuz eta laginak bilduz, afalorduan sailkatzeko. Afalondoren, kandela-inguru goxoa egingo da, egutegian zehar ikusi eta ikasitakoak hitz egiteko. Txango polita izango da, beraz, eta zailtasun alpinistiko handiko lekuri zeharkatuko ez den arren, partaideei goi-menditan ohituta egotea eskatuko zaie.

Hiru ikastaroren azalpen zabalxeagoa eman berri dugu eta hasieran beste zenbait ikastaro aipatu dugu. 26 ikastaroen nondi-norako guztiak jakin nahi izanez gero www.ueu.org helbidera jo besterik ez duzue ●

◆ ANDREA RUIZ

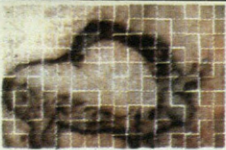
KAXIANOPEA

IKA-Arturo Kanpionek
TABERNA GALAKTIKOA

- > 0gitartekoak
- > Komun Garbiak

ZALDIKO-MALDIKO.-ANTSOLERGA-9

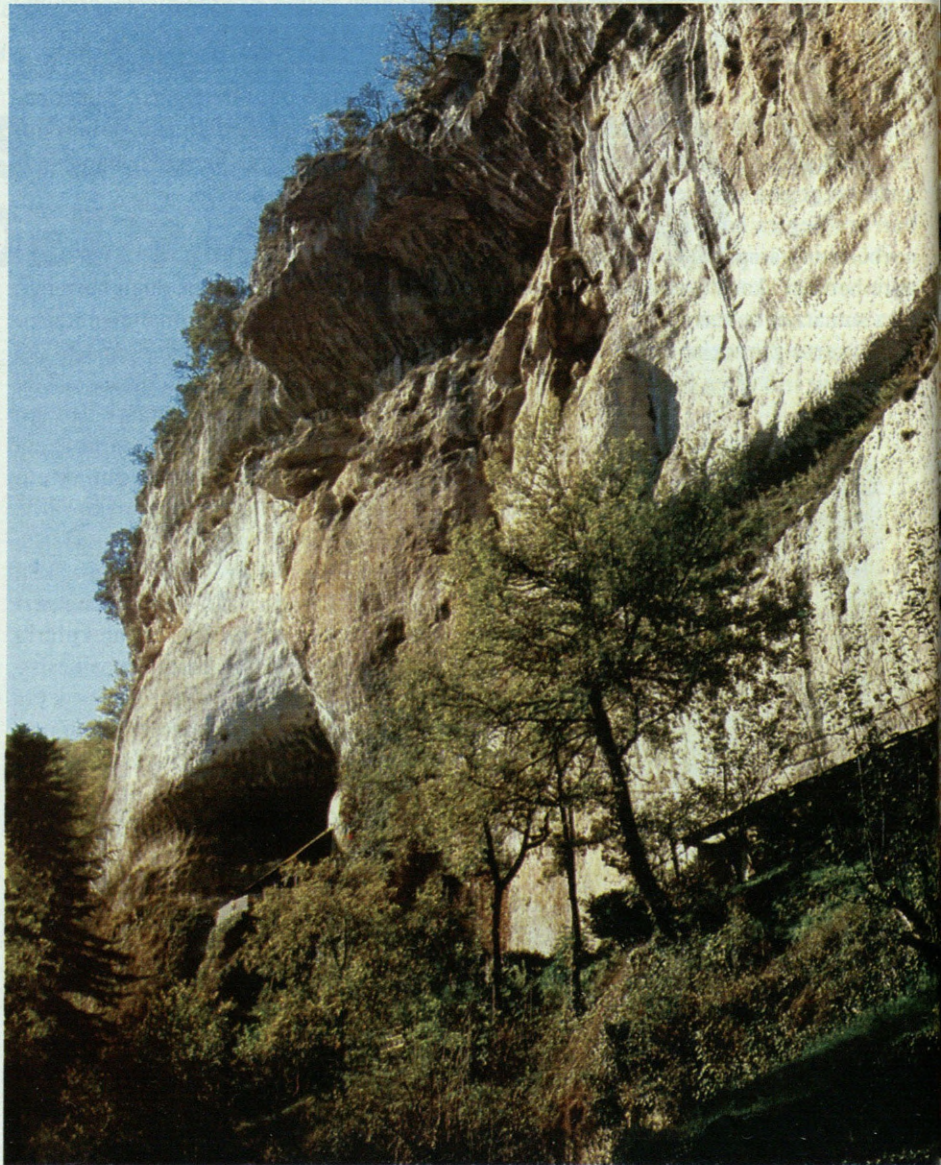

DUELA 20.000

Oraingo pintorea herriko kaian edo lorategian eguzki epeletan eseriko da pintzela eskuan, koadro bikaina margotzeko asmoz. Lehenengo artistek berriz, gerria makurtu eta haitzuloaren bihotzean marrazten zuten. Adituek ez dakite ziur artelan hura plazerrez egiten zuten ala beste arrazoirik bazen. Kontua da Euskal Herrian ezker-eskuin begiratu eta apaindutako makina bat haitzulo dugula, nahiz eta denak ez dauden bisitatzeko moduan. Orriotan Euskal Herrikoak, Espainiako iparraldekoak, eta nola ez, Frantziako hegoaldekoak eza-gutzeko aukera dugu.

Testuak: Asier Agirresarobe/
Muskilda Tellabide

■ Dordoinako Périgorden eta inguruetan makina bat koba dago. Argazkikoa Les Eyzieseko Le Grand Roc kobako ingurua da. Eskuinean, Lascaux kobako pintura.

Paleolitoko gizakiak egindako artelanak begiratzeak beti sortzen du halako zirrara, harridura eta beldur antzeko zerbait nahasita. Gaurko gizakia txundituta gelditzen da haitzuloak diren leku misteriotsu eta irreal horietan bertan, gure arbasoek errito sakratuak eta zeremonia ezezagunak egiten zituztela pentsatzean, gu gauden toki berean, baina milaka urte lehenago. Munduko lehenengo artista haien lanak begien aurrean edukitzea hunkigarria dela ezin uka.

Duela hainbat urte, ez zen uste haitzu-

loetan aurkitutako artelanak Harri Aroko gizon edo emakumeek eginak izan zitezkeenik. Hain animalia irudi dotoreak, naturalak eta teknika aurreratuaz marraztuak, ondoegi eginak ziruditen gizaki paleolitikoek eginak izateko. Geroago eginak zirela uste zen. Haitzuloetako pinturen antzinatasunaz, aurkikuntza berriekin eta datazio teknikekin konbentzitu zen mundu zientifikoa. Aurkitu diren irudirik zaharrenak duela 35.000 (erraz esaten da...) urtekoak dira. Irudiaren espresioa homo sapiens sapiens edo Cromagnon gizakiarena da

URTEKO PICASSOAK

bakarrik, gaurko gizakia dena. Bere aurreko arbasoak, Neanderthal gizakiak, ez zuen arte espresiorik erabili inoiz. Sinboloen bidez komunikatzeko gaitasuna homo sapiens sapiens-ek hasi zuen.

Eta lehenengo artista haiez eta beren artelanez pentsatzen jarrita, hamaika galdera egiten dizkio gaurko gizakiak bere buruari: zergatik hasi ote ziren egun batez, glaziazio garaiko gizakiak irudien bidez espresatzen? Zergatik sartzen ote ziren kobetara, pasabide zailetatik barna, sakonenean irudiak egitera? Pertsona bakar batek egiten zituen edo gizatalde osoak kobetara joaten ziren beren zeremoniak egitera? Nork margotzen zituen? Gizonek, emakumeek, haurrek? Edozein pertsonak,

gaurko teoriak. Dena dela, zer dakigu egun gure iraganaz?

4 edo 5 mila milioi urteko bizitza duen gure planetan, bizia modu primarioan sortu zen lehenengo. Duela 500 bat milioi urte ornodunak lurrian zabaldu ziren. Lehenengo primateak duela 70 milioi urte agertu ziren eta gizakiaren agerpenean "berriki" gertatu da: duela 2-3 milioi urte. Neanderthal gizakia izan zen, duela 150.000-35.000 urte, "pentsatzen" hasi zen lehena: nolabait teko sentimendu erlijiosoa zuela dirudi, hildakoak ehortzen baitzituen. Baina artearen lehen adierazpenak aurkitu ahal izateko Goi Paleolitara (duela 35.000-8.000 urte) "bakarrik" jo behar da. Garai honetan Neanderthal gizakiak Cromagnoni bide

edo aztiak? Eta zertarako margotzen zuten? Eta bestalde, zergatik, haitzuloak leku askotan egonda ere, margotutako kobak batez ere Frantzia hegoaldean, Euskal Herrian eta Espainia iparraldean daude? Zertarako? Nola? Zergatik?... Galdera hauetako asko erantzun gabe dago oraindik.

GIZAKIAREN EBOLUZIOA. Egun badakigu kreazioa ez zela bat-batekoa izan: gizakia ez zela duela hainbat urte ezerezetik sortu, ezta mago baten kapelatik, urte askotan zehar sinetsi izan zen bezala. Gaurko gizakia garapen-prozesu luze baten emaitza da, beheragoko maila batetik eboluzionatuz sortu zen. Gure iraganari buruzko nahiko ideia zehatza dugu gaur, baina ez behinbetikoa: balizko aurkikuntza berri batek goitik behera alda ditzake

ematen dio: egungo gizakiaren erabateko antza duen lehenengoa.

Goi Paleolitoren amaieran, kulturaren bilakaera mantso baina etengabea dator, Mesolitoari bide emanez (8.000-5.000 urte k.a.). Ordura arte, adierazpen artistiko paleolitikoak batasun geografiko eta kronologiko bat osatzen zuten, baina hortik aurrera, Europan zehar kultura gune ezberdinak garatu ziren, bakoitza bere nortasunarekin, arte mota oso desberdinak sortuz. Horien artean, aipagarria da Levanteko horma-artea.

PALEOLITOKO ARTEA. Lan honetan mendebaldeko Europari begiratuiko diogu, eremu kronologiko eta geografiko zehatz batean kokatuko gara: Paleolitoan mendebaldeko Europan garatutako lehenengo artea arakatuko dugu. Arte paleolitiko bi adierazpen mota nagusitan banatu ohi da, batetik haitzulo eta harpeetako paretetan egindakoa (horma-artea), eta bestetik, euskarri askean egindakoa, hezur batean, harri batean, tresna edo objektuetan (arte higigarria). Lan honetan hormetako artelaneen inguruan arituko gara, haitzuloetan egin ziren lehenengo artelanez.

Historiaurreko artearen kronologia, lekutze geografikoa eta interpretazio desberdinak, neurri batean behin-behinekoak dira, eta horrela ulertu behar dira. Izan ere, pinturadun koba berri baten aurkikuntzak, beharbada, baieztatu egin ditzake orain onartuak dauden planteamenduak, edo agian aldatu.

Paretetako artea Goi Paleolitoan agertu zen. Lehenengo arte espresioak emakumearen sexualitatearen errepresentazioak dira. Cromagnon gizakiak, duela 35.000 urte, emakume aluak marrazten zituen arrokan edo beste gainazal batzuetan. Duela 29.000 bat urte, lehenengo arte higigarria agertu zen: venus deitu diren emakume irudi txikiak, emankortasunaren sinbolo gisa interpretatu direnak. 10.000 bat urtetan zehar irudi hauek dominatu zuten espresio artistikoa. Iruditxo hauek ia Europa osoan aurkitu dira, Errusiatik mendebaldeko Atlantikoraino. Paretetako artea duela 23.000 urte agertu zen gutxi gora-behera, eta zona batean kontzentratua: area franko-kantauriarra deitu dena. Horma

artearen lan gehienak duela 17.000 eta 12.000 urte artean eginak dira, Madeleine aldia deiturikoan. Urte kopuru hauek aipatzerakoan erraza da denboraren perspektiba galtzea. Horrela, askotan ez gara ohartzen gu denboran gertuago gaudela Madeleine aroko artista haietatik, beraiek duela 30.000 urte baino gehiago lehenengo irudiak sortu zituzten beren arbasoengandik baino.

BIHOTZ FRANKO-KANTAUARRA. Arte paleolitikoa ia Europa osoan zabaltzen da, iberiar penintsulatik Errusiarraino aurkitu da. Horma-arteak eta arte higigarriak, bakoitzak, hedapen mota geografiko ezberdina du hala ere: arte higigarriaren aztarnategiak ia Europa osoan dauden bitartean, horma-arteak haitzulo ugari dituzten lurralde bakan batzuetan agertu da. Baina pinturadun kobazuloak ez daude kobazuloak dauden leku guztietan. Inguru nagusi batean kontzentratuak daude: penintsula iberiarraren iparraldean eta Frantziako erdialde eta hegoaldean. Italiako hegoaldean eta penintsula iberiarraren hegoaldean ere badira margotutako kobak, baina haitzulo kopuruagatik eta bertako lanen kalitateagatik, zona franko-kantauriarra (Kantabria, Euskal Herria, Pirinioak, Dordoina, Lot) nabarmena da. Espainia, Euskal Herria eta Frantziako haitzulo kontzentrazio nagusi hau egotearen zioa ezin da gainontzeko lurraldeetan koba egokiak ez egotean arrazoitu, izan ere, haitzuloz jositako inguru bertsuak daude Europako

beste lurralde batzuetan ere: Karpatoak, Alpeak, Ural mendiak.

Europako Paleolitoko pintura eta grabatuak dituzten berrehundik gora haitzulo ezagutzen dira egun. Horietatik 180 bat (%85), aipatutako bihotz franko-kantauriarrean kokatzen dira, eta zonalde horretan daude, gainera, arte paleolitikoaren maisulan kontsideratzen diren kobak: Altamira, Lascaux, Niaux, Ekain... Haitzulo dekoratu esanguratsuak badaude penintsula iberiarraren hegoaldean (Escoural, Casares, La Pileta...) eta Italian ere bai (Levanzo, Romanelli, Addaura...). Europako ekialdean bakarra aurkitu da: Kapova haitzuloa, Errusiako Ural mendietan.

ARTE PALEOLITIKOAREN GAIK. Arte paleolitikoa, bai horma-arteak eta bai arte higigarria, animaliei buruzkoa da batez ere: animaliek dira gehien agertzen den gaia, eta beti, perfilaz marraztuak. Gizaki paleolitikoek ez zituz-

ten paisajeak, landare edo zuhaitzak marraztu, animaliek baizik. Eta animalien artean gehien agertzen direnak zaldiak eta bisonteak dira. Gutxiago agertzen dira oreinak, zezanak, mamutak eta ahuntz edo basahuntzak. Are arraroagoak dira hartzak, elur-oreinak, lehoiak, errinozerontzak, basurdeak eta uroak (zezen primitibo basatia). Azkenik, txori eta arrainen adibide gutxi batzuk aurkitu dira. Koba batzuetan badaude hibridoak diren animaliek edo animalia fantastiko ezezagunak.

Tamaina oso desberdinetan egindako animaliek egoten dira batera, normalean, itxuraz behintzat, animalia guztiak desordenatuta eta nahastuta. Errepresentazio paleolitikoak ez dira antolatzen gaurko parametroen arabera: irudi batzuk bertikalean eginak daude, edo okertuta.

Paleolitoko pinturak, grabatuak, erliebeak eta eskulturak aurkitu dira. Beltza eta gorria dira pinturan gehien erabili diren koloreak, baita okrea ere. Ez da aurkitu urdin edo berderik. Kolore ezberdinak tonu ezberdinetako lur edo mineralak nahastuz lortzen ziren, animalia koipearekin nahastuta eta noizbait beste elementu organikoren bat gehituta, intsektuak normalean.

Beste gai nagusi bat zeinuak edo sinbolo eskematikoak dira, batzuk konplexuak, beste batzuk trazu sinplekoak. Geziak, sareak, etxolak edo ezutuak bezala interpretatu izan dira, baina asko interpretaziorik gabe daude oraindik. Ikertzaile batzuk ilargi edo eguzki egutegi bezala interpretatu dituzte. Askotan animalia irudien ondoan edo gainean aurkitzen dira.

Aluen irudiak ugariak dira, batzuk emakumearen gorputzarekin batera, beste batzuk gorputzik gabe, alua bakarrik. Giza irudien artean, ezagunak dira venus deitu diren tamaina txikiko estatuak. Titi, ipurdi eta aldaka exageratuak dituzte, eta burua, eskuak eta hankak atentzio gutxire-

■ Rouffignaceko koban 150 mamuten irudiak daude.

kin eginak edo egin gabeak. Hormetan ere topatu dira halako emakumeen irudiak.

Oso arraroak dira, aitzitik, gizonen irudiak. Orain arteko teoriek ez dute esplikatzen zergatik dauden gizon irudiak nahita gaizki eginak, itxura deformeekin, animali irudiek izaten duten errealismo eta naturaltasunik gabe. Gainera, gizonen irudien kopuru handi batean, ezaugarri humanoak eta animalienak nahasten dira. Antropomorfoak deitu dira irudi hauek. Animalien adar edo buztanekin batera, beti dute giza-kiarena den ezaugarriren bat, eta maskara edo animalia-larruekin jantzita agertzen dira. Adibide ezagunena Les Trois Frères kobako "Aztia" da. Irudi hauek aztien irudiak bezala interpretatu izan dira.

Ikertzaile askorengan zirrara eragin duen gaietako bat eskuen irudiak dira, nolabait lehenengo artista haien benetako arrasto zuzena baitira. Esku positiboak eta negatiboak daude. Esku positiboak eskua pinturaz estali eta horman presionatuz lortzen da. Negatiboak berriz arte paleolitikoan arrunta ez den teknika batez eginak dira: eskua horman jarri eta bere gainera ahoz edo zerbatana batez pintura putz egin. Eskuen irudiak koba gutxitan daude. Adibide nagusia Gargaseko koba da. Eskuen irudiei buruzko jakin-mina are gehiago pizten duten datu batzuk daude gainera: haitzuloetan aurkitu diren esku gehienak ezkerak dira, eta asko eta asko, emakumeenak eta haurrenak. Gainera, asko ez daude osorik, behatz batzuei zatiak falta zaizkie, baina behatz potoloa beti osorik ageri da. Mutilazio horiek esplikatzen nahian, teoria ezberdinak plazaratu dira: glaziazio garaia zenez, izozteengatik behatz zatiak galtzen zituztela; zorigaitz garaian behatzak nahita mozten zituztela, izpirituak lasaitzeko errito gisa; edo eskua margotzerakoan nahita tolestean zituztela behatz batzuk. Zergatik edo zertarako ez dakigu, esan izan da zeinuen lengoia edo kode bat dela.

ZERGATIK MARGOTZEN ZUTEN? Denbora askoan uste izan zen horma-arteak, gizaki paleolitikoak bere eguneroko ingurunearen dekoraziorako egiten zuela. Ez zen uste garai hartako gizakiak bizitza erlijioso edo zeremoniala zuenik. Teoria honen arabera, Paleolitoan aisialdirako denbora asko zeukan gizakiak, naturak errekurtsu ugari ematen zituelako, eta oinarritzko beharrak erraz betetzen zirelako. Horrela, artea aisialditik sortu zen,

LASCAUX ETA ALTAMIRAREN ARTEAN

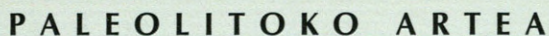
Mendebaldeko Europako Historiaurrearen edergune adierazgarria

Harpeak ISTURITZE ETA OTSOZELAIA

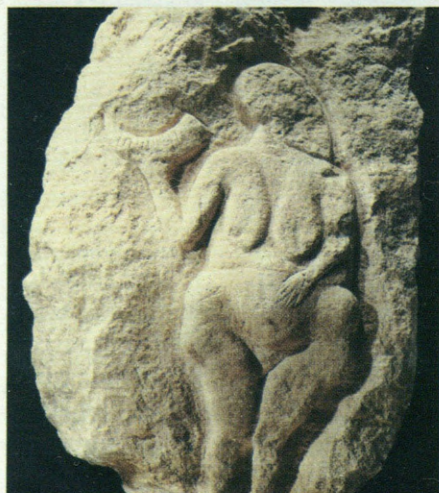
ISTURITZE ETA OTSOZELAIKO HARPEAK

Saint Martin d'Arberoue - 64640 Donamartiri
Tél. (33) 05 59 29 64 72 www.grottes-isturitz.com

Orokorrean, gaur egun onartzen da arte paleolitikoa sistema erritual konplexu baten parte zela, Paleolitoko sinesmen-munduaren parte. Hala ere, horma-artearen inguruko ikerketak irudien eduki eta esanahi posibleetan zentratu dira batik bat, eta, askotan, haitzuloen barruan kulto-zeremoniak eta dantza erritualak egiten zirela adierazten duten beste hainbat datu daudela ahaztu izan da. Datu hauek, pinturak ez bezala, toki bakan batzuetan iraun dute, izan ere, kobetako lehenengo iker-tzaileek bertako lur heze eta batzuetan biguna zapaldu zuten, nahi gabe milaka

urtetan han egondako arrastoak hondatuz: zeremonia haiek egiten zituzten pertsonen oinatzez ari gara. Le Tuc d'Audoubert koban mantendu dira horrelako oin arrasto batzuk: bertako aretoetako batean sei pertsonen oinatzak aurkitu dira, denak haurrenak, eta dantza baten pausoen itxuran

hauek dituzten kobak. Madeleine aldiko pinturak dira denak, Venta Laperrakoak izan ezik. Arte higigarria aldiz, Aranzadik eta Barandiaranek burututako hainbat eta hainbat indusketetan aurkitu da; Paleolitoko hezurak, xaflak, adarrak, uharriak landuz egindako arte-lan ugari topatu zituzten

Nahiko gaizki kontserbatuak daude.

✓ **Santimamiñe:** Kortezubin dago, Ereñozar mendiaren magalean. Santimamiñe haitzuloko pinturak 1916an aurkitu ziren. Arte higigarriko objektuak ere aurkitu ziren koban egindako indusketetan. Altzerri eta Ekaingoarekin batera, Euskal

■ Lausseleko venusa bisonte adarrarekin, eskuaren irudia (Cosquer) eta esku "mutilatua" (Gargas).

daude eginak. Niauxeko kobaren alderdi ezkutu batean 500 oinatz baino gehiago aurkitu dira, haurrenak eta helduenak nahastuta. Arrasto horiek dauden tokira iristeko bidea izugarri zaila da, lurrazpiko hiru aintzira igaro behar baitira lehenago.

HAITZULOZ HAITZULO. Esan dugu Paleolitoko horma-artearen zona franko-kan-tauriarrean kontzentratzen dela. Atal honetan horma-irudiko koba garrantzitsuenak bisitatu ditugu. Haitzulo horietako arte-lanak zeuk ikusi nahi badituzu, historiau-

Euskal Herriko haitzulo ezberdinetan: Ermitia eta Urteaga (Deba), Lumentxa (Lekeitio), Bolinkoba (Abadino)...

Mendebaldetik ekialdera, pinturaz apaindutako haitzuloak honakoak dira:

✓ **Venta Laperra:** Euskal Herriko horma-artearen lehen aurkikuntza izan zen Venta Laperrakoa, 1904an. Karrantzan dago. Aurignac aldikoak dira koba honetako grabatuak; Euskal Herrian ezagutzen diren horma-artelanik zaharrenak dira.

■ Ekaingo kobako hartz famatuak. Bisonteak (Santimamiñe).

rrekoak izan gabe, bisita turistikoentzat prestatuta dauden beste hainbat koba ere aipatzeko aipetxatuko dugu.

EUSKAL HERRIA. Euskal Herrian hamar bat dira Paleolitoko arte espresio

✓ **Arenatza:** Arenatza haitzuloko arte-gunea 1973an P.M. Gorrotxategik aurkitu zuen, Galdamesen. Gorritz margotuak izan ziren irudi guztiak, marrazteko tanpoi teknika erabiliz, margoa jarraierarik gabe ezarriz, alegia.

Herriko hiru santutegi nagusietako bat da. Irudiak grabatuak edo beltzez egindakoak dira. Haitzuloa aspalditik dago turismoari irekia.

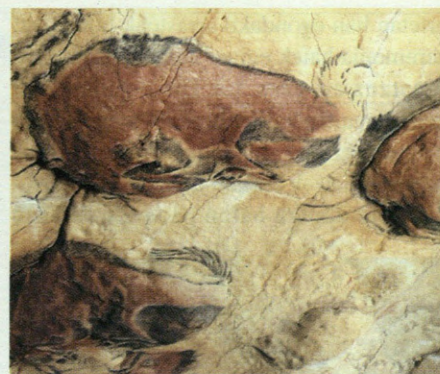
✓ **Ekain:** Ekaingo haitzuloa aurkikuntza oso garrantzitsua izan zen, 1969an. Debako lurretan dago, baina Zestoako herrigunetik hurbilago. Hauxe da Euskal Herri osoko horma-arte gunerik garrantzitsua eta ederrena.

Zaldien aztarnategi handia bezala eza-gutzen da Ekain, izan ere, irudien artean zaldiak baitira nagusi. Gainera, bisonteak,

ahuntzak, oreinak, hartzak, bi errinozeronte izan daitezkeenak eta bi arrain daude. Batzuk beltzez margotuak daude, beste batzuk gorritz eta beltzez. Grabatua ere erabili zen.

Haitzuloaren sarrera aspaldi eroritako

■ Bisontea zaurituta, gizona zakila tente duela eta hegaztia makilan (Lascaux), zaldia eta eskua (Pech Merle) eta Altamirako bisontek.

harri bloke handiek oztopatzen zuten, eta horrela mantendu ziren irudiak milaka urtetan. Ekaingo pinturak aurkitu zituzten bi lagunek, sarrerako harriak kendu ondoren, haitzulo barruan lehen metroak ibili eta segidan, zaldien panel handia ikusi zuten beren aurrean. Sentitu zuten harridura, zirrara eta hunkipena halakoak izan ziren, ez zirela koban barrurago segitzera ausartu, eta egun hartan bertan eman zioten aurkikuntzaren berri Joxe Migel Barandiarani eta Jesus Altunari. Handik egun pare batera, deskubrimenduaren balioa zela eta, ate bat jarri zitzaion sarrerari. Aurkitu zen une beretik Aranzadi Zientzia Elkartek hartu duen kontuari esker, irudiak ondo kontserbaturik aurkitzen dira. Etorkizunean ere hala izan dadin, benetako pinturen erreplika egiten ari dira publiko zabalari erakusgai jarri asmoz.

✓ **Altzerri:** Oriotik Aiara bidean

dago, eta 1963an aurkitu zuten Aranzadi Zientzia Elkarteko kide batzuek. Irudi gehien duen haitzuloa da. Animalien irudiak ez diren zeinu eta marra gehien duena ere bai. Altxerriko haitzuloan gehien erabili zen teknika grabaketa da. Grabatua eta margoa biak batera erabiltzeak santutegi honi teknika aberastasun itxura ematen dio.

✓ **Alkerdi:** 1939an Norbert Casteretek Alkerdi haitzuloko hormetan marrazki grabatuak aurkitu zituen. Handik 30 urtetara, arte higigarritzko zenbait pieza aurkitu zituen leku berean. Nafarroako Urdazubi herrian dago. Oso haitzulo txikia da.

✓ **Isturitze eta Otsozelaia:** Nafarroa Behereko Isturitze eta Donamartiri herrien arteko lurretan daude. Bisitei irekiak daude. Mendiska alderik-alde zeharkatzen duten bi haitzulo ezberdin dira izatez, bata bestearen gainean, garai batean Arberua ibaiak zulatuak. Erreka hirugarren haitzulo bat zulatzen ari da gaur. Euskal Herriko aztarnategi paleolitiko garrantzitsuenetakoa den honetan, arte higigarritzko objektuak aurkitu ziren lehenik (txirulak, hezur xafla apainduak, makila zulatuak...), eta 1928an, jadanik ezaguna zen haitzuloan,

horma-arteak ere aurkitu zen. Irudiak ildo sakoneko grabaketaz, ia behe erliebean eginak dira guztiak, Euskal Herrian beste inon gertatzen ez den bezala. Aipagarria da badirela negatiboan egindako eskuen irudiak ere: Euskal Herrian aurkitu ziren lehendabizikoak.

✓ **Ettxeberriko karbia, Xaxixiloaga eta Sinhikoleko karbia:** Gamere-Zihiga eta Altxurükü herrietako lurretan daude, Zuberoan. Elkarrengandik oso gertu daude hirurak. Margoa, beltza zein gorria, eta behatzez buztinetan egindako grabaketa erabili ziren.

Euskal Herrian, aipatutakoez gainera, badira historiaurrekoak ez diren haitzulo asko. Turismoari begira atonduak daude

■ Aluaren irudikapena (La Ferrassie), ipurdiak (Lalinde) eta Willendorfeko venusa (Austria).

Pozalaguako haitzuloa (Karrantza), eta Zugarramurdi, Sara eta Urdazubiko lezeak. Arrikrutz-eko koba (Oñati) urte honen amaierarako bisita turistikotarako irekiko dela aurreikusten da.

KANTABRIA.

✓ Altamira (Santillana del Mar):

Dudarik gabe, inguru honetako haitzulo garrantzitsu eta ederrena da Altamira. 1879an, Marcelino Sanz de Sautuolak bere alaba txikia eraman zuen kobara eta honek "begira, aitatxo, idiak!" esan zion aitari, haitzuloaren sabaian zeuden irudiak seinatuz. Garai hartan, irudien antzinatasunari buruzko eztabaida bizia sortu zen, eta 1902 arte ez zen onartu bertako irudi ederrak historiaurrekoak zirenik. Geroztik, Altamira mundu mailako ospea duen historiaurreko santutegi kontsideratu da. Bisonte, zaldi, orein eta abarren irudiak daude kolore anitzetan eginak. Antropomorfoak eta zeinu abstraktuak ere badaude, baita negatiboan egindako eskuak ere. Gainera, behatzak paretan buztintzuetatik pasaz egindako lerro paraleloak aurkitu dira, ziur aski koba honetako irudi zaharrenak. Grabatuak ere badaude.

Altamirak Paleolitoko garai ezberdinetako artelanak ditu. Paleolitoaren bukaeran, kobaren sarrera era naturalean itxita geratu zen harri-jausi baten eraginez, joan den mendean aurkitu zen arte. Benetako koba bisita daiteke, pertsona multzo txikietan, baina urte eta erdi edo bi urteko itxaron zerrenda dago. Horren ordez, koba originalaren erreplika bisita daiteke, museo batean integratua dagoena.

✓ Puente Viesgoko kobak: Monte

Castillo deituriko mendian historiaurreko artelanak gordetzen dituzten haitzulo sistema bat dago. Horietatik batzuk bisitei irekiak daude. Las Monedas haitzuloa Monte Castillo koba ikusgarriena da, dituen estalaktita eta formazio geologikoengatik, eta bisitak egiteko irekia dago. Bertan animalia askoren irudiak daude, denak beltzez margotuak. El Castillo haitzuloa ere bisita daiteke. 1903an aurkitu zen. Errepresentazio, teknika eta kolore anitzak erabili ziren bertako irudiak egiteko. Zeinu abstraktuak, animalien eta eskuen irudiak daude, Altamirakoen estilokoak. La Pasiega haitzuloan animalia irudi ugari aurkitu dira, arrain irudi bat ere bai. Grabatu ugari ere dago. Las Chimeneasen, berriz, beltzez marraz-

tutako animalia irudiak eta buztinezko grabatuak daude, irudi abstraktu batzuk ere bai. Azken bi koba hauek ez daude publikoari irekiak.

✓ **La Garma (Omoño, Ribamontán al Monte):** Kantabriako koba ezezagunetako da La Garma. Bertako pintura paleolitikoak 1995ean aurkitu ziren. Horrez gainera, La Garman balio handiko aurkikuntzak egin dira, milaka urtetan zehar bertan jendea bizi izan zelako. 100.000 urteko historiaren arrastoak daude koba honetan. Pertsonen ehorzketen arrastoak daude, eta elefante, tigre eta lehoien hondakinak aurkitu dira.

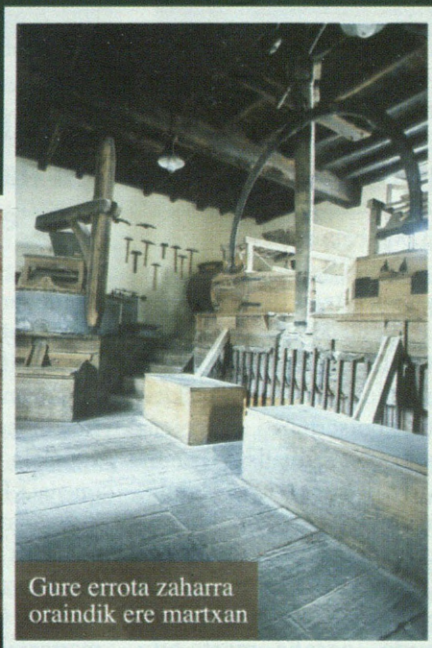
Altamira, Puente Viesgo eta La Garmakoaz gain Chufin (Riclonesetik gertu), Covalanas (Ramales de la Victoria), Santian (Arce, Santanderretik Torrelavegarako bidean), Hornos de la Peña (San Felices de Buelna) eta Tito Bustillo (Asturias) haitzuloak dira aipagarriak.

ARIÈGE ETA PIRINIOAK. Estatu frantses osoan, ehundik gora turismorako prestatutako koba, sima eta lurpeko erreka daude, eta horietatik laurdena historiaurreko gunek dira. Estatu

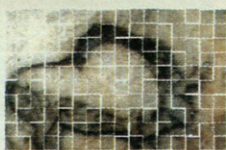
Lamien giro misterioitsuaz goza ezazu

LEZETAKO IBILBIDEAREN BARNA

Gure errota zaharra oraindik ere martxan

Urdazubiko Lezeak • Telf. 948.599.241 • Bisita gidatua

■ Ekain kobako zaldien panel handia.

espainiarrean ez bezala, "lurpeko turismo" esplotazio turistikoaren parte garrantzitsu bat gehiago da, gainerako errekurtsuak bezalakoa. European, lurpeko turismoan Frantzia da lehena, eta mundu mailan, arlo honetako beste bi potentzien parean dago: AEB eta Txina.

Pirinioetan, historiaurreko pinturak dituzten haitzulo gehienak Ariège eskualdean daude.

✓ **Niaux** (Tarascon sur Ariège gertu): Altamira, Lascaux eta Ekain haitzuloekin batera, Niaux maisulan handienetako bat da. Madeleine aldikoak dira bertako irudiak, duela 13.000 bat urtekoak. Irudi ederrenak Salon

Noir delakoan aurkitzen dira, eta leku hori bakarrik dago bisitei irekia, pinturak honda ez daitezen arau zorrotzak jarraituz ordea. Haitzuloan ez da argi elektrikorik instalatu, kontserbazio arrazoiengatik. Traza beltzez eta erreialismo handiz egindako animalia marrazkiak daude. Bisonteak dira gehien agertzen direnak, batzuetan lantzaz zaurituak; zaldiak, basahuntzak, oreinak eta arrain batzuk ere badaude eta, azkenik, mustelido baten (erbinude, igaraba, marta edo antzeko animalia baten) irudikapen bat, munduan ezagutzen den bakarra. Publikoari itxiak dauden beste zati batzuetan, gorri margotutako zeinu ugari aurkitu

da, baita buztinetan egindako grabatuak ere. Niauxeko sarrera zeharo ikusgarria da eta eraikuntza futurista bat dago bertan. Salon Noireko irudien erreplika Tarascon sur Ariègeko Historiaurreko Artearen Parkean ikus daiteke.

✓ **Bèdeilhac** (Tarascon sur Ariège inguruan): Dimentsio izugarrietako aretoak ditu haitzulo honek. Mende luzeetan izan zen gizatalde ezberdinen babesleku, Paleolitotik hasi eta Erdi Aroraino. Haitzulo

□ Arte paleolitikoa ia Europa osoan zabaltzen da, Iberiar Penintsulatik hasi eta Errusiaraino

loaren sarbide erraza dela eta, tresna, arma eta bestelako historiaurreko objektu asko altxor biltzaile partikularrek eraman eta munduan zehar barreiatuak daude. Bigarren mundu gerran biltegi gisa erabili zen, zoruaren kontserbazioa hondatzeko erarik onena... Baina ia mirakuluz, Bèdeilhacek horma-artearen lan gehienak kontserbatu ahal izan ditu. Haitzuloaren lurtean bertan, buztinez modelatutako irudi bitxiak aurkitu ziren. Grabatuak, bi koloretan egindako marrazkiak, errepresentazio sexualak eta eskuen irudiak aurkitu dira.

✓ **Gargas** (Montréjeautik gertu). Eskuen santutegia da Gargas-eko haitzuloa. Negatiboan egindako 231 esku daude

koba honen hormetan, asko mutilatuak, animalia grabatuez gainera. Duela 27.000 urteko lanak dira, beraz, gainerako haitzuloetakoak baino zaharragoak.

✓ **Grotte de Marsoulas (Salies du Salat)**: Haitzuloetako ohiko animalia irudiak ditu, grabatuak eta margotuak, baita esplikaziorik gabeko zeinu asko ere. Hainbat antropomorfoen irudiak ere badaude, karikatura itxurako gizaki irudiak.

Publikoari irekitako haitzuloez gainera, badaude aurkikuntza garrantzitsuak eman dituzten beste haitzulo batzuk: Le Tuc d'Audoubert koban, buztinez modelatutako bi bisonte eder topatu ziren. Les Trois Frères haitzuloa, bertako hormetako "Aztia" deituriko antropomorfoak egin du ezagun, erdi gizaki erdi animalia dena. Montespanen berriz, hartz baten estatua bat aurkitu zen, metro bat baino gehiagoko luzerakoa, lurtean buztinez modelatutako animalia irudiez gainera. Le Portel haitzuloan, zaldi eta bisonteen irudiak daude. Zaldietako baten hanken irudikapenak mugimendua adierazten du, Madeleine aroko artean ohikoa ez dena. Lau koba hauek ez daude bisitei irekiak.

Horma-irudiz apaindutako haitzuloez gainera, inguru berean badira aztarnategi garrantzitsu batzuk, bisita turistikoetarako irekiak. Le Mas d'Azil izen bereko herriaren ondoan dago, St. Gironsetik 20 bat kilometrorra. Azil aldiari izena eman zion aztarnategia da. Erreka bezalaxe, errepidea ere kobaren barrutik pasatzen da, benetan leku bitxia eta ikusgarria bihurtuz. Grotte de la Vache, berriz, Niaux ondoan dagoen haitzulo txiki bat da. Aztarnategi garrantzitsua da. Arte higigarriko objektu ugari aurkitu dira

haitzulo honetan, arpoiak, orratzak, tresna grabatuak... hezur piloaz gainera. Haitzulo eta aztarnategiez gainera, Tarascon-sur-Ariège herrian historiaurrearen parke tematikoa bisita daiteke. Ariège ingurura bidaia eginez gero, merezi du Foixeko gaztelua bisitatzea, eta inguru honetan dauden gotorleku kataroak. Horietatik Montségur da ezagunena.

Pirinioetan badira historiaurrekoak ez diren beste koba ugari, bisitak egiteko prestatuak. Lombrives Tarascon-sur-Ariège-tik gertu dago, traktore batek tiratutako trentxo batek koba sarreraraino eramaten zaitu, eta koba barruan ibilaldi desberdinak egin daitezke, formazio ederrak ikusteko.

Foixen Labouiche lurrazpiko erreka, txalupan zeharka daiteke. Bestalde, Lourdes inguruan Betharrameko haitzulo turistiko ezagunak trenez eta txalupaz bisitatzen dira. Inguru berean daude Grotte de Sarrazins eta Grottes du Loup. Bagnères de Bigorre-n Medouseko haitzuloak daude, eta Lannemezandik gertu, Aure haranaren sarrean, Gouffre d'Esparros.

PÉRIGORD ETA INGURUAK.

Périgord (Dordoina) eta bere inguruko beste eskualdeetan, horma-irudiak dituzten kobak eta historiaurreko aztarnategiak ugariak dira, baina batez ere, Vézère ibaiaren bailaran kontzentratzen dira horietako asko. Gehienak publikoari irekiak daude.

Honako haitzuloak, Paleolitoko irudiz apainduak guztiak, Vézère bailaran daude, elkarrengandik oso gertu, eta bisita turistikoetarako prestatuak daude:

✓ **Lascaux:** Lascaux Périgordeko pin-

daitekeen irudi bat: orein buztana, bisonte konkorra, bi adar eta giza hankak ditu. Bestalde, buruekin zirkulu bat osatzen duten behi multzoa dago, gorritz margotuak hauek. Oreinak eta bisonteak ere badaude, eta zaldien artean, hankaz gora erorita bezala dagoen bat dago. Kobaren beste leku batean, felinoak irudikatzen dituzten grabatu batzuk daude. Badira esplikazio zaileko irudi arraro batzuk, adibidez, tripak kanpoan dituela dirudien bisonte zauritu bat, makila batean zulatutako hegazti bat, eta, biziki ongi marraztutako animalia irudiekin kontrastean karikaturan moduan marraztutako gizaki irudi bat, biluzik eta zakila tente duela... oraingoz interpretaziorik gabe dauden irudiak dira.

✓ **Rouffignac:** Haitzulo handi hau XVI. mendetik bisitatzen da. 150 bat mamuten irudiak daude bertan. Gainera, errinozeronteak, bisonteak, zaldiak, basahuntzak eta lau giza irudi daude. Irudi

koba interesgarriak dira: Les Combarelles, Bernifal, Abri du Poisson, Le Cap Blanc, Villars, Teyjat.

Aipatutakoez gainera, Vézère inguruan publikoari irekiak ez dauden beste hainbat haitzulo apaindu dago. Aztarnategiak ere ugariak dira, batzuk bisitetarako prestatuak eta irekiak: La Ferrassie, La Madeleine, Laugerie Haute eta Laugerie Basse, Le Moustier, Castelmerle, Abri Pataud eta abar.

Les Eyzies herrian Historiaurrearen Museo Nazionala dago. Inguruetan beste hainbat museo dago, eta historiaurreko gizakia nola bizi zen erakustea helburu duten hainbat parke tematiko ere bai. Bestalde, historiaurrekoak ez diren koba ederrak daude ikusteko: Grottes de Carpe Diem eta Le Grand Roc eta Gouffre de Prumeyssac.

Lot departamenduan, turistentzat irekia dago zenbait historiaurreko haitzulo: Pech-

■ Niauxeko bisonte zaurituak eta basahuntza. Eskuinean buztinez modelatutako bi bisonte (Le Tuc d'Audoubert).

turadun koba garrantzitsuen da, benetako maisulana; agian, ezagutzen den haitzulo dekoratu ederrena. 1940an aurkitu zuten mutiko batzuek. Montignaceko gaztelua lurpeko pasabide batek Lascauxrekin komunikatzen zuela zioen legenda batek, eta pasabide hartan omen zegoen altxor baten bila sartu ziren. Bestelako altxorra topatu zuten ordea: Lascauxko irudi ikusgarriak aurkitu zituzten. Madeleine aldiaren hasierakoak dira, duela 17.000 bat urtekoak. Haitzulo originala itxita dago 1963tik, bisitarien presentziak eragiten zuen hondatzea gerarazteko. Gaur bisitatzeko prestatua dagoena haren erreplika da, kobatik 200 metro tara, baina jakitun dagoenak bakarrik esango luke kopia bat dela. Zezenen aretoa deitzen den lekuan, lau zezen handi daude, ihesi doazela diruditen zaldi eta oreinen ondoan. Badago animalia imaginario bat edo azti bat izan

hautetako batzuk ikus daitezke, kobaren barruan tren elektriko egiten den ibilbidean zehar. Hartzen bizilekua izan zela erakusten duten arrastoak daude, paretetan atzaparrekin egindako arramazkak, esaterako.

✓ **Bara-Bahau:** Animalien irudiak ditu, zaldiak, oreinak, basahuntzak, hartzak eta beste, grabatuak.

✓ **Saint Cirq:** Saint Cirq-eko haitzuloa bertan dauden bi giza irudiengatik da ezaguna. Horietako bat gizon baten irudikapena da eta aurpegi humanoa dauka, horma-arte paleolitikoan ez ohikoa dena. Horrez gainera, animaliak irudikatzen dituzten grabatuak daude.

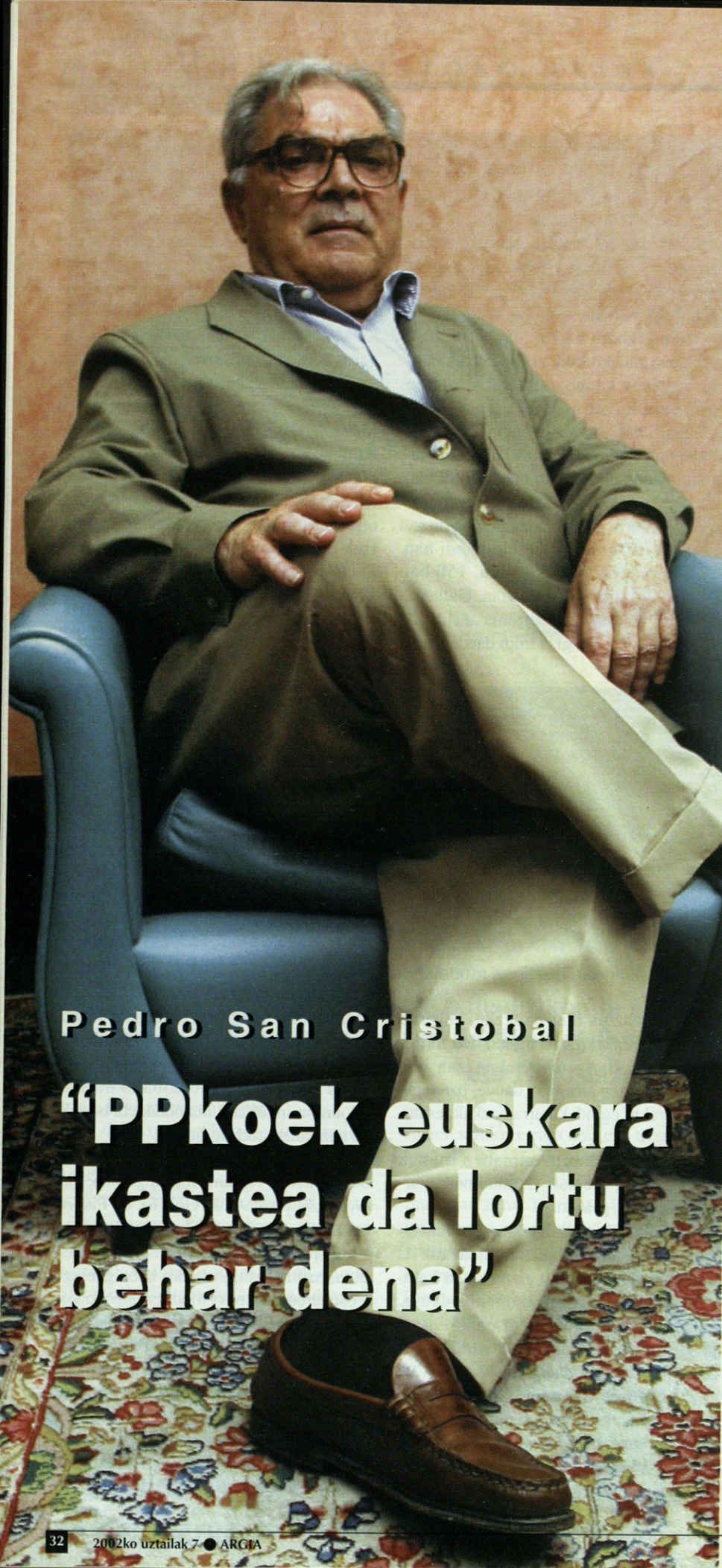
✓ **Font-de-Gaume:** Grabatuak eta kolore anitzeko pinturak daude, kalitate estetiko handikoak. Animalia irudiak eta zeinuak daude.

Segidan aipatuko ditugun hauek ere

Merle (Cahors inguruan). Haitzulo honetatik gertu, beste dozena bat koba daude. Grotte des Merveilles Rocamadouretik gertu dago. Cougnac kobako hormek (Gourdon inguruan) mamutak eta bestelako animalien irudiak dituzte.

Historiaurrekoak ez diren beste leize batzuk daude Rocamadour inguruan, bisitariarentzat prestatuak: Gouffre de Padirac eta Lacave.

Dordoina eta Lot eskualdeetatik alden-duta, badira historiaurreko koba gehiago: Cosqueren haitzuloa Mediterraneoko kostaldean dago, Marsellatik gertu. Haitzuloa ez da bisitagarria. Bestalde, Pair-non-pair Bordele hiriaren iparraldean dago. Badira, Iberiar Penintsularen hegoaldean, koba gutxi batzuk: Escoural (Portugal), Los Casares kobak (Guadalajara). La Pileta izenekoa (Ronda, Malaga), Las Palomas (Tarifa) eta Nerjako koba (Malaga) ●

Pedro San Cristobal

"PPkoek euskara ikastea da lortu behar dena"

P E R F I L A

Markes eta konte tituluak jaso ditu herentzian. Baina oposaketak gaindituta egin du aurrera eguneroko bizitzan Pedrok. Gipuzkoa, Nafarroa, Araba eta Aragoiko sustraiak ditu. Euskaltzain urgazle izateko, hitz egiterakoan ez ditu zuzentasunaren arau denak jarraitzen. Baina Arabako kultur diputatua izanik, egokitasunean lezio ederra ematen digu, bakoitzak duen hizkera duela ere, hemen garrantzitsuena hitz egitea dela erakutsiz.

Testuak:

Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre

Argazkiak:

Joseba Olalde

Zure jatorria nahiko berezia da. Aita zaragozarra eta ama usurbildarra dituzu. Batetik bestera pasatu duzu bizitza osoa...

Gurasoak Zaragozan bizi ziren. Gu 8 anai-arreba gara, eta haietatik udan jaio-takoak Usurbilen jaio ginen, 4 alegia. Neguan jaio-tako 3 Zaragozan, eta beste bat Donostian. Ama donostiarra baikeen. Aita nafarra zen, baina bere ama aragoitarra zuen. Alde guztietan daukat familia, beraz.

San Cristobalen armarria oso berezia da: armarrietako lema edo hitzak norma-lean latinez edo gazteleraz idatzita egoten dira. Gure armarria euskarazkoa da: "Garean gareana legez" dio.

■ Zaragozan bizitza erdia pasata, nola gorde duzu euskara?

Nik neronek ere ez dut ulertzen. Gure gurasoak erdaldunak ziren, eta anai arrebetan euskaraz dakien bakarra neroni naiz. Ikastola bat bixitatu ere egin gabe gainera! Uda Usurbilen pasatzen genuen, eta Usurbilgo kalean ikasi nuen euskara, jendearekin. Hori da

benetako eskola.

■ **Zaragozan zeundela nola eusten zenion euskarari?**

Zaragozan ere euskaldun jendea bildu egiten ginen taberna batean kontu-kontari aritzeko, kantatzeko...

Euskal asteak antolatzen genituen

“Konte tituluak ditut. Egun, titulu horiek erlikia gisa jasotzen dira. Zorionez rolak ezabatuta daude”

60ko hamarkadan. Zaragozako unibertsitatean 1.500 euskal ikasle baitzeuden. Bereziki medikuntza eta albaitaritza ikas-tera joaten ziren. Xabier Leteren kantaldia, kooperatibei buruzko hitzaldiak, denetik izaten zen.

Zaragozako unibertsitatean Espainia

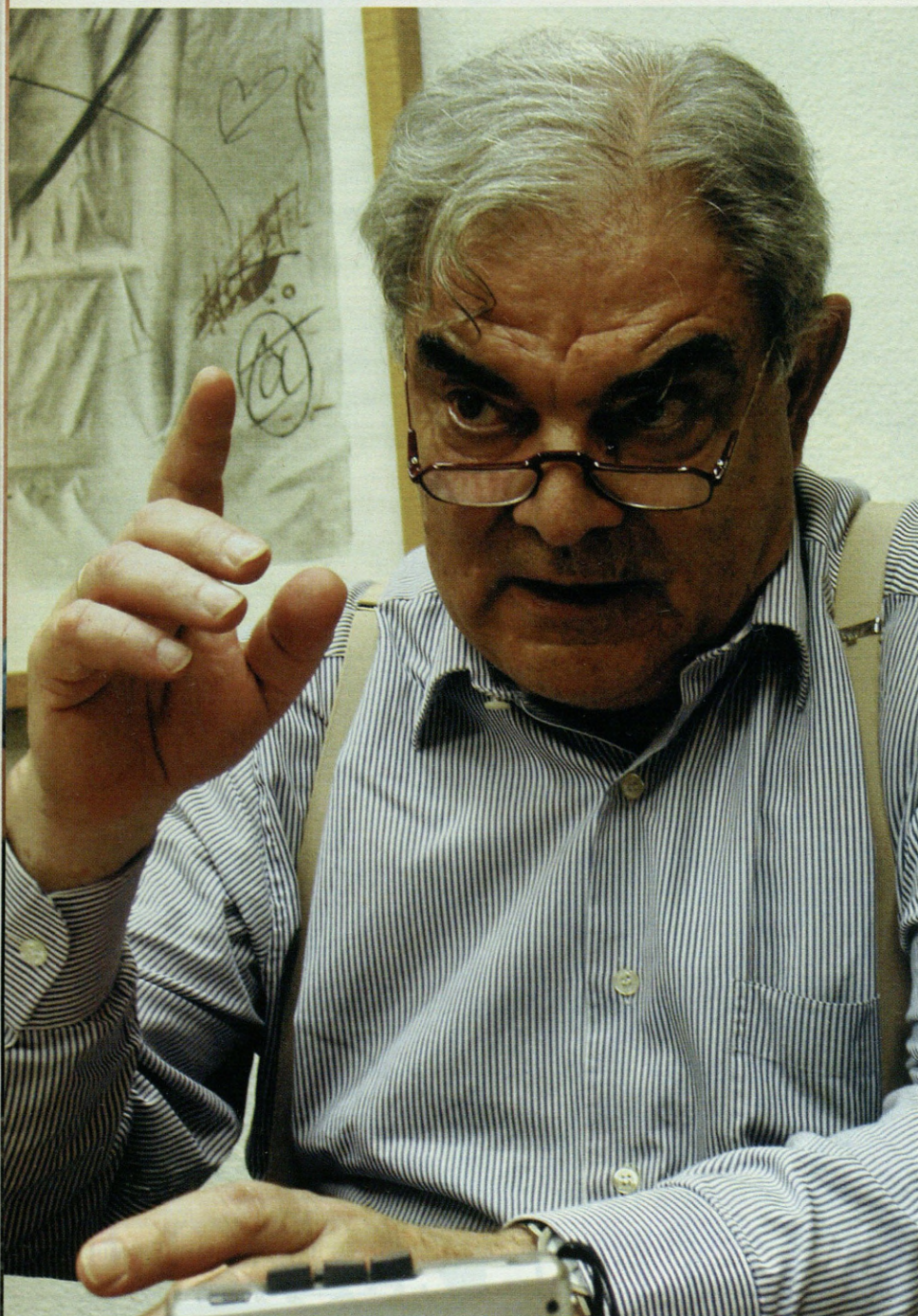

ONDARRU eta GORDEXOLA

- **Ondarrun:** Uztailaren 12tik 21era.
- **Gordexolan:** Uztailaren 12tik 14ra, herriko plazan
 - Euskal eta érdal nobedadeak
 - Euskal musika
 - %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

osoko lehen euskara klaseak sortu nituen 1956an. 30en bat ikaslek ematen zuen izena.

Zaragozako toponimia ere aztertu genuen, euskararen azarnak bilatzeko. Aragoien euskaraz normal normal hitz egiten baitzen garai batean. Toponimian, laneko tresnerian eta etxeko kontuetan oraindik geratzen da euskararen arrastorik, baina ezer gutxi. Aragoien bertako hizkuntza ere badago, baina egun 10.000 pertsonak besterik ez daki aragoiera hitz egiten.

■ **Gerra garaiak non harrapatu zintuen?**

Lehen hiru-lau hilabeteak Usurbilen

“Trebiño ez dugu poltsikoa aberasteko aldarrikatzen. Baina bertako biztanleentzat logikoagoa da Trebiño Araba izatea”

CURRICULUMA

- **Jaio:** Usurbilen, 1932. urtean.
- **Arabako Foru Aldundiko kultur diputatu:** Zaragozan kultur zuzendaria izan zen 1987-1993 artean. Arabako kultur diputatu independentea (PP alderdia ordezkatuz) da 1999tik.
- **Euskaltzain urgazlea** 1976tik.
- **Ikasketak:** Filosofia eta letratan lizentziatua. Mariland eskolan aritu zen, Espainiako hizkuntza eta kultura ikasten, 1958tik 1964 bitartean. Alemaniara ere joan zen ikastera.
- **Tesia:** Usurbilgo geografia eta historiari buruz egin zuen eta “Usurbil, un municipio del extrarradio de San Sebastian” izenarekin argitaratu zen.
- **Irakasle:** Zaragozako unibertsitatean Geografia klaseak eman zituen 3 urtez.

pasatu genituen. Lau urte izango nituen orduan. Bizpairu gauza gogoratzen ditut ordutik. Batik bat, iskanbila asko zegoela etxe batetik bestera. Usurbilgo jendeak asko babestu gintuen. Gerra Zibila Gerra Zibila da, baina gure familia beti zaindu zuten. Izan ere, nire aita militarra zen eta ez ziren garai ederrak. Usurbilgo komiteak goardia bat jarri zuen gure etxean, gure familia defendatzeko. Hori hil arte zor izango diogu Usurbilgo herriari.

■ **“Markeseneakoak” omen zarete...**

Bai, gure amona Muruako markesa zen. Gure lehengusuak gordetzen du titulu hori. Aitaren aldetik, berriz, bi titulu ditut: Islako kontea eta Riscako kontea.

■ **Orduko Usurbilen jendeak ez zuen eskola handiegirik. Zuen etxean idatzizko kultura gehiago zegoen?**

Bai. Liburutegi bat ere bagenuen. Ez zen liburutegi onegia, zaharregia baitzen nire gusturako. Zaragozako etxean modernoagoa genuen, ikasketak laguntzeko. Bereziki historia liburuak izaten

“Zaragozako toponimia aztertu genuen, euskararen aztarnak bilatzeko. Aragoin euskaraz ere hitz egin izan baitzen”

genituen etxean, aita oso historia zalea zen eta. Beharbada etxeko eragin horregatik izan dut betidanik hizkuntzak ikas- teko gogo hori. Fakultatera ikastera joan nintzenerako, oinarri bat baneukan, beste ikaskide askori ikusten ez niona.

■ Garai hartan markesak eta baserri- tarrak ezberdin bizi al zineten?

Ez, hori 1820an galdu zen, konstitu- zioarekin. Jauregiko jauntxoek kontuak bukatu ziren. Ez geneukan pribilegiarik, zorionez. Nik ez dut feudalismoko kontu hori bizirik ezagutu.

Gure herriak berdintasunaren bidean sartu ziren. Zer dira gaur egun titulu horiek? Erlikiak. Etxe hau gotikoa da, koadro hau inpresionista da... Balio his- toriko bat ematen zaie, baina rola ezaba- tuta daude.

■ Gerra ostean nola moldatu zineten euskararen alde egiteko?

Espainia oso atzeratuta zegoen garai hartan. Gerra desastre ikaragarria izan baitzen. Txikituta zeuden trenak, zubiak eta herriak. Baita jendea ere. Senideak hilak, alde eginak edo kartzelan...

Baina 1955ean gauzak zerbait aldatu ziren, diktaduratik "diktablanda"ra pasa- tu ginen. Zerbait errazago egin zitezkeen gauzak. Euskaltzaindia isilpean zegoen, baina pixkanaka mugitzen hasi ginen.

Ekonomia ere pixka bat suspertu zen, eta jateko zerbait iristen zitzaigun sikiera. Orduan ezagutu nuen Koldo Mitxelena, 1952 inguruan, kartzelatik atera berri. Gipuzkoako Aldundiko liburutegian geratzen ginen elkarrekin hitz egiteko, edo bilerak egiteko. Euskarazko lehen hitzaldiak antolatu genituen, Julio de Urkijo seminarioarekin. Jende oso ezber- dinak ematen zituen hitzaldiak, berdin tabernari batek edo toreroak... Bakoitzak bere euskara erabiltzen zuen, eta kito. Garrantzitsuena euskaraz hitz egitea zen. Nire euskara ere ez da oso ona, baina esan nahi dudana esateko moldatzen naiz. Konplexu denak alde batera utzita, hizkuntzak erabiltzeko dira.

■ Gasteizen arte garaikidea erakuste- ko museo berria duzue. Zu hasi zinen orain urte asko museo horren beharra aldarrikatzen...

Ni 1965ean etorri nintzen Gasteizera, kultur zuzendari oposizioa aterata. Ara- bako Foru Erkidegoko lehendakari zen Cayetano Ezkerrak pentsatu zuen museo garaikide bat sortzea. Eta ni laguntzaile

ibili nintzen. Daliri bidalitako gutun bat gordetzen dugu ordudunik, museoa egite- ko ideia berri emanez. Gero ez aurrera ez atzera geratu zen proiektua urte luzez, eta azkenean, legegintzaldi honetan egin da.

Oso museo garrantzitsua da eta badu bere berezitasuna. Gehienetan horrelako museoak arte lan bildumarik gabe sor- tzen dira, eraikin hutsak egiten da. Baina guk proiektuarekin batera hasi genuen arte lanen bilduma, eta gaur egun 1.600 obra ditu. Oso garai eta estilo ezberdine- tako artisten lanak ditugu bilduta, Picas- so, Miro, Txillida...

■ Nola ikusten duzu euskara?

Sekula baino hobeto. Baina badu arriskurik. Nire ustez, eta Euskaltzain- diak ere berdin pentsatzen du, herrikoitu egin behar dugu hizkuntza. Oraindik oso eskolakoa dugu, oso ikasitakoa. Molde- koegia, alegia. Erabili egin behar da, beste jario bat, beste grazia bat lortzeko.

Askotan euskaldun zaharrek ez dituz- te Euskal Telebistako programak uler- tzen. Zapping egiten dute eta beste kate

BIZITZAREN PASARTEA

Hainbeste urte Zaragozan pasata, bi aukera izan ditut hona etortzeko. Lehena izan zen oposaketak gaindituta kultur zuzendari etortzea, eta bestea jubilatuta ondoren hona itzultzea, diputatu. Eta bietan hona etortzeko aukera egin nuen. Seme alabak Zaragozan bizi dira, etxea han dut, baina hemen nago. Euskararekiko debozioa dut. Txi- kitatik ikusi bainuen euskaldunak ulertzeko euskara ikasi beharra zegoela.

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure ARTEAN euskaraz!

batera doaz, gaztelera hobeto ulertzen dutelako bere hizkuntza baino. Hori nolabait konpondu egin behar da.

■ **Kanpoko hizkuntzen hainbesteko eraginekin eta gero eta sen gutxiagore-**

kin, etorkizunean hitz egingo den euskara, euskara izango al da?

Hizkuntzak biziak dira, 1500. urteko euskara ez zen gaurkoa. Hizkuntza aldatzen joaten da, baita gaztelania eta fran-

tzesaren kasuan ere. Aldatzen ez diren hizkuntza bakarrak hildakoak dira. Latina bezala. Horregatik erabiltzen dute zientzialariek latina eta antzineko grekera. Oso zehatzak direlako, aldatzen ez

direlako. Hitz bakoitzak beti du esanahi bera. Baina nahiago dut aldatzen den hizkuntza, beti berdin mantentzen den hilotza baino.

■ Ikastolatik kalera aldatzen da euskararen egoera...

Bai, eskolako arazoa badirudi gaindituta dagoela. Gaur ume gehienek dakite euskaraz hitz egiten, baina erabilera da kontua. Usurbilen, gu ume ginela, goardia zibilen seme alabek ere euskara ikasten zuten. Nola? Beste umekin jolasean ari zirela. Hizkuntzak ez baitira mitoak, loturak eta elkar ulertzeko tresnak baizik. Gaur egun lotura horiek huts egiten dute.

■ Hizkuntzak ez du, beraz, zer ikusirik ideologekin?

Normalean ez. Baina une zehatzetan lotu egiten dira. Hori gainditu egin behar du euskarak. Frantzea frantzesen hizkuntza den bezala, izan behar du euskarak gurea. Denon hizkuntza. Lortu behar dena da PPkoek euskara ikastea. Euskara ezin da zati batentzat bakarrik izan, nahiz eta zati hori oso handia izan. Herri osora zabaldu behar da.

■ Nola ikusten du markesenekoak Trebiñoko konterriaren kontua?

Nik aspalditik ezagutzen dut Trebiñoko kontea. Bere familia gurearen oso laguna zen. Ni arabar ere sentitzen naiz, amona (amaren ama) arabarra baitzen. Eta diputatu naizen aldetik Trebiño Araba izatea nahi dut. Alderdi guztietako diputatu denek nahi dute hori, batere zalantzarik gabe. Gainera, Trebiñokoek lana eta erosketak Gasteizen egiten dituzte. Oso gutxi dira egunero egunero lurra lantzen Trebiñon geratzen direnak. Historia eta tradizioak gordetzea ondo dago, baina administrazioak gauzak aldatu behar ditu normaltasuna lortzeko.

Trebiñoko konteak ez du kontu horietan sartu nahi. Arazoa Burgoskoekin dugu, gaur egun Trebiño beraiena baita, eta ez daude uzteko prest. Guk ez dugu Trebiño aldarrikatzen poltsikoa aberastea, ez dugu uste bertan petrolio putzurik dagoenik. Baina Trebiño gure zilborrean bertan dago! Eta bertako biztanleentzat egoki edo lojikoagoa da. Ez dut inor eza gutzen Araban horren aurka dagoenik.

■ Usurbili buruzko tesian lanbide mistoak deskribatu zenituen. Zer dira lanbide mistoak?

Lehenengo mendean Usurbilgo nekazariak fabrikara joaten ziren lanera eta soldata lortzera, baina ondoren baserrira

B E R T S O A

Doinua: Agur sagar beltzaran

**Tituluz konde eta
ezizenaz markes,
euskararen maitale
zeure borondatez.
Egindako bideaz
harro egon zaitez,
noiznahi, nonahi "garean
gareana legezt",
garbi utzi dezagun
garean edo ez.**

Aitor Mendiluze

itzultzen ziren. Eta udan, berriz, txalupa bat hartuta anguletara aterako ziren. Lanbide mistoaren kontu hori oso garrantzitsua da, beste mentalitate bat ematen baitzien orduko langileei. Baserriko mutil bat ez da behin ere proletarioa izango. Bere ohiturak eta mundu ikuskera berezia dituelako. Ezin du ohi-

tura horietatik bizi eta soldata fabrian irabazi beharra dauka, baina oinarriari eusten dio.

Egun ez da horrela, jende gehiena hirian jaio baita. Hiri denak dira zentzu horretan berdinak, ez da herri txikiek duten nortasun hori hartzen. Gaur egun esplikatu egin behar zaie umeei arraultzak oiloek nola jartzen dituzten, bestela ez dute bizitza osoan ezagutuko.

■ Nolakoa da Arabako nekazarien egoera?

Arabak 15.000 nekazari egongo dira, gero eta gutxiago. Zorionez, Errioxa salbuespena da. Ardoak gauzak asko hobetu ditu, diru asko ematen baitu. Mahatsa bildu eta bestelako lan gogorrenak egiteko, portugaldarrak eta errumaniarrak ekartzen dituzte, eta etxeak dira lanak zuzentzen dituztenak.

Baina salbuespen pozgarri hori ezik, Arabako nekazarien egoera oso larria da. Inork ez du baserrian geratu nahi, eta gazteak hirira inguratzen dira. Eguneko makinei esker, hamar baserritarren lana bakarrik egiten du, eta hobeto gainera. Kolektibo hori pobretu egin da, jende gutxiago baitago ●

Aia-ko Udala
(Gipuzkoa)

ITURRARANGO HARRERA ETXEA ETA MUSEOA

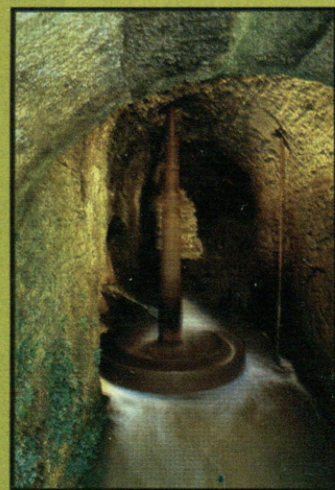
Ordutegia:

Urtean zehar, larunbata, igande eta jai egunetan.
Goizez: 10etatik 14etara.
Uztaila, Abuztua, Iraila egunero astelehena ezezik.
Goizez: 10etatik 14etara.
Arratsalde: 16,30tik 18,30tara
Telefonoa: 943 83 53 89

Honen inguruan JARDIN BOTANIKOA eta ERLATEGI DIDAKTIKOA ere ikus daitezke

**PAGOETAKO PARKEAN
ZEHAR IBILALDI GIDATUAK
EGITEKO AUKERA**

ARRETA KULTUR-TALDEA • MILA-TEL.: 943 83 59 45

AGORREGIKO BURDINOLA ETA ERROTAK

Ikustalde gidatuak erakusketa praktikoei:
Urtean zehar: Igande eta jai egunetan.
Goizez: 10etatik 14etara
Uztaila eta Irailan: ostiral, larunbata eta igandez
Goizez: 10etatik 14etara
Abuztuan: egunero astelehena ezik.
Goizez: 10etatik 14etara

E Z P A

PRINTZA

LETREN AMUAK

Anjel Lertxundik "Behinola" aldizkarian idatzitakoa da hau:

"Orain bi aste eta erdi Pérez Reverte eta iragan asteburuan Javier Marías txikitan irakurtzen zituzten komikiez aritu zitzaizkigun (...). Bi-biek haurtzaroko irakur haietan oinarritzen zuten beren irakurzaletasuna. Ez ziren *stablishment* kulturalak loriaitzen zituen produktuak, baina seguru nago nire belaunalditik irakur zale iraun dugun ororen haspenetan komikiak daudela beti. Eta, zalantzarik gabe, idazle irten garen guztiguztion hasieran.

Gogoan dut eszena bat, (...). Zazpi bat urte nituen, eta neure burua ikusten dut Alkatetzaharreneko atari ondoan, ni baino haur gazteagoez inguratuta. Komiki bat dut esku artean. Nik badakit irakurtzen, haiek ez. Eta ni komikiko istorioa kontatzen - eta asmatzen!- ari natzaie. Baldarra nintzen fisikoki, oinetan arazo handiak nituen, (...) lagunek barre egiten zidaten, eta jolasaren eta ekintzaren bidez inor erakarri ezin nuenez, zergatik ez hizkuntzaren bidez? (...). *Txis-teak* deitzen genien Orion. Kontuak, Zarautzen. Han, tebeoak eta beste hartan *ixtorioak*. Edonola deituta ere, gure irudimena pizten zuten Capitán Trueno, Hopalong Cassidy, Rip Kirby eta enparauek. (...) Gaur ez dut ohore gutxiko baina erakarmen handiko produktu haiek bezalako amurik ikusten ez erdal ez euskal merkatu editorialean umeen letrenganako lilara pizteko orduan".

KONTSERBATZAILEEN BILTZARRA

GASTEIZKO Artium Museoan egingo da 2004ko ekainean Arte garaikideko kontserbatzaileen nazioarteko erakundearen (IKT) urteko biltzarra. Erakunde honek Amerika, Australia, Japonia eta Europako arte garaikideko komisario eta kontserbatzaile profesionalak biltzen ditu. Urtero egiten duten biltzarrean, elkarteko kideek euren ezagupenak eta ekimenak elkartrukatzeko dituzte. Urte bereko udan, Donostian, Manifesta Biurteko ibiltaria egingo da.

KALEKO ALDIA

BI zatitan dago banatua aurtengorako Bilboko Udalak antolatu duen Bilboko Kalealdia 2002 jaialdia. Lehena, uztailaren 2, 3 eta 4an zehar burutu da. Hain zuzen, Gran Via kalea artista grafiko eta musikoz betetzeko helburua zuen lehen atal honek. Bigarren zatian, hilaren 8a eta 10a bitartean, Doña Casilda parkean zazpi antzerki lan aurkeztuko dira. Markeliñe, Ale Hop eta Iltopie taldeak izango dira besteak beste eskainiko diren emanaldien arduradunak. Arte eszenikoen joera

berriak ezagutaraztea eta kaleaz gozatzeko modu berri bat eskaintzea dira jaialdiaren helburuak.

ORFEOIA SALDUENEN ARTEAN

HAMABOST habaneraz osatutako diskoa. Horixe izan da Donostiako Orfeoia lortu duen arrakastaren arrazoia. "La Bella Lola" du izena Orfeoia kaleratu duen lanak eta lehenengo bost asteetan 20.000 kopia saldu ditu. RTVMúsica zigilupean kaleratu eta Amasako IZ estudioetan grabatutako lan honek 41. postua eskuratu du AFYVE elkarteak (Espainiako Editoreen Elkarte fonografiko eta bideografiko) egiten duen salduen zerrendan.

LIBURUEN GALERA

DISKOETAN bezala, liburuetan ere legez kanpoko fotokopiek kalte handiak sortzen

H I T Z B I T A N

- Jose Ruiz de Azua aktoreak honakoa adierazi zuen "Gara"n aktorearen profesioari buruz: "Asko gustatzen zait lanbide hau baina nire arreta eskatzen duen familia bat dut eta erantzukizunak bere zama du; antzerkian gaur zer dagoen badakizu, baina ez bihar".
- Amaia Parrondo Euskal Herriko dantza sueltoko txapeldunak honela zioen egunkari berean: "Une honetan lauzpabost bikote gaude dantza sueltotan maila berean egiten dugunak eta xehetasun edo akats txikien baitan daude txapelak".

L A K

ALBERTO ELOSEGI

ESKUTIK LOTUTA

Egunkaria S.A., Graficas Lizarra S.L. eta Zabaltzen-Euskal Kulturgintza S.A.ren ekimenez jarri zen martxan orain bi urte Martin Ugalde Kultur Parkea sortzeko proiektua. Euskal kultura eta industria; industria eta euskal kultura. Biak batzea eta arlo honetako hainbat enpresa eskutik helduta joatea zen proiektuaren xedea. Lehengo astean inauguratu zen azkenean proiektu horren fase bat: 7.000 metro koadroko enpresagunea. Ondoren, beste 6.000 eraikiko lirateke. Dagoeneko, aipatutako hiruez gain, 20 bat elkarte eta enpresek dute egoitza bertan. Eta guztira, 150 langile ari dira lanean. Inprenta, tailerrak, komunikabideak... kultura errentagarri egiteko tresnak abian ditu dagoeneko Parkeak.

dituzte. 2001ean Espainia osoan 4.800 milioi orrialde fotokopiatu ziren, 24 milioi liburu osatuko lituzketenak. Guztira, 270 milioi euroren galera ekarri zuen horrek.

JOKOAREN ARTEA

URRIAREN 3a arte egongo da zabalik Biarritzko Bellevue erakustokian "Jokoa XX. mendeko artean" izeneko erakusketa. Bertan, Picasso, Picabia, Warhol, Chagall, Miró, Bacon edo Dalí jokoa jorrazteko egindako lanak dira ikusgai.

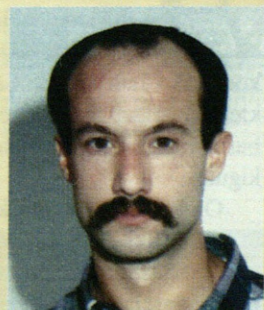
SAROBAREN KUDEAKETARI BURUZ

SAROB zine eskolako zenbait irregulartasun salatu berri dute Urrietako Udaleko oposizio taldeek. Hain zuzen, Enrique Santiago zentroko zuzendariari enpresa hori kudeatzeko kontratatu-

tako Sarekin SL enpresaren jabe izatea egotzi diote. Santiagok ezeztatu egin du, Sarekin SL enpresa Sarobe zentroa kudeatzen duen Sarekin CB enpresa kontratatzeke sortu zuela esanez. Eta dioenez, ez du azken horretan partaidetzarik.

- Jose Luis Padronek "Zazpika"n: "Eskatzen digute artaldean egotea, gizarteak jende kontrolaerraza nahi duelako, erradiografia argia eskaintzen duen jendea, eta hortik kanpokoak arraroak, poetak, arriskutsuak edo komunistak dira. Artaldetik kanpo, funtsik gabeko desprestigioa dator".
- Santi Erasok zera aitortu zuen "El Pais"en: "Arteak edertasunaren ondarea galdu du edo galtzen ari da. Bakeroetako edozein iragarkik Kandinsky edo Bacon batek baino efektu sinboliko garrantzitsuagoa eragiten du azken belaunaldietan".

■ Jokin Urain.

IZENAK

Jokin Urainek 18 poimez osatutako "Isilik doaz urak" izeneko liburua argitaratu berri du Susaren eskutik.

Juan Navarro Kantabriako arkitektoak eraikiko du Gas-teizko Musika Jauregia.

Fermin Muguruzak irailaren 27an plazaratuko du disko berria. Lan honetarako, besteak beste, Mikel Abrego, Joseba Tapia, Mikel Azpiroz edota Eva Reinaren kolaborazioa izan du.

Tinieblas Gonzalezek "Odol sustraiak" bere lehen film luzearen grabazioa hiru hilabete barru hasiko du.

Elai Alai dantza taldea 40. urteurrena ospatzen ari da egunotan. Taldea Portugaletako Nazioarteko Folklore Jaialdia antolatzen duen Kultur Elkarteko kide da.

La Oreja de Van Gogh donostiarrak antologia moduko DVD bat plazaratu dute Sony Music-en eskutik. Bertan, argazkiak, elkarrizketak, bideoklipak... bildu dituzte.

■ La Oreja de Van Gogh.

Zifrak eta letrak

Arte eszenikoen munduak zientifikoago bilakatu nahi duenean, alegia, zifrak, portzentaiak, zenbakiak... erraztasunez erabiltzen hasten den uneen, orduan eta beharrezkoagoak dira letrak eta hitzak, gauzak azaltzen eta ulertzen saiatzeko. Eusko Jaurlaritzak Sareako antzokiei eta Euskal Antzokien Sarean ez zeuden bestelako gune publiko zein pribatuei buruz eskaintako 2001eko datuek hainbat zalantza pizten dizkigute.

Orokorrean beheranzko joera batez ohartarazten bagaituzte ere, eskaintza oparoa eta oso ona ez den okupazioa mantentzen dira, baina luparekin hau guztia sakonago aztertuz gero, nahiko bitxiak diren zenbait ezauzgarri ikus ditzakegu. Batez ere, aretoetan biltzen diren ikusentzuleen portzentaiak, tokian tokiko biztanle kopuruaren eta ikusleen arteko erlazioa eta ikuskizunen batez besteko prezioa eta ikusle bakoitzaren benetan inbertitzen den batez besteko kostua alderatzen baditugu.

1882 emanaldi aipatzen dira, hauetatik 238 soilik eskaintza publikokoak dira, hau da, %13a. Portzentaiei dagokienez, Tolosa da kopuru hoberena duena, izan ere, 24,06 emanaldi eskaini zituen 10.000 biztanleko, ondoren dator Donostialdea 12,72rekin. Bitartean, Bilbo Handia, Durangaldea eta Deba Beherea 10 emankizunetik gora dabilta. Datu hauek argitu egin behar dira, izan ere, Deba Beherean haur antzerkiko jaialdiak eta Eibarko Jardunaldiak hartzen dira kontuan eta Tolosan Txotxongilo Jaialdiak ematen du portzentaje marka hori. Herrialdeka, Gipuzkoa 10etik gora dabil, Bizkaia ia ez du 9a gaitzen eta Araba 5ean gelditzen da.

SAREAKO guneetan, 1.096 emanaldi eskaini ziren, 221 talde eta 269 ikuskizunekin, guztira 5.720.101,76 euro baliatu zirelarik. Batez beste, 293 ikusle izan ziren emanaldiko eta batez besteko kostua 5.219,07 eurokoa izan zen, beraz, betetako butaka bakoitzak 9,27 euro balio izan du, eta horri gehitu behar zaio ikusle bakoitzak ordaindutakoa.

Baina azken datu hau, 11,13 eurokoa da Bizkaian eta 5,67 eurokoa Gipuzkoan, eta harrigarria gertatzen da. Eta berdin gertatzen da helduen eta haurren antzerkia bananduz gero,

lehenengoez 6,14 euroko kostua ematen dute, eta haur antzerkian bitartean, 11,63 euro arte iristen da.

LUPA zenbat eta gehiago gerturatu orduan eta diferentzia sektorial eta geografiko gehiago sumatzen dira. Honela, Gernikak, Elai Alai gunearekin 222 ikusleentzako lekua %84ko batez besteko okupazioa lortzen du, eta Lasarte-Oria da M. Lekuona K.E.rekin portzentaje bajaran duena, 530 eserlekuko eskaintzaren %28, hain zuzen. Eta berdin Elgoibarko Herriko Antzokia, zeinek 404 eserlekuarekin portzentaje bera lortzen duen. Ondoren dator Basauriko

Social Antzokia. Azken honek 756 eserleku eskaintzen ditu eta %32ko okupazioa lortzen du.

Sarean antolatzen den guztitik, %82 antzerkia da, %5a dantza eta beste guztia lirika eta musikalak. Lehengo urtearekiko jaitsiera txiki bat dago, musikalak eta lirika pixka bat igo diren bitartean. Areto alternatibo batek, La Fundicionek, ekimen pribatutik dantza arloko emanaldi gehien hartzen ditu.

Euskarazko egitarauaren egonkortasuna sendotu egin da, eta totalaren %30ekoan geratu da. Aldaketa kualitatibo bat igartzen da, izan ere, portzentaje hori ikusle helduentzat antolatutako emankizunen ia erdia da.

Herri ezberdin gehien bisitatu zituen euskal ikuskizuna Vaivén taldearen "Lotsa Gabe-Sin vergüenzas" izan zen. Guztira, 33 herrian eskaini zuen, eta emankizun gehien eskaini zituztenak ere eurak izan ziren, izan ere, 46 emankizun eskaini zituzten. Dena den, 2001ean gehien ikusi zen obra "La cena de los idiotas" izan zen. Hau ikustera,

14.022 ikusle joan ziren.

Bildutako dirua aztertzean, hemezortzi ikuskizunetako zerrenda batekin topo egiten dugu, horietako gehienak produkzio madrildarrak dira eta zerrendaren lehen postuetan daude. Zazpigarrenean dago Tentazioa eta "Anarkista baten ezusteko heriotza" eta hamargarrenean, Txalo "Emaztea kapelarekin nahastu zuen gizona"rekin.

Teknikoek diotenez, beheranzko joera handitu egin da irailaren 11tik. Kontua da estatistiken orakuluak zuhurtiaz interpretatu behar diren zenbait gauza esan nahi dizkigula, akats berdinak egin ez ditzagun ●

INIGO AZKONA

Carlos Gil
Antzerki kritikaria

"Euskarazko egitarauaren egonkortasuna sendotu egin da, eta totalaren %30ekoan geratu da. Aldaketa kualitatibo bat igartzen da, izan ere, portzentaje hori ikusle helduentzat antolatutako emankizunen ia erdia da"

MARKOS UNTZETA

Gaztelupeko Hotsak diskoetxearen eskutik, "Gaua basamortuan" Markos Untzeta eibartarraren estraineiko lana da. Hamar abestiz osatutako diskoak 60 eta 70eko hamarkadako musika dakarkigu gogora.

"ZERBAIT KONTATZEKO, INGELESEZ ABESTEAK EZ ZUEN ZENTZURIK"

Elorrion gelditu ginen elkarrizketa egiteko. Itxita zegoen hitzartutako erretegiaren atea. Eta kanpoan txakur atsegin bi alde batetik bestera korrika. Diskoan bezala bizarrarekin eta zapia buruan zuela espero genuen. Ozta-ozta, rocklari itxuragatik ezagutu genuen, bizartegitik atera berria zen eta.

■ **Izen berria da Markos Untzeta euskal musikan.**

Ni nahiko gazte hasi nintzen kantugintzan. Dena dela, hona heltzea prozesu natural baten ondorioa izan da. Hamasei-hamazazpi urterekin kantuek gauzak komunikatzeko, sentiarazteko eta munduak sortzeko daukaten ahalmen handiaz konturatu nintzen. "Thunder road", adibidez, niretzat abesti mitiko bat da eta pentsatzen nuen: "Nola gustatuko litzaidake abesti hori neuk jotzea!". Gitarra bat erosi nuen, jotzen ikasi eta egun batean "Thunder road" atera nuen. Gustura sentitu eta egin ahal nuenaz konturatu nintzen. Orduan, Bob Dylan, Tom Petty, Tom Waits eta Jackson Brownen abestiak lantzen hasi nintzen.

■ **Ingalaterran igo zinen estraineekoz eszenatoki batera.**

1995ean Ingalaterran nintzenean, behin etxean gitarra jotzen nengoela, lagun batzuk etorri ziren. Hauek talde bat zuten eta bertsioak egiten zituzten. Izan ere, Ingalaterran tabernetan ia ezin da musika ipini, egile eskubideak ordaindu behar baitituzte, hemen baino askoz ere zorrotzagoak dira. Orduan, musika taldeak kontratatzen dituzte. Beraientzat merkeagoa da taldeak kontratatzea bi orduz Rolling Stones, Beatles, Kinks, Animals eta horrelako banden abestiak jotzeko. Nire lagunek musika hori egiten zuten. Behin nire lagun hauek "Brown eyed girl" kantua prestatu zuten. Baina

gitarjoleak abestiaren zati konkretu bat ezin zuen abestu gitarra jotzen zuelarik, hortaz, niri deitu zidaten. Horrela igo nintzen lehen aldiz eszenatoki batera, berrehun edo hirurehun pertsonen aurrean. Hasieran oso urduri nengoela gogoratzen dut, baina jotzen hasi ginenean oso gustura sentitu nintzen eszenatoki gainean. Esperientzia oso polita izan zen. Gero lagunak kantuak idaztera animatu ninduten eta hasieran ingelesez hasi nintzen idazten. Jende aurrean nire kantuak jotzen hasi eta Londreseko tipo batek bere pubera eraman nahi izan ninduen. Baina orduan Bahametara joateko aukera suertatu zitzaidan. Bi urtez, batez ere, jate-txeetan lan egiten jardun nuen sukaldeetan, lan gogorra zen eta diru gutxi irabazten zen. Jada nazkatuta nengoen, aldaketa bat behar nuen eta Bahametara joan nintzen gaztelera irakastera. Han apur bat gelditu egin nuen musika jarduerara. Izan ere, han ez zegoen musika hau egiten zen

lokalik. Idazten jarraitu nuen, baina beste era batera, apalago. Bueltatu nintzenean, zenbait abesti grabatu nituen ingelesez eta pare bat kontzertu eskaini nituen. Baina horrela ez nindoala inora konturatu

■ 60-70eko hamarkadetako musika estiloa da nagusi Markos Untzetaren diskoan.

nintzen. Izan ere, Euskal Herrian musika neuk ulertzen dudana moduan egin nahi izanez gero, alegia, komunikatuz eta istorio bat melodien bitartez adieraziz, ingelesez abesteak ez zuen zentzurik. Alde

INIGO AZKONA

musikalari garrantzi gehiago ematen badiozu, beharbada bai. Baina hori ez da nire kasua, hortaz, euskaraz idazten hasi nintzen. Abesti multzo nahiko dezentea bildu nuen eta grabatzera sartu nintzen. Lehenengo maketa akustiko bat egin nuen, Gaztelupeko Hotsak diskoetxeari pasatu eta gero definitiboa grabatu genuen.

■ Diskoak 60 eta 70eko hamarkaden usaina du, ezta?

Bai, hori izan da nire heziketa. Hori zen nik hamasei-hamazazpi urterekin entzuten nuen musika. Niretzat oso garrantzitsuak diren diskoak daude garai hartan: Bob Dylanen "Blonde on Blonde", Springsteen "Born to run", Jackson Brownen "For every man"... Nik orduan binilo gutxi nituen, ez pentsa disko asko erosten nituenik. Garai hartan hemen, batez ere, rock erradikala zegoen eta giroa oso uniforme zen. Jende guztiak gauza berdinak entzuten zituen. Ondo zegoen eta martxa horrek bizitasuna zuen. Baina nik beste zerbait behar nuen, eta beraz, musika honi begiratu nion. Estetika, soinu, zerbait tradizionalagoa eta klasikoagoa zen eta hori zen gustuko nuena. Hortaz, lehenengo diskoa egiterakoan ez da konszienteki egin dudana zerbait, ni ere korrante horretako partaide sentitu bainaiz. Nire estetika musikala horixe da. Gainera, artista

horiek, Neil Young eta horrelako musikariek, gaur egun musika berdina egiten jarraitzen dute. Eta niretzat hori ongi dago eta gustura nago musika hori egiten.

■ Diskoaren klabeak atmosfera eta bidaia izan daitezke, ezta?

Bai, bai soinu aldetik eta bai testu aldetik ere. Soinuarekin giro bat sortzen saiatu naiz, eta testuekin ere bai. Espazio bat landu, batez ere gaua, baita bakardadea ere. Eta hor pertsonaia batzuen aho-

□ "60-70eko hamarkadan hemen rock erradikala zegoen. Baina nik beste zerbait behar nuen, eta musika honi begiratu nion. Zerbait tradizionalagoa eta klasikoagoa zen"

tsak sortzen ahalegindu naiz. Ahots horietan pertsonaia guztiak zerbaiten bila daudela nabaritzen da. Bilaketa bat da, hasieratik bukaerara. Zer bilatzen duten? Majikoa dena, ezkutua dena, heltzeko zaila dena, zerbait etereo ere bada. "Maitale hurruna" kanta, adibidez, sinbolo gisa erabiltzen dut. Bertan ez da amo-

dioa bilatzen, baizik eta zerbait hurruna, edertasuna, gauean gertatzen diren gauza majiko horiek... Horren bila dabilta pertsonaia eta hainbat egoeretan ikusten dute euren burua, bakardadean, alkoholean... Hori da giroa eta atmosfera horren bilakera. Pertsonaiek zerbait bilatzen dute. Eszenatoki guztiak kanpoko gauzek osatzen badituzte ere, nik sinbolo bezala erabiltzen ditut. Benetako bidaia barruko bidaia da. "Gaua basamortuan" horixe da, nola kokatu behar duzun zeure burua barneko bidai hori gauatzeko, nola bilatzen diren gauza horiek. Horixe da kantuen gai nagusia. Batzuetan giro garrazak daude eta beste batzuetan, aldiz, goxoagoak eta alaiagoak.

■ Eta bidaia Pariseko Pigalle auzoan hasten da.

Nire ustez "Pigalle" kantaren azken lerroan dago giltza: "Arno indazu nire ahorako/zazpigarren goian izarrak/ dak-huzkidan". Eta beharbada esaldi horrek lotzen du kantuen bilaketa hori. Zazpigarren goian dagoen sinbolo horrekin adierazten da pertsonaia bilatzen ari diren gauza majiko hori. "Pigalle" k oso ongi adierazten du bilaketa hori: Pariseko kale gordin horietan Raymond izeneko emagaldutako zaharrena bila mugitzen den gizonaz dihardu; alkohola, bakardadea... Raymond aurkitu eta berarekin zazpigarren goian izarrak ikusi arte. Horixe da

bai bidaiaren abiapuntua.

■ **"Pigalle" kantarekin hasi duzu diskoa. Bukatu, ordea, Procol Harum taldearen bertsio pertsonal batekin.**

Nik melodia hori atera nuen ez nindoan abesti horren bila. Abestia topatu egin nuen. Azkenengo kanta beti izan behar da zerbait berezia, horregatik giro lasai eta polit batean bukatu nahi nuen, gustuarekin. Orduan kanta bat lan-tzen hasi eta noinbaiten entzuna nuela iruditu zitzaidan. Noski, Procol Harumen melodia hartan entzun nuen. Jatorriko kantatik pixka bat urruntzeko lelo txiki bat egin diot, bueltako akorde hori eta blues harmonika sartu dut. Izan ere, testuarentzat aproposagoak direla uste dut. Bertan kontatzen diren istorioak benetan ezagutu nituen. Kantuan aipatzen diren pertsonaiak Ingalaterran nire lehenengo lagunak izan zirenak dira, *winoak*, egunero tabernetara joan eta mozkortu egiten diren pertsonak. Jende horrek istorio oso bitxiak kontatzen zituen. John zen bat, marinela, boxeadora eta kontrabandista izandakoa, ezagutu nuenen teiltatuak konpontzeaz bizi zela uste dut. Goizean jaiki, teiltatuak konpondu eta arratsaldean beste hiru lagunekin elkartzen zen tabernan. Bakoitzak bere istorioak kontatzen zituen mozkortu arte. Pertsona horiek oso ondo gogoratzen ditut. Horregatik, kantu horrek pertsona horien bizimodua islatzen du. Procol Harumena amodiozkoa da, oso erromantikoa eta irrealia ere bai. Nik kontrastea topatu nahi nuen, horregatik, bertsioa askoz ere gordinagoa eta biluziagoa da. Eta bluesak ere ongi adierazten ditu sentazio horiek, bakardadea, tristura...

INIGO AZKONA

■ **Bahametatik etorri zinenean aireportuan ez zizuten batere harrera ona egin, ezta?**

Beno, hori Londresen izan zen. Bahametatik Londresera joan nintzen, Heathrowra. Hiru egunetako parranda egin

□ **"Diskoko pertsonaiak zerbaiten bila dabilta. Zer bilatzen dute? Majikoa, ezkutua, heltzeko zaila dena, zerbait etereo"**

ostean bueltatu nintzen. Lagun guztiak agurtu eta nituen arropa zikin guztiak maletan sartu nituen. Pentsa ezazu zer nolako itxurarekin nentorren: alkandora bat, orduan uda zen, bakero batzuk, Bahametan erabiltzen nuen lastozko kapela eta betaurreko ilunak. Aireportura joan eta inmigrazioko tipoak berehala

esan zidan: "Zu, *eseri hor!*". Kalabozo batera eraman eta bi orduz eduki ninduten bertan. Gainera, gitarra ere neraman soinean, hortaz, jantzi haiek, lastozko kapela eta gitarra. Itxura harekin ikusi eta paperetan Karibean bi urtez egon nintzela irakurri zuenean ez zen nitaz fidatu. Gauza guztiak goitik behera arakatu zizkidaten. Azkenean ez neukanez ezer, barkamena eskatu zidaten.

■ **Zure estraineko diskoa da "Gaua basamortuan". Zer moduzko esperientzia izan da grabaketa prozesua?**

Apur bat kontraesanean dauden bi sentazio izan ditut. Polita izan da, musika lantzea eta sortzen den giroa oso polita baita. Baina, estudioan, kabinan sartu eta grabatzea apur bat estresantea da. Ez ordu asko direlako. "Bat, bi eta hiru" esaten den mementoa da gogorre-na, kabinan zaude eta grabatu egin behar duzu. Zuzeneko emanaldietako xarma hori ez dagoenez, nola egin zuzeneko izango balitz bezala grabatzeko? Suposatzen dut esperientziarekin ikasi egiten dela eta azkenean zuzenean bezala grabatzea lortuko dela. Baina oso zaila da. Hori alde txarra edo negatiboa da. Hala ere, gauza oso politak ere baditu. Teknikoarekin duzun harremana, baita musikariekin ere. Guztiak bilduta lan egitea... Ideiak sortzen dira... Abestia nola garatzen doan ikustea oso polita da. Hasieran baxu eta bateriarekin hain da eskeletikoa! Baina gero beste instrumentu guztiak sartzean esaten duzu: "Hau bai, hau bai da nire abestia!" ●

◆ JON GURRUTXAGA

URDUÑAN BADUZU ZER BISITATU

URDUÑAKO UDALA

FORU PLAZA 1 - Tel: 945 383003 • FAX: 945 383445

Maiatzaren 7tik - Irailaren 1ra

hiria eta memoria

la ciudad y la memoria

ERAKUSKETA

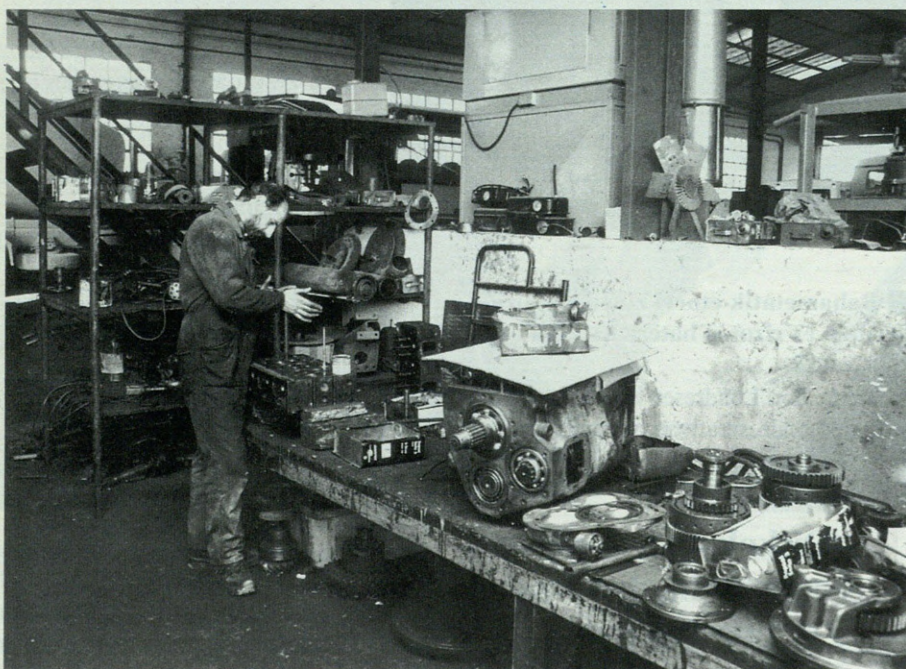
Andra Mari Parrokia (Urduña)
Tel: 658 741488 (talde adostuak)
e-mail: expo@ciudaddeorduna.com

Ordutegia:

•Astelehenetik Larunbata arte: 10etatik - 19ak arte
•Igandeetan: 14etatik - 20ak arte

Uztaileko lehen aleak langile eta nagusien arteko gorabeherak zituen ardatz nagusi. Mikel Ugaldek “suspensoa” ipini zien harreman haiei.

Nagusi-ugazaben zikoizkeria amorratua

ALBERTO FLORESCI

■ Langileek merezi zuten saria eskatzen zuen artikuluan Ugaldek, eta konbenioen betetzea aldarrikatzen zuen. Ian harremanak konpon zitezten.

Duela hogeita hamar urte ere, kukuak oker jotzen zuen langileentzat. Halako zikoizkeria amorratuarekin gordetzen zuten nagusi-ugazabek lantegietatik ateratako irabazkin oro, ze egunetik egunera gehitzen zihoazen beraien eta langileen

arteko auziak eta borrokak. ZERUKO ARGIAN gorabehera haien berri emateaz arduratzen zen Mikel Ugaldek, bere alde-
tik, zentsurari ihes egiteko zuen etorriaz
baliatuz, "Suspensio" izenburua zeraman
lanarekin zigortu zituen 1972ko uztaila
hasieran.

■ Gotzaiak gose oporrean

Amunsa, 1972-VII-09

Aveyron-en (Frantzia) 14.000 hektarea lur expropiatu nahiean dabil Parisko gobernuak. Militar eremua zabalagotu egin nahi luke. Bertako jendea, halabaina, aurka aterata da: bere bizibidea galtzeaz gainera, ez du konprenitzen nolaz utz lezakeen bere jaioterria batetik bestera hiltzen irakasteko toki bihurtzen. "Gure bizia hemen dago, eta hemen izan behar du. Ministerioko erabakariaren aurka, borrokari ekin behar

diogu", dio bertako jendeak. Hori dela-eta, zenbait lagunek gose opor-
rari eman dio. Ekintza hori, bereha-
la, txit herrikoi bihurtu da: apaizak,
monjak eta bi gotzai ere batu zaizkio
hasierako taldetxoari (gotzaiak,
Rodez-ekoa eta Montpellier-ekoa).
Debré ministroak, gotzaien jokabide
honi, "buru-nasaikeriatzat" iritzi dio.
Noizpait ere, horrelako iritziren bat
izanen ahal dugu beste gotzain
batzuetaz ere ●

ONDO MEREZITAKO NOTA

Bere zigor horren arrazoiak, artikularen hasieratik bertatik ematen zituen. "Bai, jauna, 'suspensio' eta ondo merezia gainera. Azterketa edo esaminiña giroan bete betean murgildurik egon gera, eta guk ere azterketa egin beharko bagenu, epaia ematerakoan, delako 'suspensio baino ez genduke emango. Zergatik ote? Ez natzaizue historiaz, edo literaturaz, edo unibersidadeaz mintzatzen ari. Gure asignaturaren mamia lantegiko harremanak dituzu, lantegi mailan kursoan zehar sortu diren gorabeherak. Eta egia esan, arlo honetan ez dugu bake unerik ere sumatzen. Non dago okerra? Nor errudun?".

Arazoaren muina azaldu behar zuen.

[illegible]

eta ez zen lan erraza. Badaezpada, zuen etorriari atea ireki eta, langileei kukuak txit oker jotzen zien errealitate gordinetik, beste kuku batek soinua jo ohi zuen garai mitikora irakurlea eramaten ahalegindu zen, hasteko.

"Inoiz, nagusi eta langilearen arteko harremanak zuzenean gertatu ohi ziren, eta estatuak ere ontzat ematen zituen. Liberalismo giroan elkarreek ez zuten sentidurik, gauzak, gorabeherak, bakarka 'konpontzen' ziren. korapiloak nork

■ Nere bordatxotik

Basarri, 1972-VII-09

Milla ta bosteun esne-bei etorri dira Kanada'tik Galizira. Berri ori jakin zutenean, onela zioten Coruña'ko nekazariek: "Len esne geiegi zeukagu, ta gorriak ikusten ari gaituk saldu eziñik. Zertarako dizkiagu Kanada'ko beiak?". Oso kondizio onetan artu ditezkean beiak dira. Ganaduzale batek eztauka iru burutik gora erosterik. Irutik bat, utsean, "debalde". Beste biak pagatzeko dirua ere Gobernuak aurreratzten du. Bost urteren epean ordaindu, ta dana egiña. Kondizioak, berriro diogu, ezin obeak izan. (...) Emen ere badago, orde, kakoa, Barcelona'-

ko "La Vanguardia" egunerokoan irakurri degunez. Kanada'ko bei oiek erosi al izateko au eskatzen zaie Galiziko baserritarrei: lendik beren ukullutan hoge esne-beitik gora edukitzea. Nork dauzka Galizian? Eta nork dauzka Gipuzkoan? Len aberats eta indartsu diranei eman laguntzak eta erreztasunak. Estu ta larri ia itoan dabilzanak, ito ditezela lenbailen. (...) Bederatzi milloi litro esne omen dira illero Galizian sobratzen diranak. Oriek horrela izanik, zeñen burutapena izan ote da milla ta bosteun bei Kanada'tik ekartzea? (...) ●

bereak askatzen".

Balizko "berdintasun" hori langilearentzat onuragarri ala kaltegarria zen, ez zuen aipatzen, irakurtzen ziotenek ulertuko zutelakoan-edo.

"Geroztik, beste jokabiderik ere ezagutu izan dugu, eta langileria elkartzea bidezkotzat jotzen zen eskubideak behar bezala zaindu ahal izateko, legea eta zuzentasuna behar bazala bete erazteko", jarraitzen zuen esaten. Puntu honi zegokionean ere, hobe barruan zeramana ez azaltzea, arrisku-sua baitzen indarrean zegoen "elkar-te" bakarraz areago joatea. Espainiako Sindicato Vertical delakoaz ari naiz. Enpresari eta langileez osatutako "sindikatu" horrek, teorian, batera defendatzen zituen batzuen eta besteen eskubideak. Nola? Bada, Mikel Ugaldek, zeharka bada ere, adierazten zuen moduan, jakina.

LANGILEEK ASTEAN BI OSTIRAL

"Gure artean, konbenioak ere ezagutu ditugu, baina Maiatzeko 'Cuadernos para el Diálogo' aldizkariak dion bezala, espero zen fruiturik ez da lortu. Behar den bakerik ez da lortu lantegi mailan. Lana uztea, oporketak, burrukak ez dira falta. Langileria ez dago batere konforme

egoera hau dela eta. Sindikatoaren (?) babespean sortzen dira harreman hau. Sarritan behar den askatasunik ez da nabaritzen gauza aurkezteko. Bestetan, langileriaren izenean bildutakoak ere ez dira langileriaren egiazko ordezkari eta bitarteko. Horrelakoetan gauzak zelan zuzen konpon? Elkarriketari hasiera emanez gero, bi taldeek interes ezberdinez ari direla berehala antz ematen diogu. Bakoitzak bere opillari su ematen dio. Elkarriketa honetan, langileriaren posibilitadeak oso mugatuak daude. Huelgaren bidez ere indarra erakusten badu, lege kanpo gelditzen da, ez dago harremanetarako jarraipenik. Ondorenak, berriz, nork ez ditu azken huelgetako ondorenak ezagutzen? Azkenik, delako elkarriketa zelebre horretan konponketa

modurik ez badago, 'laudo' deritzan erabakia ematen du agintariak. Konbenio nagusienetan, agintariak dadukate azken hitza. Konbenioa izenpetu aurretik, jorنالen arazoa izan ohi da punturik nagusienetakoa, garrantzitsuenetakoa. Jornala dala eta, bi alderdi ikus genitzake: Jornalak langileak dituen behar eta premiak ase behar ditu. Jornala, langileari, produkzioaren alde lana eskaintzen duen langileari zor zaion saria da hain zuzen. Badakigunez, legeak ez du jornalaren lehen sentidurik betetzen. Legepean ezarritako jornalak ez ditu langilearen behar premiaz-

koenak asetzen. Legeak ezartzen duen jornalarekin biziko den familiak, asteen bi ostiral ditu. Bigarren aldierdia gogoa harturik, ez zaio langileari produktibitatearen neurrian ordaintzen. Kapitalaren gehitzea, pilatzea dela, autofinantza, eta abar. Non dago langileari zor zaion saria?"

Behin horretaraino iritsita, ondorioa azaltzea baino ez zitzaion gelditzen. "Berriro, lan honen izenburuaz oroitzutuz - delako 'Suspensio' hura-, gauzak oker daude erabat, eta egoeraren azterketak ez du epai bigunagorik merezi. Gauzak konpontzeko erabakiak hartuko direla aitortzeak ez du, nere iritziz, aprobazteko hainbat indarrik, luze, luzeegi, bait doa gauzak bere onean ikusteko eskatzen zai-gun epea. Nere aldetik suspensio borobilla jarriko det. Zure aldetik, irakurle?" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Gaxoak Itziarrera

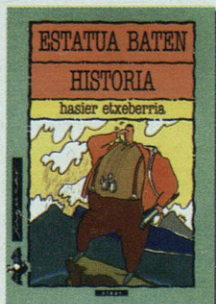
Lau, 1972-VII-09

Mutrikuko gaxoek urtero egin oi duten ibillaldia, aurtan Itziarko Amaren oiñetara egingo dute. Gaxoekin batera, nai duten erritar erromes guziak joan ditezke, horrela, zaar eta gazte, gaxo eta gaxo ez diranak, guziak bat egiñik, berdingabeko Itziar leku bizigarri

artan egun bete-beteko bat igaro dezaten. Gaxoei ain atsegin zaien egun zoragarri ori Uztailaren 9an izango da. Gaxo eta irurogeita hamabost urtetik gorakoak berebill edo autobusetan joango dira, beraz gaixo guziak bil bitez Txanbolingo atarira, andik Itziarrera zuzendu ditezten (...) ●

A S T E K O L I B U R U A

PATXI EZKIAGAREN PROSA POETIKOA

**USO BAT
GEHIAGO**
Patxi Ezkiaga
IBAIZABAL
84 orrialde
9,07 euro

Patxi Ezkiagak, "Bigarren haurra" deritzan idazlana- rekin iazko Txomin Agirre eleberri saria eskuratu zuen idazle honek, saiakera, narratiba eta batik bat poesia landu izan ditu, bederatzi poema bilduma dauzkalarik kaleratuta. Ibaizabal argitaletxearen eskutik plazaratu duen "Uso bat gehiago" liburuan, ordea, helburu didaktikoa duen prosa poetikoan murgildu da, urte askotan irakaskuntzara emana egon den La Salle ordeneko kide hau. Testu laburrez osatutako liburua da "Uso bat gehiago", ipuinak, sententziak eta poemak biltzen dituzten testuez osatutakoa. Liburuak sarrera bat du, non

kontatzaileak liburuaren berri ematen duen, Esther deritzan lagunari zuzenduriko eskutitzean. Bertan azaltzen dio nola ezagutu zuen Joxe Iriarte, Sabas baserrian jaioetako gizona, Joxe Sabas bezala ezaguna izan zen maisua. Gizon honek, ohitura bitxi samar bat zeukan, ikasleei eta baita hainbat irakasleri ere, urtebetze egunean, gutunak igorri ohi zizkien. Irudi bat agertzen zen haietan, eta irudi horren barruan, aholku edo ipuinen bat, sententzia edo poematxoren bat. Patxi Ezkiagaren "Uso bat gehiago", Maria Iparragirrek hantxan jasotako gutun horien bilduma da.

▼ Egileari Galdezka

"Zenbat molekula ote ditu irribarre batek?"

Patxi Ezkiaga

EUSKAL IDAZLEAK GAUR/AITOR BAYO

■ **Nola azalduko zenuke zuk "Uso bat gehiagoren" historia?**
Bazen behin eskolan urte asko emandako maisu bat, bere kezkarik sakonenak eta bere sinesmenik kuttunenak azaltzeko une egokia zela uste zuena. Hasi zen, bada, bere oroitzapenetan miatzen, eta maisu jubilatutako zahar baten itzalarekin egiten zuen topo.

■ **Nor zen maisu hori?**

Liburuan, Joxe Sabas du izena, izen hori ematea erabaki nuelako, beste zenbait izen ere eman diezazkiokeen arren. Baina Joxe Sabas Iriarte hil berria zen, eta haren itzalak oraindik ere lorraz luzea uzten zuen bidean, eguzkia bizitzaz jabetzen zen egunetan batik bat. Maisu zahar hark ez zion beldurra geroari. Eta bere eskuz egiten zituen hartatzoei eta txalupei egiazen hitzak esaten saiatzen zen. Maisu gazteagoak istorio haietara belarria luzatzen ikasi zuen, eta hitzen mezu ezkutua jasotzeko gauza zela erabaki zuenean, liburu apal baten modura jartzera deliberatu zen. Eta liburu hari "Uso bat gehiago" deitu zion.

■ **Eta zer aurkituko du irakurleak zure liburu honetan?**

Maria Iparragirre deritzan idazleak, gaitzaren harra bere erraiak jaten sentitzen duela idazten dion bere lagun Estherri, haren minak izan dezan arinduko duen laztana, kontatzen dion gertakizuna eta bide batez bidaltzen dizkion mezutxoak. Mezutxo horien egilea, idazle horrek hamairu urte zituela ezagutu zuen maisu zahar bat zen, Joxe Sabas hain zuzen, suspentsu gehien ateratzen zituzten ikasleei edota jenio txarreneko maisu eta andereñoiei, bere urtebetetze egunean, gutunak igorri ohi zizkien gizona. Adibidez, Fisikako irakasle kopetilun bati, "Zenbat molekula ote ditu irribarre batek?" galdera bidaliko zion.

LIBURUAK

**ESTATUA BATEN
HISTORIA**

Hasier Etxeberria
ELKAR
81 orrialde
5,95 euro

HAMAR URTETIK AUERRERA KOENTZAT

Hasier Etxeberriak haurrentzat idatzitako lehenengo liburu honek Bilintx literatur saria eskuratu zuen 1987an. Juan Serafin Euri-Meuri Lopes meteorologo jaunaren istorioa kontatzen da bertan, eguraldia asmatzeaz gain, beste guztia bost axola zitzaion gizonarena. Eta halako batean arazo larri baten aurrean aurkitu zen: ekainaren lehenengo astea izan arren, negurik ez zela joaten. Zergatik ez ote zetorren udaberria? Erabat kezkatutik, galdera horri erantzuna ematen saiatu zen gau eta egun. Ez emazteari, ez seme-alabei ez zien kasu zipitzik egiten, eta haiek, haserretu eta alde egin zuten etxetik. Juan Serafinek sentitu zuen, baina laster pasa zitzaion pena. Horrela denbora gehiago izango zuen jakiteko zer zela-eta ez ote zetorren udaberria!

**LA ISLA DE LOS
ANTROPOLOGOS Y
OTROS RELATOS**

Iban Zaldua
LENGUA DE TRAPO
158 orrialde
13,50 euro

IBAN ZALDUAREN GAZTELERAZKO IPUINAK

Maisuki lantzen du Iban Zalduak ipuinen generoa, bai euskaraz, bai gazte-leraz. Lengua de Trape argitaletxe madrildarrak kaleratutako "La isla de los antropólogos y otros relatos" ipuin liburua, Gasteizen bizi den idazle donostiar honek plazaratutako bosgarrena da, eta gaztelaraz idatzitako istorioez osatu duen bigarrena. Ironia eta tentsio egoera darien hogeita bi kontakizun labur eskaintzen ditu bertan: azterketa ahalik eta lasterren amaitu ezean bizitza gal dezaketen ikasleen estuasuna; bere etsaien gobernuko ministraria izatera iritsi den iraultzailearen istorioa; Hildakoen Egunean bizirik gelditzen zaizkien senideen etxeetara doazen hildakoen; odol emaile batzuei gertatutakoa...

**JOAN-ETORRIKO
TXARTELA**

Gemma Lienas
EREIN
257 orrialde
13,75 euro

ANOREXIA ETA BULIMIA BELDURGARRIAK

Hamalau urtetik aurreragoko irakurleengan pentsatuz idatzi zuen Gemma Lienasek "Billet d'anada i tornada", anorexia eta bulimiaz diharduen nobela hau, orain Antton Olanok "Joan-etorriko txartela" izenburupean euskaratutakoa. Bere protagonista, anorexiaren menpe eroritako hamasei urteko neskatila bat da. Gaixotasun horretara iristeko arrazoiak, sinple bezain izugarriak dira: arropa erostera joan, eta berarentzako tailarik ez duela dioen sal-tzailearen mespretxuzko begirada, apika; ipurdi handi deitzen dioten mutilen iseka... Gauza da, halako egun batetik aurrera bere pisua baino ez duela neska horrek buruan, eta nahiz eta egunetik egunera argalago egon, betiere lodiska antzematen duela bere piura. Harik eta eritetxera joan behar izaten duen arte.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantian handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzualako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

HISTORIA LAZGARRIA

Aitor Arana
TXALAPARTA
145 orrialde
13 euro

2000KO TXOMIN AGIRRE ELEBERRI SARIA

Aitor Aranak Euskaltzaindia-BBK-k antolatu ohi duten Txomin Agirre eleberri saria eskuratu zuen 2000. urtean orain Txalaparta argitaletxeak plazaratzen duen "Historia lazgarria" izenburuko nobela honekin. Ia inork gurean ukitu ez duen gai batekin datorkigu Aitor Arana "Historia lazgarria"n, nekrofilaren inguruko idazlana baita bere hau. Nekrofilia, heriotzarekiko zaletasunari eta irrikak hilotzekin asetzeko joerari esaten zaio, eta grina horien menpe bizi dira nobela honetako pertsonaia nagusiak. Ustez bizimodu arrunta daramaten hiritarrak izan arren, hildako gazteak dituzte gustuko, eta edozein gauza egiteko prest daude haien gorpuez jabetu eta etxera eraman ahal izateko. Gauaz lapurtu ohi dituzte eritetxeetatik edota hilerritik.

TENTO ETA BELDURRA

Ricardo Alcántara/
Gusti
IBAIZABAL
29 orrialde
4,75 euro

TENTO, USTE ZUEN BAINO HANDIAGO

Etoko txikien lagun ona da Tonto, edozein haur txikiri gerta dakizkiokeen gauzei aurre egin behar izaten dien txakurtxo. "Tento eta beldurra" deritzan honetan, galduz gero zer egin ikasiko du. Tentori bere lagunekin paseatzera ateratzen uzten diote azkenean, eta oso harro dago, dagoeneko handia egin delako. Lagun horiekin elkartu eta, denak elkarren ondoan joanez, hiriaren erdi aldera abiatuko dira. Halako batean, azoka handi batean sartzea erabakitzen dute, eta Tonto zeharo liluraturik geratzen da han barruan ikusten dituen gauza guztiekin. Konturatu gabe, lagun taldetik kanpo geratzen da, ordea, eta galdu egiten da. Zer egin ote dezake besteek aurki dezaten?

VESTIGIOS

Patxi Cobo
ONGARRI
95 orrialde
9,02 euro

BIZKAIKO MEATZE ARROAN ZEHAR

Urtuellan sortua den Patxi Cobo argazkilariak hogeitun urtetan zehar jasotutuen irudi argitaratu gabeen bilduma da Ongarri argitaletxeak "Vestigios" deritzan liburuan eskaintzen diguna. Denbora horretan Bizkaiko meatze-arroak izan dituen eraldaketak azaltzen dira Patxi Cobok Zugaztieta, Gallarta eta Urtuellan eginiko irudi horietan. Izan ere, Rosa Olivaresek eginiko hitzaurreak esaten duen bezala, gizakiak, aurrerabidearen izenean, paisaia eraikitzen dituen fabrikak eta industriak, gero, errentagarritasun eza dela-eta, bertan behera uzten dituenen, zauria saihestezina da. Baina badirudi naturak egonarriz eramaten dakiela eta gizakia nekatu, ahitu eta joan arte itxaroten dakiela berea dena berreskuratzen joateko.

DISKOA

GAIZKI ESANAK...

Sen
METAK
11 kanta
13,40 euro

SEN LAUKOTEAREN ROCK GARDENA

Sen taldeak laukote gisa grabatu duen lehen diskoaren aurrean gaude. Izan ere, "Gaizki Esanak..." honetan, Aitor Uriartek, Haritz Harregüik, Aiheko Zubimendik eta Joseba San Sebastianek hartu dute parte, rock gardeneko hamaika kanta hauexek eskainiz: "Zure askatasunagatik", "Argi izpi bat", "Metropoli", "Hire bila nabilen", "Anatomia?", CDari izenburua ematen dion

"Gaizki Esanak...", "Sena", "Bitan", "Esperoan", "Adiskidetasuna" eta "Lau akorde". Abesti hauen musika Haritz Harregüik eginga da, eta hitz gehienak Aitor Uriarterenak dira. Baina Sen taldeak izan du beste laguntzarik ere zenbait kanturen testuak osatzerakoan, hala nola Juan Luis Zabala, Jon Garmendia (Txuria) eta aurretik ere "taldekide" zuten JosAnton Artzerena.

Informazio gehiago: www.gureagenda.com

SOPUERTA uztailaren 5etik 7ra *Jaialdia*

Kantaurialdeko musika eta kulturaren jaialdia, "Mende-bala", egingo da Sopuertan. Hiru egunetan zehar erakusketek eta kontzertuek alaituko dituzte Bizkaiko herri honetako kaleak.

GETXO, uztailak 10 *Bertsot saioa*

Algortako Bertsolari Eskolak eta Getxoko Euskara zerbitzuak bertso saioa antolatu dute Getxon. Honako hauek izango dira bertan: Andoni Egaña, Maialen Lujanbio, Aitor Mendiluze, Jon Maia, Sustrai Colina eta Unai Iturriaga. Sarrera doan izango da.

22:00
Algortako Biotz Alai plaza.

DONOSTIA, urtarrilaren 12a arte *Erakusketa*

530 metro koadrotan sumendien fenomenoak hobeto ulertzeko modulu interaktiboak, maketak eta ikus-entzunezko elementuak tartekatuta dituzte.

Miramón Zientziaren Kutxagunea

BAIONA irailaren 29a arte *Erakusketa*

Ekainean Iruñeko Ziudadelako Armen aretoak jaso zuen "Abstracciones. Pintura návarra actual" erakusketa. Orain Baionara eramain dute. Nafarroan abstrakzioaren esparruan lanean ari den artista talde baten lanen mosaikoa biltzen da bertan.

Le Carré museoa

BILBO uztailaren 19a arte *Topaketak*

Arte eta Kulturako III. Topaketek emanaldi ugari gozatzeko aukera eskaintzen dute. Guztira 17 ekitaldik osatzen dute programa. Gaiak ere ezin erakargarriagoak dira: irailaren 11ko atentatuaren azterketari semiotikoa, artea eta teknologia...

EHU-BBK etxea, Arriaga Antzokia, BilboRock eta Euskalduna Jauregia

GASTEIZ, uztailaren 5a arte *Emanaldiak*

Uztailaren 1etik Sera AEBetako Zine Independentearen Zikloa ikusteko aukera dago "Gasteiz Lurralde Bisuala" programa orokorraren baitan. Honako film hauek ikusi ahaliko dira: "PI", "Girlfight", "Memento" eta "Hedwig and the angry inch".

GERNIKA-LUMO irailaren 1a arte *Erakusketa*

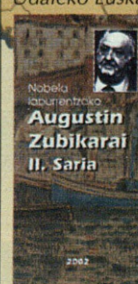
Sabino Arana Kultur Elkargoko Euskal Abertzaleatasunaren Museoa "EAB Bidea zabaltzen" izeneko erakusketa antolatu du. Bertan, Emakume Abertzale Batzaren historia laburbiltzen da.

Euskal Abertzaleatasunaren Museoa

ONDARROA abenduaren 1a arte *Lehiaketa*

Ondarroako Udalak "Augustin Zubikarai II. Saria" antolatu du. Euskaraz sortutako nobela labur onenak 4.000 euroko saria eramango du. Epaimahaia Miren Agur Meabek, Kirmen Uribek eta Jesus Mari Olaizolak osatuko dute. Lanak abenduaren 1a arte aurkez daitezke.

TOLOSA uztailaren 15a arte *Beka deialdia*

Eusko Ikaskuntzak Tolosako Udalarekin batera beka bat sortu du Antonio Maria Lekuona Etxaniz margolari tolosarraren bizitzari, lana eta nondik norakoak aztertzeko. Norberaren datuak uztailaren 15era arte bidali ahal izango dira Eusko Ikaskuntzako Donostiako bulegora.

IRUÑA, uztailaren 12a arte

Uztailaren 6tik 12a arte ez da atsedunik izango Iruñean, urte osoan hain gogoratuak diren San Fermin jaiak ospatuko baitira Nafarroako hiriburuan. Zenezak, musika eta ongi pasatzeko aukera ugari izango da, urtero bezala.

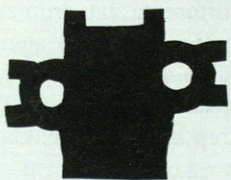

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioa laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Elhuyar elkartearen astekari elektronikoaren arabera, 422.000 loredun landare espezie omen daude. Espezie hauetatik 94.000 dira gutxi gorabehera galtzear daudenak.

422.000

Landare gaietan askotan gertatzen zaigun eran, orain ere britainiarrei begira jarri beharra dugu. Elhuyar elkarteak zabaltzen duen zientzia.net astekari elektronikoak jaso berria duenez, "Plant Talk" aldizkariaren ekaineko alean David Bramwell botanikari britaniarrak egin dituen kalkuluen arabera, munduan 422.000 loredun landare-espezie omen daude. Orain arte berrehun edo berrehun eta berrogeita hamar bat mila loredun landare espezie zirela uste izan da. David honek mundu osoko flora eskualde bakoitzeko flora katalogo osoena irudit

zaionari bertakoak baino ez diren landareak gehituz atera du 422.000 landare espeziaren datua, agidanean. Zenbaki honek galtzeko zorian diren landareen kopurua berrikustea ekarri du berarekin, gutxi gorabehera 94.000 alajainena! eta gehienak desagertu edo desorekatzeko arrisku handiena duten tropikalak bezalako habitatetakoak... Landare guztiei eusteko estrategia, espezieen identifikazioa eta horien habitaten kontserbazioa onartua duten mundu osoko gobernuak Goliat ederrak Bramweltarrantzat ●

◆ **JAKOBA ERREKONDO**
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Ardo beltza mesedegarria da bihotzerako. Britainiar zientzialari talde batek lehengai onurgarria mahats beltzaren azalean aurkitzen dela frogatu du.

ARDOA BIHOTZARENTZAKO ONURA

Zientzialari britainiarrek beste ezaugarri mesedegarri bat aurkitu diote ardo beltzari, bestelako ardoek (gorriak eta zuriak esaterako) ez dutena: Endotelina 1 izeneko substantziaren sintesia inhibitzen omen du. Eta ET-1 gai hori basokonstriktore gogor bat denez, gorputzean substantzia horren gehiegizko sorkuntza funtsezko faktoretzat hartzen da bihotzeko zirkulazioaz arduratzen diren arteria koronarioen gaixotasunean. Bestela esanda, ardo beltzak, neurritz kontsumituta noski, arteria horien obstrukzioa edo buxadura baztertuko luke.

Aurkikuntza ikertzaile britainiarren talde batek egin du: izan ere, aspalditik ari ziren "paradoxa frantziarra" esaten

zaionaren arrazoi edo esplikazioaren bila, zeren eta patologia koronarioak askoz ere ugariagoak baitira Erresuma Batuan Frantzia baino, gantz saturatuen

kontsumoa herrialde bietan oso antzekoa izan arren. Eta ikerketa bide asko jorratu ondoren, ikertzaileek ikusi zuten polifenolek (mahatsaren kolorea eragiten duten substantziek) gutxitu egiten zutela ET-1en produkzioa.

Behin hori ezarri ondoren, hogeita hiru ardo beltz diferente, lau ardo zuri, gorri bat eta mahats zumo batetik ateratako mostra edo lagin desberdinekin egin zituzten saiakuntzak; eta konklusioa izan zen ardo beltzaren aterakinek bakarrik (eta zumoarenak askoz ere neurri txikiagoan) inhibitzen zutela ET-1 substantziaren sintesia. Horrek frogatzen du lehengai mesedegarria mahats beltzaren azalean aurkitzen dela ●

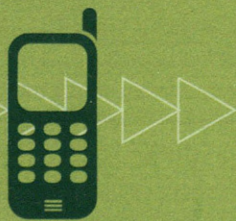
◆ **JABIER AGIRRE**

Arratiako bailaran Diman ibilian

Dima, Bizkaiko hegoaldeko muturrean dago, Arratia bailaran. Baserri giroan murgildutako udalerri hau, industrializazio ukitutua duten Igorre eta Otzandio artean dago. Hedaduraz mardula da, Bizkaiko handienetakoa (62,22 km²-ko azalera), garai batean zortzi kofradiatan banatzen zena: Arostegieta, Bargondia, Bikarregi, Indusi, Intxaurbizkar, Lamindao, Oba (Goikoa eta Barrendi) eta Olazabal. Kofradiak, beharrian komunei erantzuteko sortu ziren erakundeak ziren. Erakunde hauek, udal administrazioetik aparteko funtzionamendua zuten. Kofradiek, urtean zehar euren batzarrek egiten zituzten, ordezkariak aukeratu ("maiordomo" edo "basozainak"), auzolanak antolatu edota kofradia basoen arauak egiteko. Denbora igaro ahala, kofradia horien izenak Dimako auzoen izen bilakatu dira, nahiz, gaur egun, zortzi horiez gain auzo gehiago ere badauden, Ugarana eta Artan, esate baterako.

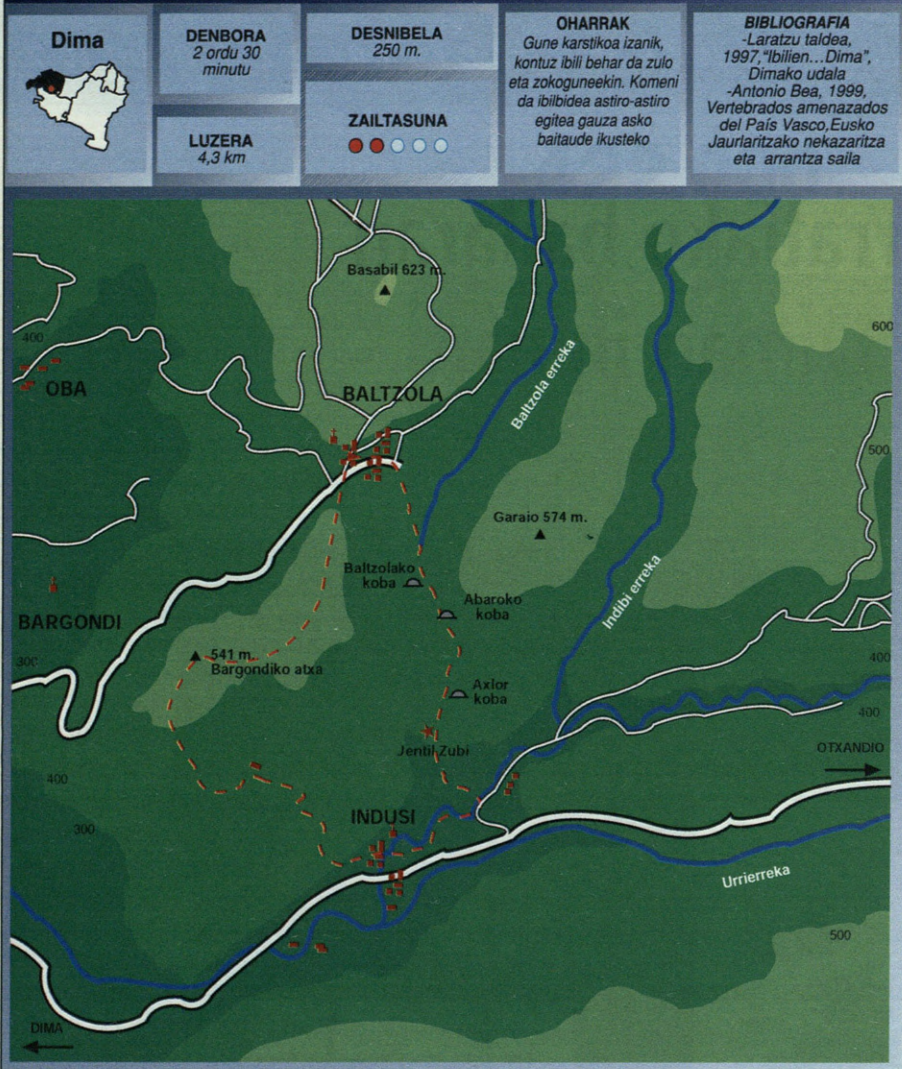
LIERNI ARRIETA

Hornitu **mobila**
BBK-ko
kutxazainetan

www.bbk.es

FITXA TEKNIKO A

■ Orkidea, arrosa-arrosa.

Ur hori, inguruko soroak bedeinkatzeko erabiltzen zen, urteko uzta behinik behin ziurtatzeko asmotan.

Ermitaren ate alboan dagoen ur bedeinkatuaren ontzia ere oso berezia da, aurpegi bat baitauka tailatuta bertan eta goialdean kanpai hotsak, kobetako sorgin, lamia eta iratxoak uxatzeko erabilia. Baina hau, ez da ibilbidean topatuko dugun ermita bakarra, auzo bakoitzean ermita bat topatuko dugu eta askotan bi, zein baino zein ikusgarriagoak.

Guk hartu beharreko bidea, harana zeharkatzen duen Indusi ibaiaren alboan doa, betiere ibaia ezkerrean dugula. Ubi-deak berezko itxura galdua du gizakiaren kutsu nabariarekin, kanalizatua baitago. Hala ere, badirudi ur zozoek gustuko dutela, harrien gainean salto txikiak egin ez ikus baikenitzake. Berehala bidegurutze batera helduko gara, guk ezkerrean joko dugu zubiaren gainetik aurrera doan bidea alde batera utziz. Gibiltar baserri-rantz goazela, inguruko zelaiei erreparatzen badiegu kolore deigarri jantzitako orkideoak ikus genitzake beste hainbat landareren alboan harro eta baita lizar eta haritzen hosto eta lore jaio berriak. Baina behin baserria pasa ondoren, paisajea erabat aldatuko da haitzarekin topo egin-gu baitugu. Kare-harrizko mendi izugarri

■ Indusi auzoko San Frantzisko ermita.

Bertako orografia aldrebesa dela-eta, betidanik Dimako harana gune nahiko isolatua izan da. Baina isolamendu hori dela medio, besteak beste, hizkuntza erabat mantendu da. Gaur egun, Dimak dituen 1.050 biztanletik %97 euskaraz mintzatzen da.

Baina, nahiz mendi malkar ugari zeharkatu behar diren leku paregabe hau ezagutzeko, merezi du. Eta horretarako, Bilbotik Otxandiorantz doan BI-3543 errepidea hartuko dugu. Behin Diman gaudela, Ugarana, haraneko gunerik garrantzitsuena igaro eta lau kilometrotara, Indusi auzora iritsiko gara. Hankak luzatu ondoren bertatik hasiko dugu gure ibilbidea. Indusi auzoan bada ermita dotore bat, etarte (aterpe) ederrarekin, San Fraisku ermita. Behinola, ermita honetan, maiatzaren bederatzian, San Gregorio egunez, ura bedeinkatzen zen.

LIERNI ARRIETA

LIERNI ARRIETA

■ Ezkerrean Baltzolako kobaren ahoa eta eskuinean ibilbidean zehar ikusiko dugun San Frantzisko edo San Fraisku ermita.

honen sarreran, Jentilzubi dago, harrizko arku naturala, Dimako hainbat ipuin eta kondairen lekuko izan dena. Bertakoek diotenez, antzina kobetan jentilak bizi ziren, indar izugarria zuten mendietako biztanleak. Hauek, zubiaren gainetik salto batez beste aldean dagoen Urrusti mendira igarotzen omen ziren. Nahi izanez gero, jentilen zubia zeharkatu aurretik, eskumara Axlorreko koba bisitatu daiteke. Koba hau, historiaurreko aztarnategia dugu Joxe Migel Barandiaranek aurkiturikoa. Bertan eginiko indusketan, klima hotzeko hainbat animaliairen hezurak aurkitu izan dira, bisonteenak esate baterako eta gizakiaren kasuan Neanderthal garaiko milaka tresna, Bizkaiko giza presentziaren testigantza zaharrenak izanik. Arkua zeharkatu eta metro gutxira derrigorrezko geldialdia berriz ere, Baltzolako kobaren sarreretako batera heldu baikara. Koba honetara espeleologo ugari inguratzen da, baina ez

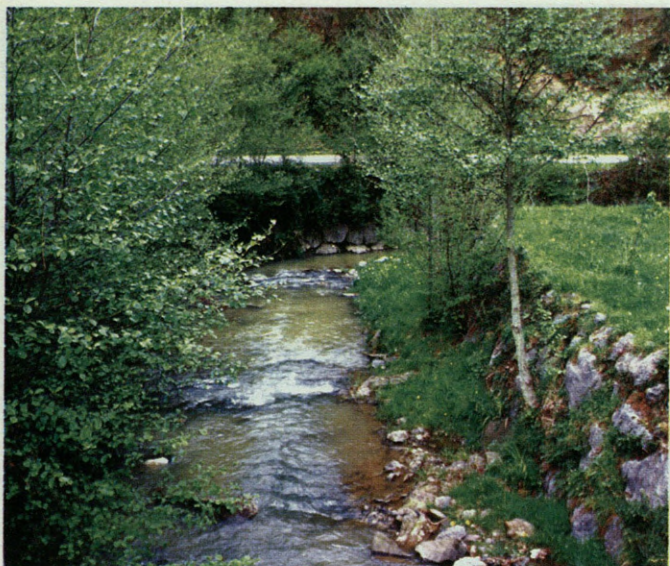
soilik espeleologoak, sabaira begiratzuz gero, azkar ikusiko ditugu hango iltze eta sokak, eskalatzailcek ere aurkitu baitituzte koba sarreran gaindiezin diren hormak. Hau ere historiaurreko aztarnategia dugu eta kondairek diotenez Mari, lamien eta Sugoiaren, batzuetan suge itxura eta bestetan giza itxura zuen, izakiaren bizileku. Baina gaur egungo bizidunak ez dira horiek baizik eta kobaren sarrera apaintzen duten landare gutxi batzuk, intsektuak eta paretetan zintzilikaturiko saguzarrak batik bat. Kobatako fauna osatzen duten intsektuen bereizgarria beraien kolore gabezia da, ez baitute inongo pigmenturik. Saguzarretan, Ferra saguzar handia (*Rhinolophus ferrumequinum*) zaugarri moduan dagoen espeziea, inguruko belardi eta fruta arboletan ibiltzen da ilunabarrean, ahal dituen kakalardo gehienak harrapatuz. Aldiz belarrihandiek (*Plecotus sp.*) nahiago dute baso ertzeko zuhaitzen adarrak ara-

katu bertako intsektuen bila.

Berriz ere atzera bidea egin beharko dugu gure bideari ekiteko hurrengo kobara arte. Kasu honetan kobaren barrutik igaroko gara ahalik eta gutxien bustiz, errekek zeharkatzen baitu koba mutur batetik bestera. Behikobea edo Abaroko koba atzean utziz, berriz ere errekaen beste aldera pasatuko gara laster batean Baltzola auzora iritsiz. Baserri bakan batzuk topatuko ditugu mendi-mendian dagoen auzo honetan. Bidea jarraituz, halako batean San Lontzo ermita topatuko dugu alboan aldarea eta iturria dituelarik.

Ugarana doan errepidearen ezkerrean, gorantz doan pistatik abiatuko gara., zuzenean Bargondiako haitzetara doana. Behin gailurra eginda, bertako paisajeak liluratuko gaitu, eta haranean ezkutatutako auzuneak parez pare ikusi ahal izango ditugu. Orratz zorrotzen moduan amaitzen diren kare-harrizko

www.kaiixo.com

LIERNI ARRIETA

LIERNI ARRIETA

■ Ezkerrean Indusi ibaia kanalizatuta. Eskuinean Bargondiko atxa.

mendi honetan zutik egotea ere nekeza da. Urak, denboraren poderioz gastatutako haitz erreten eta pitzaduretan, zenbait

landare ausartek bizirauten dute, iratzek, goroldioek, untzek, zaingorriek...haitzen moldaeren babesean errotzen dituzte beren sustraiak nola edo hala.

Beheranzko bidea harturik, oraingoan basoan sartuko gara, artadi eder batean. Beti ere poliki-poliki ezkerreantz joko dugu behera goazen heinean, zuzenean aurrerantz jaitsez gero amildegarekin topo egin-

go baitugu. Halako batean berriz ere pistari helduko diogu. Bidean, erreta dirudien borda bat ere ikusiko dugu eta segidan bidegurutze batera helduko gara. Aurrean abandonaturiko harrobi bat ikusiko dugu, baina guk eskumako pista hartuko dugu zuzenean Indusi auzora eramango gaituena. Basoan sartzean, hainbat animaliaren arrastoak topatuko ditugu, basurdeak bazkatzean harrotutako lurak, orein ileak edota azeri zuhurraren oinatzak. Beraz adi-adi joateak merezi du ez soilik animalia horien presentzia sumatzeko, baita ere haran honetan bizi diren hamaika hegaztiren kantuez gozatzeko ●

◆ LIERNI ARRIETA

◆ AINHOA OIARTZABAL

LIERNI ARRIETA

LIERNI ARRIETA

■ Ezkerrean Jentil zubi deitua eta eskuinean ibilbidea gune karstikoa denaren adibidea.

Denbora-pasak

FREEKKUE

Mundakako Markel Anasagastik bidalitako lokuzio bildumatik aukeraturatutako batzuk dituzue ondorengoak.

● **Begidzek lau indxe dakotaz**
Baten bat topa ezinik ibiltzea

● **Trabesekeo panela**
Aldrebesa

● **Kamarako atie igiri dau**
Puzkerra bota

● **Ondokarrize itzie**
Aguadilla egitea

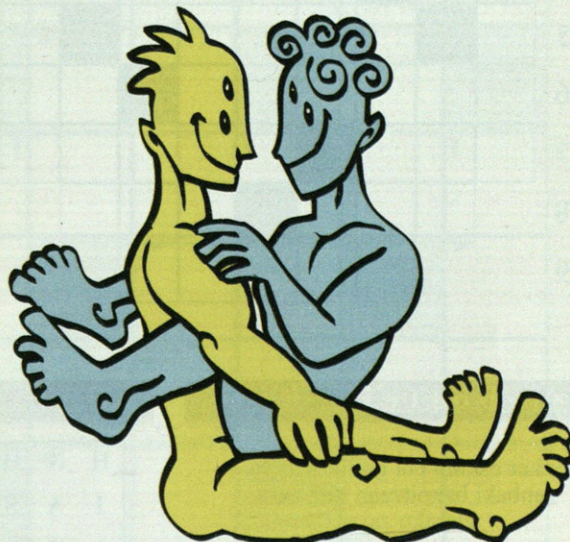
● **Itsosupetekue**
Kristorena

● **Moldabako trentiñe**
Ganorabakoa

Bidali proposamen berriak "Mantxut" foro libreria: www.argia.com/mantxut. Agian promozionatu egingo ditugu!

Asteko Lokuzioa

ATZEKO LATINETIK HARTZERA BIDALI

Popatik, atzetik eman/hartu

**ESANGO NEUKE ATZEKO LATINETIK HARTZEN
DAUENETIK ASKO GARBITU JAKOLA AHOTSA**

DAR, TOMAR POR EL SACO / SE FAIRE ENCULER /
TO SEND SOMEONE TO BUGGERY

MANIXUT MANIXUT

**2AZPIAK
BATMAN**

Kike Amonarrizen Umorea

ITZULPENAK

Hona azken boladan bildutako itzulpen xelebre batzuk (irakurleok horrelakorik ezagutzen baduzue, bidali mesedez):

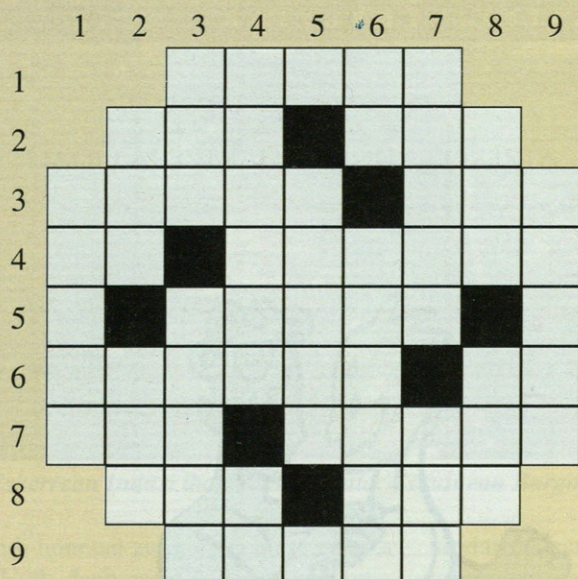
- Zamudioko Parke Teknologikoaren web orrian: "Turismoa eta Alferkeria" (Turismo y Ocio)
- Mendizorrotzako futbol zelaian: "Cervantes Mintzatokia" (Tribuna Cervantes)

- Berrizko kiroldegian: "Beheko aldea" (Parte de baja); "parte baja" ulertuko zuen nonbait.

BOXEOLARIA

Boxeolari hark maiz samar musukatzen zuen lurra. Agian, horregatik zeraman esponsoraren izena zapatilen zolan idatzita.

EZKER ESKUIN

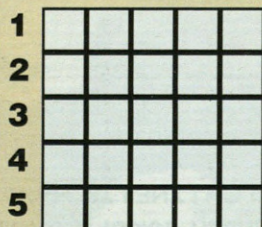
- 1.- Ibar, bایلara. 2.- Lurralde. Behorra bero dago.
3.- Sasoi, aldi. Suari dariona. 4.- Indioaren sinbolo kimikoa.
Itsas ugaztun handiak. 5.- Kontsonantea. Saiakera.
Uranioaren sinbolo kimikoa. 6.- Naroa, ugaria.
R birritan. 7.- Zein. Garaia. 8.- Galdetzaile bat.
Du, hari. 9.- Diru zahar.

GOITIK BEHERA

- 1.- Gizaseme. 2.- Betebehar, egiteko. Alaitasun.
3.- Hurritzaren fruitu. Arrantza tresna. 4.- Arabako. Kontsonante
errepikatua. 5.- Röntgenen sinbolo kimikoa. Trebea, abila.
Bostehun, erromatarren zenbakien arabera. 6.- Interjekzioa.
Lo kuluska. 7.- Nekadura. Du, niri. 8.- Bizkaiko ibaia.
... de Janeiro, Brasilgo hiria. 9.- Alokairua.

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaitzu

1 2 3 4 5

1. Piztu. 2. Trauskil, baldar.
3. Gaia. 4. Esnea jasotzeko
zurezko ontzia. 5. Bizi.

Letra Zopa

H	N	O	A	I	D	E	R	B	E	R	O	M	S	L	K
I	A	S	A	N	P	A	E	N	O	E	R	A	E	A	K
A	T	O	E	D	I	B	L	A	R	B	A	R	I	T	L
Z	E	K	O	E	I	L	A	S	D	A	T	G	E	K	I
I	X	T	H	O	R	T	E	N	T	S	I	A	N	I	R
N	E	N	L	A	U	R	G	B	A	L	O	R	H	Z	I
T	S	E	S	A	M	O	A	I	A	L	B	I	E	G	O
O	T	E	A	N	R	A	N	Z	I	R	E	T	R	O	A
A	G	D	E	T	G	E	N	I	O	A	K	A	O	K	I
O	G	L	A	D	I	O	L	O	A	F	E	R	N	E	H

Aurki itzazu
8 loreren
izenak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

I	F	B	N	I	D	O	K	S	A	S	O	R	R	A	L
Z	R	I	E	A	E	L	A	E	G	I	H	D	U	R	Z
A	D	R	I	E	Z	A	E	D	B	D	A	N	A	T	U
T	R	A	U	G	R	A	E	R	P	O	A	E	A	T	I
G	I	R	B	L	A	R	A	N	J	A	R	T	G	I	Z
A	N	O	R	Z	D	K	A	K	E	I	Z	L	A	B	A
T	A	E	K	E	A	I	H	T	O	R	E	I	T	I	T
T	A	Z	A	S	E	D	E	B	A	E	I	R	L	A	N
A	M	E	N	I	G	A	E	I	R	R	O	G	E	D	Z
D	A	K	E	G	N	I	N	E	T	H	N	B	E	P	B

8ko txikian

1. Amodioak. 2. Afalondo. 3. Zirimola. 4. Egunkari.
5. Sargoria. 6. Miriak. 7. Gaiztatu. 8. Hautagai.
9. Saiakera. 10. Artaburu. 11. Zomorroa. 12. Maoismoa.

										✱	I	✱	E	✱	B	✱	I	✱
										I	Ñ	U	R	R	I	✱	Z	A
										✱	U	K	O	✱	L	E	U	N
✱	A	✱	T	R	A	S	P	O	N	T	E							
A	L	B	E	R	T	O	✱	B	A	I	T							
✱	B	E	R	A	U	✱	Z	A	✱	A	O							
G	O	R	✱	T	✱	B	I	✱	I	K	✱							
✱	K	A	L	E	T	A	R	R	A	✱	I							
P	A	T	A	G	O	N	I	A	✱	A	B							
✱	K	U	✱	I	R	U	N	✱	E	R	I							

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Mendi. 2. Zin. Ito. 3. Mundu. Ska. 4. Ar. Arkuak. 5. L. Aire. A. 6. Garaiz. IS. 7. Ura. Akabo. 8. Ona. Ali. 9. Ataka.

Goitik behera: 1. Malgu. 2. Zur. Aro. 3. Min. Arana. 4. Endaia. At. 5. N. Urria. A. 6. DI. Kezkak. 7. Itsua. Ala. 8. Oka. Ibi. 9. Akaso.

G	I	Z	E	N
I	K	A	R	A
Z	A	B	A	R
E	R	A	S	O
N	A	R	O	A

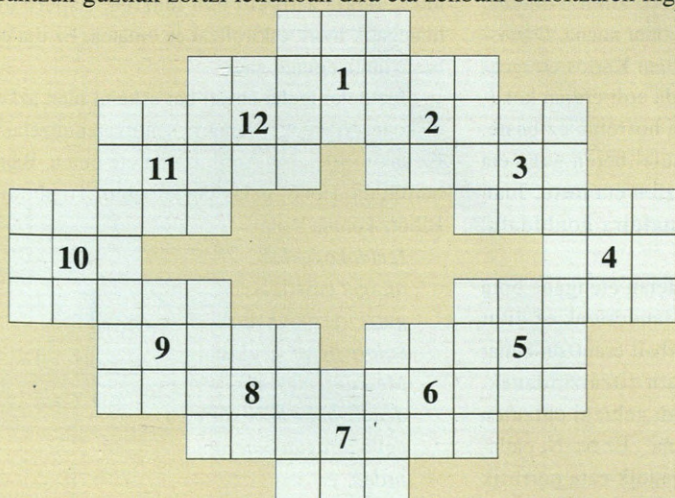
Hitz Gezidunak

	Igaroaldiak	H ₂ O	Pozgarria	IX. hilabete	49
	Igerian egiten du	Hitza	Ukan	Euskal alderdia	
	Deitura				
	Sortu zintuena				
Buruko estalkiak	Emakume izena	Interjekzioa	Iodoa	Likidoak irentsi	
Izena	Jazarpena	Infin., oratu	Iratzea		
		On egiten du			
		Arabako harana			
Mendialde ezaguna			Ez eme	500	
Nortaun agiria			Sor	Harriak	
		Irudi grafikoa			
		Tona			
Jainkoaren gorputza		Txakur	Noren atzizkia		
Txinako iraultzaile		Erbioa	Osmioa		
		Aurkaria			Oxigenoa
		Sufrea			
Balio txikiko			Ugari		

Pertsonaia: Golf jokalaria gipuzkoarra

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Ekarria
- 2.- Izerdi ugari egiten duena
- 3.- Lore mota
- 4.- Elokagai mota
- 5.- Atxilo hartu
- 6.- Itomen
- 7.- Usaintsu
- 8.- Ikusteko ahalmena
- 9.- Iruzkin
- 10.- Zaintzen duena
- 11.- Gaizto bihurtu
- 12.- Onartuak

ALBERTO ELOSEGI

JOSE IGNAZIO ANSORENA

BIHOTZ KONTUAK (II)

Zergatik jo nau bihotzekoak? Potoliko nengoelako -iada ez-, lan eta kezka gehiegi nituelako -iada eee...-. Eta behar bada, azken garaiotan bihotzari emozio handiegiak pasarazi dizkiodalako. Egia. Batzuk etxerako utzi beharko. Baina kontatzeko modukoak ere badira.

Euskal Herriko Txistularien Elkartek joandako otsailaren hogeita lauean, bere Urrezko Domina ezarri zidan. Eta ez nago ohituta horrelako bihotz ikarak sentitzen. Badakit itxura mantentzen noski, urte asko baitaramatzat oholitzen gainean eta jende aurrean agertzeak ez nau izutzen. Baina Txistulari Elkartearen Urrezko Domina jasotzea beste mailako kontua zen. Oso pertsona gutxiri eman zaie. Aurrenekoa 1927.ean Arrateko Ama Birjinari eman zitzaion eta, teologija handitan sartu gabe pertsona dela ez dakit esan daitekeen (hau ere ez ez da sexu hizkuntza erabiltzea, alegia ez da emakumea izateagatik, baizik-eta Ama Birjina delako). Gure familian ordurarte bik zuten -aitona Isidro eta osaba Jose Luisek- eta ni hurgarren dominaduna naiz. Eta, batez ere, kontu pertsonala zen: neroni ematen zidaten. Han ez nuen paper bat antzeztu behar, ez nuen itxurarik egin behar, han ni neu egon behar nintzen. Hainbeste urte eskola sendoa prestatzen eta, adiskideek behartuta gainera, nire adinean oskoletik irten behar. Bihotz ikara.

DONOSTIAKO UDALETXEKO Aretoan burutu zen Ekitaldia, txistulariek beste inork antolatzen ez duen moduan joan zen. Bihotz ikarak bata bestearen atzetik etorri ziren. Politena, sartu eta berehala begian somatu nuena. Donostiako Udaletxeko Aretoan, Juan Karlos erregearen erretratu handia egoten da erdi-erdian kokaturik. Beti egoten da. Egun horretan ez beste. Batzuk -ondo ezagutzen naute- beren gogo eta abileziak ondo erabili zituzten eta lortu, Juan Karlos ez zuten nire omenaldira gonbidatu. Bihotz ikara.

Egun horretako hitzaldietan etengabe bota zituzten goraipamenak eta laudorioak ez ditut hemen jarriko. Neuk ere zerbait erantzun behar eta han bota nituen bururatu zitzaizkidanak. Aurrenik, azkeneko boladan gehiegi entzuten nuela nigatik "Ansorena Jauna". Ez ba. Ni pailazo eta txistularia naiz. Ez jaunik ezta porrurik ere. Eta gaizki eramaten dudala eta nahikoa

somatzen dudala azken boladan pelotarena nola egiten didaten batzuk. Nahiago dudala purrustada berdaderoa, itxurazko irribarrea baino.

Horrekin batera, tradizioari buruzko nire betiko kezka batzuk azaldu nituen. Mila aldiz gogoraztea ez baita gehiegi. Kontuz ibiltzeko kontua dela tradizioa. Tradizioak berak erakusten baitu kalamidadeek beti erabili nahi izan dutela ahulenak zanpatzeko eta bere indar ezkorra mantentzeko. Eta tradizioaren ezagutza behar dugula tontotuko ez bagara (batzuekin iada berandu ez ote den nago), tradizioa herrien intelijentzia emozionala delako, besteak beste. Tradizioak ere erakusten du arazo konplexuak -gizarte arazoak beti dira konplexuak- elkarriketaren bitartez bideratzen direla. Eta inork dena oso garbi eta erraza dela esaten digunean, zerbait ezkutatzen ari dela. Hau esatean noski, bihotz ikara berriro.

HAU DENA pasa eta gero -ez horregatik, noski-, bihotzekoak jo. Eta Zainketa Intentsiboen Unitatean, aurreneko lore sorta, handia, ederra eta -omen- garestia, nork bidaliko? Donostiako Udaleko Partido Popularreko Zinegotzien taldeak, María San Gilek bere eskuz idatzitako eskaintza oso atsegin batez. Zer pentsatu behar? Ez al dute ezer ulertu? Edo dena ulertu al dute? Bihotz ikara, hala ere.

Eta lasai eta patxadan bizi behar nuen boladan, greba etorri zaigu. Infartatutakoek herri honetatik alde egin beharko dugu. Bihotz zirrara handiegiak gertatzen dira hemen. Euskaltzaleok batez ere, zaila daukagu kontua. Beti kinka gorrian. Nik garbi neukan: greba egin behar nuen 19an. Baina gaur hemeretzia da eta lanean ari naiz, alegia artikulua hau idazten. Espero dut honegatik inork eskiroltzat ez ematea. Ez dut eta beste lanik egingo gaur.

Igeldoko igelei abesti bat eskaini nien azken diskoan. Ni ere igel samarra sentitzen nintzelako. Ez dakit igelek infartorik izaten ote duten. Baina berdin da. Hobe igela, zapoa baino. To abestia. Bihotz kontua baita.

*Igeldoko igelak,
ai, igel euskaldunak,
gutxi ta txikiak dira,
kolore berde argiak.
Mesedez, mesedez,
denok, hobe beharrez,
egin dezagun batera,
ordea,
zu hor eta ni hemen* ●

“Kontuz ibiltzeko kontua da tradizioa. Tradizioak berak erakusten baitu kalamidadeek beti erabili nahi izan dutela ahulenak zanpatzeko eta bere indar ezkorra mantentzeko. Eta tradizioaren ezagutza behar dugu tontotuko ez bagara, tradizioa herrien intelijentzia emozionala delako, besteak beste”

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• *Opari Bereziatarako*

• *Pertsonalizatu Daiteke*

• *Neurrira Egiten Dira*

• *Eskaria Denboraz Egin Behar Da*

• *Prezio Aukera Desberdinak*

• *Alberdik eginak*

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria